

Ὁ Ρόλος τῆς ὀρθοδοξίας στὴ σύγχρονη πορεία τοῦ Ἑθνους*

Λαμπρὴ καὶ πανεπίσημη ἡ σημερινὴ Κυριακὴ προβάλλει ἐμπρὸς μας τὸ ὑπερούσιο μέγεθος τῆς Ὀρθοδοξίας μας, μὲ τὴν γνησιότητα τοῦ ἤθους καὶ τὴν καθαρότητα τῆς χριστιανικῆς ἀλήθειας. Εἶναι -ὅπως χαρακτηριστικὰ λέγει τὸ Μεγάλον Συνοδικὸ- «ἐποφειλομένη πρὸς Θεὸν ἐτήσιος εὐχαριστία, καθ' ἣν ἡμέραν ἐπελάβομεν τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν σὺν ἀποδείξει τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων». Ἄλλ' ὁ ἑορτασμός αὐτὸς δὲν εἶναι ἕνας ἀπλὸς μηρυκασμὸς τῶν στοιχείων τῆς ἱστορίας, οὔτε μιὰ ῥομαντικὴ καὶ ναρκισσευτικὴ αὐτοβύθισι στὸ ἐνδοξο παρελθόν, οὔτε εὐκαιρία στείρου βερμαλισμοῦ καὶ ἐκμετάλλευσι μιᾶς πατρογονικῆς δόξας. Ἡ σημερινὴ ἡμέρα, κορυφαία καὶ ἐκλεκτὴ, ἀξιῶναι κάτι βαθύτερο καὶ

(*) Λόγος πὺ ἐκφωνήθηκε ἀπὸ τὸν Σέβ. Δημητριάδος κ. Χριστόδουλο, κατὰ τὴν Συνοδικὴν Θεία Λειτουργίαν στὸν Καθεδρικὸ Ναὸ Ἀθηνῶν, τὴν Α΄ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν - τῆς Ὀρθοδοξίας (24 Φεβρουαρίου 1980).

ουσιαστικότερο. Θέλει τὴν κατάφασί μας γιὰ μιὰ σωστὴ ἀξιολόγησι τῆς Ὁρθοδοξίας, γιὰ μιὰ ἀληθινὴ μαρτυρία τῆς μέσα στὸ χωρόχρονο ποὺ πλαισιώνει τὴ ζωὴ μας, τὴ ζωὴ τοῦ Ἔθνους μας σήμερα, ὅπου οἱ ἄνθρωποι, στεγνοὶ ἀπὸ μεταφυσικὰς δίψες οἱ περισσότεροὶ καὶ φτωχοὶ σὲ πνευματικὸ ἐξοπλισμὸ, νοιώθουν τὶς ὑπαρξιακὰς διαστάσεις τῆς ἀνεσιτότητος ποὺ τοὺς σημαδεύει καὶ νοσταλγικὰ ἀνιχνεύουν τὶς ρίζες των, ποὺ γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνας βρίσκονται στενὰ προσκολλημένες στὸν ἀθάνατο κορμὸ τῆς ἀγίας Ὁρθοδοξίας μας.

Ἐξοχώτατε κ. Πρόεδρε τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

Μακαριώτατε Προκαθήμενες τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας μας.

Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες.

Λαὲ τοῦ Κυρίου περιούσιε.

Ὁ λόγος σήμερα γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία, μὲ τὴν ὁποία ἔζησε καὶ πρόκοψε ὁ λαὸς μας. Καὶ γιὰ τὸν ἀποκαλυπτικὸ ρόλο τῆς στὴ σημερινὴ ζωὴ τοῦ Ἔθνους, καθὼς αὐτό, βαδίζοντας ἀνάμεσα στὶς Συμπληγάδες τῶν κοινωνικῶν μετασχηματισμῶν καὶ τῶν ἰδεολογικῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς, νοιώθει, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, τὴν ἀνάγκη νὰ στερεωθῇ γερὰ γιὰ νὰ μὴ παρεκκλίνη μπρὸς στὴ σαρωτικὴ καταιγίδα τῶν ριζικῶν ἀνασυνθέσεων τῆς ζωῆς, ποὺ ἀπειλοῦν λαοὺς καὶ ἔθνη.

Ποιὸ ἄλλο θέμα, πὸ καυτὸ καὶ πὸ ἐπίκαιρο, θὰ μποροῦσε νὰ ἐπιλέξῃ ὁ ταπεινὸς ὑπῆρέτης τοῦ ἐπιφανοῦς αὐτοῦ ἄμβωνα; Ἀλλὰ καὶ ποιὸ ἄλλο θέμα θὰ μποροῦσε νὰ τονίση καλύτερα τὴν ἀξία τοῦ θησαυροῦ ποὺ κατέχουμε καὶ

τὴν ἀνάγκη μεγαλύτερης ἀξιοποιήσεώς του; Σ' αὐτοῦ, λοιπόν, τοῦ θέματος τὴ μελέτη ἐπιτρέψτε μου νὰ σᾶς χειραγωγήσω, ἀφοῦ προηγουμένως, καταθέτοντας ἐδῶ τὴ μαρτυρία τῆς ἀδυναμίας μου ἐμπρὸς στὴν ἀνισότητα τῶν μεγεθῶν, ἐπικαλεσθῶ τὴν εὐμένεια καὶ προσοχὴ σας.

Τρεῖς, βασικά, ἀξιολογες καὶ ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες προσέφερε στὸ Ἔθνος μας ἡ Ὁρθοδοξία. Ἴδου αὐτές:

1. Ἡ πρώτη ὑπῆρξε ἡ δωρεὰ στὸ Λαό μας τῆς αὐτοσυνειδησίας του, ἡ αἴσθησι τῆς ταυτότητός του. Ἡ πορεία τοῦ Ἔθνους μας δὲν ὑπῆρξε αὐτόνομη μέσα στὴν ἱστορικὴ κονίστρα. Ζυμώθηκε μέσα στὴ ζύμη τῆς Ὁρθοδοξίας. Αὐτὴ ἔγινε ἡ ζωοδότρα δύναμι, ποὺ σὰν ἄλλη ἀριστοτελικὴ ἐντελέχεια, ἐξασφάλισε στὸν ἐθνισμό μας βιωσιμότητα καὶ δύναμι. Χωρὶς νὰ χάσῃ διόλου τὴν οἰκουμηνικότητα καὶ καθολικότητά της, ἡ Ὁρθοδοξία μας δέθηκε σφιχτὰ μὲ τὸ Γένος, ρίζωσε γόνιμα στὰ πλατεῖα στρώματα τοῦ λαοῦ μας καὶ δικαίωθηκε. Ἐγινε μιὰ ἀδιάλειπτη Πεντηκοστή, μιὰ συνεχῆς μεταμόρφωσι τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς, μιὰ νέα Προβατικὴ κολυμβήθρα, στὰ νερὰ τῆς ὁποίας συντελέσθηκε -καὶ ὄχι γιὰ μιὰ μόνο φορὰ- τὸ θαῦμα τῆς ὑπαρκτικῆς μας συνειδήσεως.

Πολλὲς φορὲς κινδύνευσε ὁ Λαός μας νὰ ἀλλοτριωθῆ καὶ ἀφομοιωθῆ. Ὁ σύγχρονος Ἄγγλος ἱστορικὸς Τόϋμπη κἀνει λόγο γιὰ τὴν ἐπίθεσι ποὺ ἐπεχείρησε ὁ δυτικὸς κόσμος ἐναντίον τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς, μὲ σκοπὸ τὴν ἐξουδετέρωσί του. Πολὺ πρὶν ἀπ' αὐτήν, τὴν ἴδια ἐπίθεσι, μὲ τὴν ἴδια ἐπιδίωξι, εἶχαν ἐπιχειρήσει τὰ παιδιὰ τοῦ Ὁσμάν. Ἀλλ' ὁ Λαός μας ἔδειξε μιὰ θαυμαστὴ ἀντοχή, μιὰ στερρὴ προσκόλλησι στὶς ρίζες του

καὶ δὲν θέλησε νὰ ἀλλάξῃ αὐτὸ ποὺ ἦταν καὶ ποὺ τὸ ἤξερε καλὰ. Δὲν τὸ ἄλλαξε οὔτε ὅταν δοκίμασε τὴ σκληρὴ δουλεία τῶν Τούρκων, οὔτε ὅταν γεύθηκε τὴν πικρὴ ἐμπειρία τῶν Λατίνων μισσιοναρίων. Οἱ Ἕλληνες τῶν χρόνων ἐκείνων μπορεῖ νὰ μὴν ἦσαν σὲ θέσι νὰ δώσουν τὸν ἐπιστημονικὸ ὀρισμὸ τῆς Ὁρθοδοξίας. Μπορεῖ ἀκόμη νὰ μὴν εἶχαν τὴν ἰκανότητα νὰ προσπελάσουν ἀκίνδυνα στὸν θεολογικὸ της ἔτασμο. Ὅμως εἴτε ἀπὸ διαίσθησι, εἴτε ἀπὸ βιωματικὴ ἐμπειρία, κατεῖχαν τῆς Ὁρθοδοξίας τὰ μέτρα, προσφεύγοντας στὶς ἀποφατικὲς συντεταγμένους τῆς καρδιάς τους. Ἄλλωστε ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι περισσότερο βίωμα καὶ λιγότερο θεωρία. Καὶ αὐτὴ ἡ Ὁρθοδοξία τοὺς ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ κρατηθοῦν στὶς κρηπίδες τῆς αὐτοσυνειδησίας τους, γιατί αὐτὴ ἔκανε τὴν πρόσληψι τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τὸν καταξίωσε σὰν χριστιανικὸ πλεόν καρπὸ μέσα στὴν ἔννοια τοῦ Γένους. Τὸ φαινόμενο τοῦ Λαοῦ μας, ποὺ κρατήθηκε ἀμόλυντος ἀπὸ ξένα στοιχεῖα στὸ διάβα τῆς ἱστορίας το, ποὺ ὠρθώσε ἀδιαπέραστα καὶ ἀόρατα σινικὰ τείχη στὶς ξένες ἐπιρροὲς ποὺ κράτησε γερὰ τὴν ἱστορικὴ του μνήμη, ὀφείλεται βασικὰ στὴν Ὁρθοδοξία του. «Ἄν εἶχε βασιλεύσει ὁ Τούρκος εἰς τὴν Φραγκίαν δέκα χρόνους -σημειώνει ὁ Κύριλλος Λούκαρις- χριστιανιοὺς ἐκεῖ δὲν θὰ εὔρισκες». Ἀντίθετα σὲ μᾶς, τετρακόσια χρόνια σκλαβιάς δὲν στάθηκαν ἰκανὰ νὰ ἐκτρέφουν τὴν κοίτη τοῦ ἐθνικοῦ μας παραδοσιακοῦ ποταμοῦ, σὲ σημεῖο ποὺ νὰ ὑποστηρίξῃ δίκαια ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος, πὼς τὸ Ἔθνος τοῦ 1821 ἦταν ἴδιο καὶ ἀπαράλλακτο τὸ Ἔθνος τοῦ 1453.

Μέχρι σήμερα τὰ ὀρθόδοξα στοιχεῖα τῆς Παραδόσεώς μας εἶναι ἐκεῖνα ποὺ διαποτίζουν βαθειὰ τὴ ζωὴ μας καὶ

μᾶς συνδέουν δυναμικὰ μὲ τὸ παρελθὸν καὶ μᾶς χαρίζουν τὴν αἴσθησι τῶν διαδοχικῶν φάσεων, ἀπὸ τίς ὁποῖες πέρασε ἡ ἐνιαία ζωὴ τοῦ Ἔθνους, χωρὶς νὰ ἀλλοτριωθῆ καὶ χωρὶς νὰ μηδίσῃ. Οἱ ἐξισλαμισμοὶ καὶ οἱ ἐκλατινισμοὶ δὲν ἦσαν μόνο ἐγκλήματα ἀποστασίας ἀπὸ τὴν πίστι τῆς Ὁρθοδοξίας, ἦσαν παράλληλα καὶ προδοσία τῆς πατρίδος, πὺ ἰσοδυναμοῦσε μὲ πραγματικὴ αὐτοκτονία. Ἦταν βέβαιο στὴ συνείδησι τοῦ Γένους πὺς ὅποιος ἔπαυε νὰ εἶναι ὀρθόδοξος, αὐτὸς ταυτόχρονα ἔπαυε νὰ εἶναι καὶ Ἕλληνας.

2. Ἡ δεύτερη μεγάλη ὑπηρεσία τῆς Ὁρθοδοξίας στὸ Γένος ὑπῆρξεν ἡ ἐγγύησι τῆς ἐνότητός του, ὅταν, μάλιστα, εἶχε ἐκλείψει γι' αὐτὸ κάθε κρατικὴ ὑπόστασι. Σπάνια Λαὸς βρῆκε στὴ θρησκεία του τὸν συνεκτικὸ του παράγοντα τόσο δυνατό, ὅσο ὁ δικός μας. Ἀλλὰ καὶ σπάνια βρέθηκε Λαὸς μὲ τόση θρησκευτικὴ ὁμοιογένεια, ὅπως ὁ δικός μας. Στὶς κεντρόφυγες δυνάμεις τοῦ διχασμοῦ, ἀντιτάχθηκε ἡ ἐνοποιὸς δύναμις τῆς Ὁρθοδοξίας, μὲ τοὺς εὐρεῖς ὀρίζοντές της, σμιλευμένη σὲ δίσεκτα χρόνια, κάτω ἀπὸ τὴ γλυκεῖα θαλπωρὴ τῆς πίστεως. Τὴν ἐνότητα τοῦ Ἔθνους δὲν θὰ πρέπει νὰ τὴν ἐννοήσουμε σὰ μιὰ ἐξωτερικὴ ἀναγκαιότητα μόνο. Ὅταν μιλάμε γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία σὰν βασικὸ συντελεστὴ της, θὰ πρέπει νὰ πᾶμε βαθύτερα καὶ νὰ ἀνακαλύψουμε τὸ κοινὸ πνευματικὸ ὑπόστρωμα τῆς ψυχῆς τοῦ Λαοῦ μας, πάνω στὸ ὁποῖο στερεώθηκε ὄντολογικὰ καὶ ὀργανικὰ ἡ ψυχικὴ μας ἐνότητα. Τότε θὰ ἀνακαλύψουμε πὺς ἡ Ὁρθοδοξία ἔγινε ἡ «Μήτηρ Ἐκκλησία» τοῦ Γένους, πὺ σμίλευσε τὸ ἦθος τοῦ Λαοῦ μας μέσα στὴ χοάνη τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος, τὸν ὠδήγησε στὴ συνειδητοποίησι μιᾶς κοινῆς πορείας, μὲ δυ-

ναμικὲς προοπτικὲς, χωρὶς νὰ τὸ ἀπομονώσῃ ἀπὸ τὸ περιβάλλον. Τὸ γνήσιο ὀρθόδοξο φρόνημα, χωρὶς νὰ δίνῃ τροφή στὴ μισαλλοδοξία καὶ στὸν σωβινισμό, δίδαξε τοὺς Ἑλληνας πῶς νὰ ἐναρμονίζουσιν τὶς πολωτικὲς ἀντιθέσεις, νὰ σέβωνται τὸν ἄνθρωπο, νὰ καλλιεργοῦν τὴν ἐνότητα ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.

3. Ἡ τρίτη, τέλος, προσφορὰ τῆς Ὀρθοδοξίας στὸ Ἕθνος ὑπῆρξε ἡ πνευματικὴ θωράκισι τοῦ Λαοῦ μας, ὁ σωστός του προσανατολισμὸς καὶ ἡ γερὴ του θεμελίωσι, γύρω ἀπὸ τὴν ὀρθὴν ἀντίληψιν περὶ Θεοῦ, ἀνθρώπου καὶ κόσμου. Τοῦ χάρισε τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν τῆς ζωῆς. Καὶ βέβαια ἡ Ὀρθοδοξία δὲν εἶναι μιὰ ἀπλὴ φιλοσοφία, γιατί ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τοῦ ἀνθρωπίνου στοχασμοῦ. Φθάνει τὸ θαῦμα τῆς θεογνωσίας, σχίζει τὸ καταπέτασμα τῆς φθαρτότητος καὶ ἀφήνει νὰ προβληθῇ ἡ ἀπεραντωσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων ποὺ εἶναι ἐνωμένοι μαζί του. Στὸ διάβα τῶν αἰώνων, καταξιώθηκε στὴ συνειδήσει τῶν παιδιῶν τῆς ἡ Ὀρθοδοξία σὰν ὁδηγὸς τοῦ Λαοῦ, ἄξια θεματοφύλακας τῆς ἀποστολικῆς Παράδοσης καὶ σὰν ὑπόδειγμα βίου. Οἱ καθαρὲς καὶ κρυστάλλινες θέσεις τῆς πάνω στὰ ἀνθρώπινα προβλήματα, θέσεις ποὺ δὲν τὶς ἀντάλλαξε μὲ τὴν καθενὸς εἶδους σκοπιμότητα, ποὺ δὲν τὶς νόθευσε, ὑπολογίζοντας σὲ ἐφήμερα κέρδη, τὴν καθιέρωσαν σὰν ὄντως Ὀρθοδοξία. Στὴν περιοχὴ τῆς δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ θεολογικὰ ἢ νομικὰ ἔργα ποὺ νὰ ὑποστήριξαν τὶς ταξικὲς διαφορὰς σὰν ἀπόρροια τῆς φυσικῆς τάξης. Δὲν φιλοξένησε ποτὲ σχήματα ἢ μεθόδους περιορισμοῦ τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας, τοῦ λόγου καὶ τοῦ στοχασμοῦ, δὲν ἀνέχθηκε ποτὲ τὸν πατερναλισμὸ τῆς ἐπιστήμης. Στὸ

χώρο της δὲν εὐδοκίμησε ποτὲ ἢ ἀστυνόμευσι τῆς σκέψις, δὲν χρειάσθηκε νὰ γίνη καμμιά Μεταρρύθμισι καὶ Ἐντιμεταρρύθμισι. Ἐντίθετα τὸ μήνυμά της ὑπῆρξε μιὰ κατάφασι στὸν ἄνθρωπο σὰν εἰκόνας τοῦ Θεοῦ. Τὸ κοινοτικὸ καὶ κοινοβιακὸ της πνεῦμα, μαζί μὲ τὸ ἀσκητικὸ της ἰδεῶδες, ἐκφρασμένο ἀπὸ παλιὰ στὸ συνοδικὸ καὶ στοὺς ἄλλους δημοκρατικοὺς θεσμοὺς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου καὶ ἀργότερα στὶς ἀξιοζήλευτες συντεχνίες τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, ὑπῆρξε πηγὴ ἔμπνευσης καὶ προόδου τοῦ Λαοῦ μας. Θωράκισε τὴ ζωὴ του, γονιμοποίησε τὴ σκέψι του, τοῦ χάρισε δυναμισμό, τόνισε τὴν ἀξία τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου. Δίδαξε ἀκόμη πὼς ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ στέκεται στὸ πλευρὸ τοῦ Λαοῦ, γι' αὐτὸ καὶ ποτὲ της δὲν ἐκμεταλλεύθηκε ἀνθρώπους, ἀλλὰ στάθηκε τὸ ἴδιο ἀμειλικτη ἀπέναντι σὲ κάθε κοινωνικὸ σύστημα ἐκμετάλλευσης. Παράλληλα, τοῦ προσέφερε ἡρωϊκὰ πρότυπα ζωῆς στὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων της, τῶν ὁσίων καὶ ἀσκητῶν της, τῶν νεομαρτύρων της, ποὺ εἶναι καὶ τῆς Ἐκκλησίας δόξα καὶ τοῦ Ἔθνους τιμὴ.

Αὐτὲς ὑπῆρξαν ἐπιγραμματικὰ οἱ προσφορὲς τῆς Ὀρθοδοξίας στὸ Ἔθνος. Καθοριστικὲς ὅπωςδήποτε τῆς πορείας του καὶ εὐεργετικὲς, ἔστω καὶ ἂν σήμερα ὅπως καὶ ἄλλοτε, ἢ στρατευμένη ἀθεΐα, ἢ σκοταδιστικὴ προοδευτικότητα καὶ τὸ ἀντικλησιαστικὸ μένος τὶς ἀμφισβητοῦν γιὰ λόγους εὐνοήτους. Ἀλλὰ σήμερα ἰδιαίτερα, καθὼς τὶς φέρνουμε στὴ θύμησί μας, προβληματιζόμεστε μπροστὰ στὴν πελώρια κρίσι ποὺ μαστίζει τὸν κόσμον καὶ

μαζί και τὴ γενιά μας. Τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα βάνουσα καταπατοῦνται, ἡ βία και ἡ ἀναρχία προκλητικὰ ὑφώνουν τὴν κεφαλή, οἱ διανθρώπινες σχέσεις παγώνουν, τὸ ἄγχος κυριεύει τὶς καρδιές, ἡ ἀπειλὴ ἑνός πυρηνικοῦ πολέμου γίνεται ἐντονώτερη. Καὶ μέσα σ' αὐτὴ τὴ γενικὴ σύγχυσι, καλεῖται ὁ Λαός μας νὰ ζήσει, νὰ σταθεροποιηθῆ, νὰ ἀντικρῦσει τὴν ἐπερχόμενη λαίλαπα.

Οἱ καιροὶ εἶναι κρίσιμοι και κοσμογονικοὶ. Τὸ Ἔθνος μας, στὴν προσπάθειά του νὰ ἐπιβιώσῃ, κάνει ἐντυπωσιακὰ ἀνοίγματα ποὺ μπορεῖ νὰ ἀποβοῦν γι' αὐτὸ μοιραία, ἂν παράλληλα δὲν διαθέτῃ τὶς πνευματικὲς ἐκείνες δυνάμεις ποὺ θὰ τοῦ ἐξασφαλίσουν αὐτοσυνειδησία, ἐνότητα, θωράκισι. Μέσα σὲ μία ἀνθρωπότητα ἀπελπισμένη, τὸ Ἔθνος θὰ ζήσει, ἂν ἐπαναβεβαιώσῃ τὴν πίστι του στὴν Ὁρθοδοξία, στὴ Μάνα αὐτὴ τοῦ Λαοῦ μας, ποὺ ἐπὶ αἰῶνες τώρα διαποτίζει ὅλες τὶς πτυχὲς τῆς ζωῆς του.

Ἔτσι ἡ Ὁρθοδοξία, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τὸσων ὑποκαταστάτων της, καλεῖται νὰ προσφέρῃ ἐκ νέου στὸ Ἔθνος τὶς πολύτιμες προσφορὲς της. Καλεῖται νὰ δώσῃ στὸ Ἔθνος και στὸν καθένα μας ὄχι τὴν καταπραῦντικὴ ἀσπιρίνη ἀλλὰ τὸ μίτο τῆς Ἀριάδνης. Καλεῖται νὰ χαρίσῃ στοὺς Ἕλληνες και πάλι τὴν αἴσθησι τῆς ταυτότητός τους, καθὼς πολλοὶ σήμερα μιλοῦν γιὰ τὴ ρεβάνς τῆς Εὐρώπης, ποὺ ἐπιχειρεῖ τώρα μιὰ νέα Ἄλωσι, εἰρηνικὴ αὐτὴ και ἀβίαστη. Ὁ κίνδυνος γιὰ ἀλλοτριώσι εἶναι μεγάλος και οἱ συνέπειες θὰ εἶναι τραγικὲς.

Καλεῖται ἐπίσης ἡ Ὁρθοδοξία νὰ χαρίσῃ στοὺς Νεοέλληνες τὴν ἐνότητα και ὁμοφυχία, τὴν αἴσθησι τῆς ἀδελφωσύνης, ἐμπρὸς στὰ ποικίλα ἰδεολογικὰ ρεύματα ποὺ

ἐπιχειροῦν νὰ τὴ διασπάσουν. Στὴ σημερινὴ μάλιστα ἐποχὴ καλεῖται νὰ ἀποβῆ καὶ πάλι παράγοντας ἐνότητος τῶν Ἑλλήνων μεταξύ τους καὶ μὲ τοὺς ἄλλους Λαούς, φορέας εἰρήνης καὶ συμφιλίωσης. Καλεῖται νὰ βοηθήσῃ στὸ ξεπέρασμα τῆς κρίσης τοῦ καιροῦ μας, ποῦ δὲν εἶναι τόσο οἰκονομικὴ ἢ πολιτικὴ ἀλλὰ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ, κρίσι θεσμῶν καὶ ἀξιῶν. Καλεῖται νὰ θωρακίσῃ πνευματικὰ τὸ Λαό μας, διδάσκοντάς τον τὸν ὀρθὸ δρόμο τοῦ προσανατολισμοῦ, τὴν ἀρετὴ καὶ τὸ ἦθος.

Καὶ εἶναι σὲ θέσι νὰ τὰ προσφέρῃ ὅλα αὐτὰ ἡ Ὁρθοδοξία, γιατί ἦταν καὶ εἶναι ἡ φωνὴ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων, ἡ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, μὲ ἀνανεωτικὰς δυνάμεις, μὲ πλούσιο στοχασμό. Ἐὰς τῆς ἀμφισβητοῦν ὠρισμένοι τὴν προφητικὴ τῆς ἐνέργεια, ἄς προγραμματίζου τὸν σταδιακὸ θρησκευτικὸ ἀποχρωματισμὸ τῆς δημόσιας ζωῆς τοῦ τόπου, ἄς διακηρύττου τὴν ἀναθεώρησι τῆς ἱστορίας γιὰ νὰ πλήξου τὴν Ὁρθοδοξία, ἄς ἰδιωτικοποιῶν τὴν πίστι, ὑπερφαλαγγίζοντας τὴν Ἐκκλησία, ἄς προβάλλου τὸ σύνθημα γιὰ τὸ γκρέμισμα τῆς Ἐκκλησίας, ἄς βλέπου σ' αὐτὴν κηλίδες. Οἱ κηλίδες, καὶ ὅταν ὑπάρχου, δὲν εἶναι δικές τῆς, εἶναι δικές μας. Ἡ Ὁρθοδοξία σὰν νύμφη πάγκαλη, μὲ τὴ συνειδήσι τῆς γνησιότητός τῆς, ξεκινώντας ἀπὸ τὸ Θεανθρώπινο πρόσωπο τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς, νικᾷ καὶ πάλι. Πολλοὶ μιλοῦν σήμερα γιὰ τὴν ὥρα τῆς ποῦ ἔφθασε. Καὶ μαζί τῆς θὰ νικήσουμε κι ἐμεῖς, σὰν Ἔθνος καὶ σὰν ἄτομα.

Ἀγαπητοί,

Ὁ ἐθνικὸς ἱστορικὸς μας Κ. Παπαρρηγόπουλος ἐμφαντικὰ τονίζει πῶς «τὸ Ἔθνος ἐμεγαλουργήσε διὰ τῆς μετὰ

τοῦ Χριστιανισμοῦ συμμαχίας». Ὅσοι ὁραματίζονται τὸν νέο θρίαμβο τοῦ Ἔθνους ξέχωρα ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία του καὶ ὅσοι μεθοδεύουν τὴ συρρίκνωσι τῆς Ἐκκλησίας στὸ περιθώριο τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, διαπράττουν σφάλμα πελώριο, προσεγγίζον τὰ ὅρια ἐσχάτης προδοσίας. Γιατὶ ὅποιος πολεμᾷ τὴν Ὁρθοδοξία, ταυτόχρονα πολεμᾷ καὶ τὸ Γένος. Τὸ Γένος θὰ ζήσει καὶ θὰ νικήσῃ ὅταν στηριχθῇ στὴν Ὁρθοδοξία. Καὶ ὅταν ἀντλήσῃ ἀπ' αὐτὴν τοὺς ζωτικοὺς χυμούς της ποὺ ἔθρεψαν, τρέφουν καὶ θὰ θρέψουν τίς γενεὲς τῶν πατέρων μας, τῶν ἀδελφῶν μας καὶ τῶν παιδιῶν μας. Αὐτὴ εἶναι ἡ φωνὴ τῆς ἱστορίας καὶ ἡ ἐπιταγὴ τῶν καιρῶν.

Ἡ Ὁρθοδοξία, ὄρος ἐπιβίωσης τοῦ Ἑλληνισμοῦ

Τὸ θέμα αὐτό: «Ἡ Ὁρθοδοξία, ὄρος ἐπιβίωσης τοῦ Ἑλληνισμοῦ» θὰ ἦταν ἴσως, ὑπὸ ἄλλες συνθήκες, καὶ σὰν τίτλος καὶ σὰν οὐσία αὐτονόητο. Σήμερα ὅμως δὲν φαίνεται νὰ συγκεντρώνει τὴ γενικὴ ἀποδοχή. Ἀντιθέτως, ἡ πρόταση ἀμφισβητεῖται σημαντικά, μιὰ καὶ ἀναζητοῦνται ἢ προβάλλονται ἄλλα κυρίως ἐρείσματα γιὰ τὴν ἐπιβίωσή μας ὡς λαοῦ καὶ ὡς ἔθνους. Μάλιστα, ἐξ ἀφορμῆς τῶν φόβων ποὺ διευπλώθησαν ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀνταγωνιστικότητά μας ἔναντι τῶν εὐρωπαϊῶν ἐταίρων μας, ἀκούσθησαν καὶ ἀκούονται σὲ ὅλους τοὺς τόνους συνθήματα ποὺ ἀναδεικνύουν ὄρον ἐπιβίωσης τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὴν αὔξηση τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος καὶ τὴν πρόοδο τοῦ δείκτου παραγωγικότητος καθὼς καὶ τὴν προώθηση τῶν ἐξαγωγῶν μας καὶ γενικῶς τὴν αὔξηση τῶν οικονομικῶν μεγεθῶν. Μὲ αὐτὸν τὸν μονοσήμαντο οικονομικὸ ἐξοπλισμό, τονίζουν οἱ εἰδήμονες, μπορούμε νὰ ἀντιπαραταχθοῦμε στὴν πρόκληση τῆς Εὐρώπης, ἐνῶ

παράλληλα, ἀλλὰ σὲ ἀπόσταση, κινεῖται καὶ κάποια ἀνα-
νέωση τῆς ἐκπαίδευσθῆς μας μὲ βάση τὴν ἠλεκτρονικὴ
πληροφορικὴ, ποὺ μᾶλλον σὰν «κομπιουτεροποίηση» τῆς
ζωῆς μας ἐμφανίζεται, παρὰ σὰν ἐξυπηρέτηση τοῦ μυα-
λοῦ μας καὶ τῶν δυνατοτήτων τῆς σκέφειώς μας. Ὑπάρχει
στε ἐδῶ καὶ χρόνια τὸ βᾶρος τῆς προσφορᾶς παιδείας στὸ
λαό μας ἔχουν ἀναλάβει ἐργολαβικὰ τὰ τηλεοπτικὰ κα-
νάλια, ποὺ ἀλλοιώνουν καθημερινὰ καὶ βᾶναυσα τὴν ἰδιο-
προσωπία μας καὶ μᾶς μετατρέπουν σὲ καταναλωτικὰ
ὄντα χωρὶς ἐπίγνωση καὶ ὄντοτητα.

Δὲν θὰ ἤμουν ἐγὼ ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἀμφισβητοῦσε τὴ ση-
μασία τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντα στὴ διαδικασία τῆς
πορείας τοῦ λαοῦ μας πρὸς τὴν Εὐρώπη. Τὰ οἰκονομικὰ
καὶ γενικότερα τὰ ὑλικά ἀγαθὰ καὶ μεγέθη συνιστοῦν
ἀναγκαῖο ὑπόβαθρο τῆς ζωῆς καὶ τῆς προόδου. Ὅμως σὲ
καμμιά περίπτωση θὰ δεχόμουν ὅτι αὐτὰ καὶ μόνο εἶναι
σὲ θέση νὰ ἐξασφαλίσουν στὸ Γένος μας τὴν οὐσιαστικὴ
του καὶ ὄχι ἀπλῶς τὴ βιολογικὴ του ἐπιβίωση, μέσα στὸ
χαλασμὸ ποὺ μαίνεται μέσα καὶ γύρω μας. Ἡ προηγμέ-
νη ἐπιστημονικὴ τεχνολογία μὲ τὶς καταπληκτικὲς καὶ
πρωτόγνωρες ἐφαρμογές της, καθιστᾷ πιὸ ἄνετη τὴ ζωὴ
καὶ διαβίωσή μας, καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἄνεση μᾶς προσφέρει
δυνατότητες γιὰ μιὰ ποιότητα ζωῆς. Ὅμως ὁ λόγος τοῦ
Κυρίου μας εἶναι ἀφευδής: «Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνω ζήσεται
ἄνθρωπος». Ἡ οὐσιαστικὴ ἐπιβίωση ἐνὸς λαοῦ εὐρίσκειται
μέσα στὰ πνευματικὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ του, αὐτὰ
πού, μὲ μία λέξη, ὀνομάζομε παράδοση.

Ὁ ὅρος παράδοση εἶναι εὐρύτατος. Περιλαμβάνει τὰ ἐπι-
μέρους ἐκεῖνα στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζεται ἡ ἔθνικὴ

ταυτότητα και συντηρείται ή έθνική αυτόσυνειδησία. Η παράδοση εξασφαλίζει την πολιτιστική συνοχή τών γενεών και οικοδομεί τὸ λαμπρὸ οἰκοδόμημα τοῦ μέλλοντος. Εἶναι ἡ ἀριστοτελική «έντελέχεια» πού συγκρατεῖ και ζωογονεῖ ὄλο τὸ θεσμὸ τοῦ Γένους, διασώζοντας στίς λεπτομέρειες ἕναν ὁλόκληρο κόσμο βιωμάτων, ἐπιδιώξεων, τάσεων, κλίσεων, ῥοπῶν πού ἀπαρτίζουν τὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ μας και ἐπιτρέπουν στὸν Ἕλληνα νὰ εἶναι ὅ,τι ἀκριβῶς εἶναι. Τῆς παραδόσεώς μας αὐτῆς δύο βασικά και κεφαλαιώδη γνωρίσματα εἶναι ἡ ὁμοιογένεια και ἡ ὀρθόδοξη πνευματικότητα. Ἡ παράδοσή μας ἔχει μιὰ ριζική και μοναδική ἐνότητα, ὄλα της τὰ στοιχεῖα τελοῦν σὲ ἀλληλεξάρτηση, και τὸ ἕνα συμπληρώνει τὸ ἄλλο. Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἀρχαίου κλασικισμοῦ ἡ παράδοσή μας ἔχει μιὰ ριζική και μοναδική ἐνότητα, ὄλα της τὰ στοιχεῖα τελοῦν σὲ ἀλληλεξάρτηση, και τὸ ἕνα συμπληρώνει τὸ ἄλλο. Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἀρχαίου κλασικισμοῦ ἡ παράδοσή μας μπῆκε στὸ χιλιόχρονο Βυζάντιο, ἐπεβίωσε στίς δύσκολες ὥρες τῆς δουλείας χωρὶς νὰ χάσει τὰ μορφολογικά της στοιχεῖα και συντρόφευσε τὸν νεοέλληνα σὲ κάθε πτυχὴ τῆς ζωῆς του. Ἄλλ' ἡ ὁμοιογένεια αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῆ ἀνεξάρτητα και ἀποκεκομμένη ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη πνευματικότητα. Ἡ ἄχραντη Ὀρθοδοξία διεπότισε βαθειὰ και πλατειὰ τὸν κορμό, τίς ρίζες και τοὺς κλάδους τοῦ ἐθνικοῦ μας δένδρου, σὲ τρόπο τέτοιο πού κάθε ἀπόπειρα διαχωρισμοῦ της νὰ συνιστᾶ θανάσιμη ἀπειλὴ γιὰ τὸ ἔθνος μας. Ἔτσι ἡ παράδοσή μας σηματοδοτεῖται ὡς «ἐλληνορθόδοξη», τὸ δὲ θρησκευτικὸ στοιχεῖο ἀνομολογεῖται ὅτι συνιστᾶ τὴν εἰδοποιὸ διαφορὰ της ἀπὸ τίς παραδόσεις ἄλλων λαῶν.

Κατὰ τὸν **Ἑσελιγκ**, σοφὸ καθηγητὴ τῆς βυζαντινῆς καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λέϋδεν τῆς Ὑλλανδίας, ὁ Χριστιανισμὸς ἐδημιούργησε «τὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνος ἐνότητα, τὴν ὁποία οὐδεμία πολιτικὴ εἶχε κατορθώσει μέχρι τότε νὰ πραγματοποιήσει» («Ἀκτίνες» 1978, σ. 292). Καὶ ὁ **Σπ. Ζαμπέλιος** ἔχει τὴ γνώμη πὼς χωρὶς τὴν πνευματικὴν ἐπανάστασι τοῦ Χριστιανισμοῦ μέσα στὸν ἑλληνικὸν χῶρον «τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἤθελεν ἴσως ὑπάρχει σήμερον ἢ ἐντὸς βιβλιοθηκῶν καὶ εἰς σοφῶν τινῶν ἀναμνήσεις». Ἀλλὰ καὶ ὁ σοφὸς Ῥώσος θεολόγος π. Γ. **Φλωρόφσκυ**, κρίνοντας τὴν σημασίαν τῆς Ὁρθοδοξίας γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀποφαινεται: «Ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει ἀποκτήσει αἰώνιον χαρακτήρα, μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἔχει ἐνσωματωθῆ εἰς τὴν σάρκα της, ἔχει γίνει αἰώνια κατηγορία τῆς Χριστιανικῆς ὑπάρξεως».

Γι' αὐτὸ καὶ Ἑλληνικότητα καὶ Ὁρθοδοξία ἦσαν ἀνεκαθεν τὰ ἀνεκτίμητα ἀγαθὰ ποὺ ἐκαλοῦντο νὰ ὑπερασπισθοῦν οἱ βυζαντινοὶ καὶ μεταβυζαντινοὶ Πατέρες μας, μὲ κύριο καὶ φυσικὸ πρωταγωνιστὴ κάθε φορὰ τὸν ἱερό μας Κληῖρο. Αὐτὸς ὁ Κληῖρος στάθηκε πάντοτε πρόμαχος τῆς ἑλληνορθοδοξίας καὶ διεκινδύνευσεν, ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς του ἡγεσίας, καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του χάριν τοῦ Γένους μας. Ἀπὸ τίς τάξεις του ἀνεπήδησαν οἱ μεγάλοι πρόμαχοι τῆς παραδόσεώς μας, οἱ ἔνθερμοι θιασῶτες καὶ ἀνακαινιστές της, αὐτοὶ ποὺ κρατώντας στὸ ἓνα χέρι τὸ σταυρὸ καὶ στὸ ἄλλο τὴ σημαία ἐγράφαν ἀνεξίτηλες σελίδες ἐπῶν στὴν ἱστορία μας καὶ ἀνεδείχθησαν οἱ μείζονες τῶν ἀναμορφωτῶν τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς ἔθνικῆς μας ζωῆς. Τὴ μεγάλη ἀλήθεια τῆς σημασίας τοῦ

ἑλληνορθόδοξου ῥάσου, ὡς συμβόλου λευτεριᾶς καὶ νίκης, γιὰ ὅλο τὸ Γένος μας, μοῦ ὑπενθύμισε πρὸ ἑβδομάδων πολὺς γέρων Ἡγούμενος Μονῆς ἀκριτικοῦ μας νησιοῦ, ἤρωας ὁ ἴδιος στὴ διάρκεια τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, στηθεὶς πρὸ 6 βημάτων τοῦ γερμανικοῦ ἐκτελεστικοῦ ἀποσπάσματος γιὰ τὴν ἀποφασιστικὴν συμβολὴν του πρὸς φυγάδευσιν Ἑλλήνων καὶ συμμάχων ἀξιωματικῶν εἰς τὴν Τουρκίαν ὅταν μὲ πρωτόφαντο ἐνθουσιασμὸν κινῶν τὸ χέρι του τὸ δεξιὸ ἀπανελάμβανε ρυθμικὰ: «Καλόγερος, παπαῖς -τὸ ῥάσο του σημαία- ἡ νίκη εἶναι βεβαία».

Αὐτὴ ἡ Ὁρθοδοξία διεμόρφωσε στὰ χρόνια τοῦ Βυζαντίου τὴν οὐσιαστικὴ ταυτότητα τοῦ λαοῦ μας. Ἡ μεγάλη αὐτὴ διεργασία ἄρχισε ἀπὸ τὸν β΄ αἰῶνα καὶ ἔφθασε στὸ ἀποφασιστικὸ της στάδιο τὸν δ΄ αἰῶνα μὲ τοὺς μεγάλους Καππαδόκες. Τότε ἀάρθησαν οἱ μεγάλες ἀποφάσεις ποὺ διέπλασαν ὀριστικὰ τὴν Ὁρθοδοξία στοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Καὶ τότε ἦταν ποὺ ἡ Ὁρθοδοξία αὐτὴ ἀνοιξε μὲ ἐκλεκτικὴ διάθεσι τοὺς κόλπους της γιὰ νὰ ἐνστερνισθῇ ὅ,τι ἀπὸ τὴν ἀρχαία κλασσικὴ ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα προσεφέρετο γιὰ ἀφομοίωση, καὶ τότε ἡ ἀλληλοπεριχώρηση ἀμοιβαίως τῶν στοιχείων Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ, διέπλασαν τὴν Ἑλληνορθοδοξία, αὐτὴν γιὰ τὴν ὁποίαν ὁ **Στήβεν Πάνσιμαν** θὰ ὑπογραμμίσει ἐμφαντικὰ: «Οἱ Ἕλληνες ἔχουν μιὰ κληρονομιά γιὰ τὴν ὁποία μποροῦν νὰ αἰσθάνωνται ὑπερήφανοι, μιὰ κληρονομιά ποὺ δὲν πρέπει νὰ χαθῆ μέσα στὶς ἐναλλασσόμενες ὑλικὲς καταστάσεις. Στους σκοτεινότερους αἰῶνες τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἡ Ἐκκλησία ἦταν ἐκείνη ἡ ὁποία, παρόλες τὶς πολλὰς δυσκολίες, τὶς πολλὰς ἀπογοητεύσεις καὶ αὐτὲς

ἀκόμη τίς ταπεινώσεις, μπόρεσε ὄχι μόνο νὰ προσφέρει πνευματικὴ ἀνακούφιση, ἀλλὰ καὶ νὰ συντηρήσει καὶ διατηρήσει τίς παραδόσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οἱ μοντερνιστὲς ἔχουν συχνὰ ὑποτιμῆσει τὸν ρόλο τῆς ὑπογραμμίζοντας τὸ κενό, τὸ χάσμα ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ἀλλὰ τὸ χάσμα δὲν ἦταν ἀγεφύρωτο. Οἱ Μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας διέσωσαν πολλὰ ἀπὸ τὰ πιὸ ὠραία ποὺ εἶχε ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ σκέψη καὶ τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πνεῦμα καὶ τὰ παρέδωσαν στὴν Ἐκκλησία ὡς αὐτὴ τὴν ἡμέρα. Ὁ ἐθνισμὸς μπορεῖ νὰ γίνεῖ κακὸ πρᾶγμα. Ὅμως ἓνα αἶσθημα ἐθνικῆς ταυτότητος ποὺ νὰ μὴ βασίζεται σὲ φιλοδοξο σωβινισμὸ ἀλλὰ σὲ μιὰ μακριὰ παράδοση πολιτιστικῶν ἀξιῶν εἶναι ζήτημα γιὰ νόμιμη καύχηση καὶ περηφάνεια («Ἡ Δράσις μας» τ. 207/1983 σ. 9).

Ἡ σημαντικὴ βέβαια αὐτὴ σύνθεση δὲν ἔγινε εὐκόλα, οὔτε ἔμεινε χωρὶς ἀντιδράσεις. Ἦδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Βυζαντίου παρουσιάσθησαν προσπάθειες γιὰ μιὰ ἀπ' εὐθείας ἐπανασύνδεση τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πνεῦμα. Τὶς ἐκπροσωποῦσαν κατὰ βάσιν ὁ Μιχαὴλ Ψελλός, ὁ Γεώργιος Πλήθων Γεμιστός, ὁ Βησσαρίων, κ.ἄ., ποὺ δὲν κατάφεραν τὸ σκοπὸ τους στὴν Ἀνατολή. Ὁ λαὸς μας δὲν φάνηκε ἀπὸ τότε πρόθυμος νὰ ἀσπασθῆ τὸ κλασσικὸ ὄνειρο τῶν αἰθεροβαμόνων ἐμπνευστῶν του καὶ τὸ ἀπέρριψε, ἀντίθετα πρὸς τὴ Δύση ὅπου αὐτὸ βρῆκε διέξοδο καὶ καρποφόρησε προετοιμάζοντας τὴν Ἀναγέννηση. Ἡ Δύση ἀνέκαθεν αἰσθάνθηκε τὴ διαφορότητά της ἀπὸ τὴν Ἀνατολή. Καὶ γι' αὐτὸ ἐφρόντισε νὰ καταπνίξει κάθε ἔκφραση αὐθεντικῆς ἀνατολικῆς ζωῆς. Ἐπιδίωξη ἀνέκαθεν τῶν

Φράγκων υπῆρξεν ὁ ἐνταφιασμός τοῦ Βυζαντίου γιατί αὐτὸ ἐκπροσωποῦσε τὴ Ῥωμηοσύνη, ἰδέα πολὺ ἐνοχλητικὴ γιὰ τὴ Φραγκία. Τρεῖς σύντεταγμένες ὀριοθετοῦν τὸ Βυζάντιο: Ὁ Ἑλληνισμὸς -ἡ Νέα Ῥώμη- καὶ ἡ Ὁρθοδοξία. Ἐναντίον καὶ τῶν τριῶν ἐστόχευσαν οἱ Φράγκοι μὲ ποικίλους καὶ ἐν πολλοῖς ἀνέντιμους τρόπους. Δὲν βλάπτει ἐδῶ νὰ θυμηθοῦμε πῶς ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχε πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν Ἄλωση ἀρχίσει νὰ ἀρδεύεται πνευματικὰ ἀπὸ τὸν σχολαστικισμὸ τῆς Δύσεως. Τὸ 1204 μὲ τὴ λατινικὴ κατάκτηση τοῦ Βυζαντίου οἱ Φράγκοι ἐπεδίωξαν τὴν ἴδια παντὸς τρόπου ἀφάνισί του, ἀλλὰ ἀπέτυχαν. Ἀπέτυχαν καὶ τὸ 1453 παραδίδοντας οὐσιαστικὰ ἀνυπεράσπιστη τὴν Ἄνατολὴ στὰ χέρια τῶν βαρβάρων ὀθωμανῶν. Καὶ ἂς μὴ ξεχνοῦμε πῶς ἡ ῥήση τοῦ Λουκᾶ Νοταρᾶ ὅτι εἶναι «προτιμότερον φακιόλιον τουρκικὸν ἀπὸ καλύπτραν λατινικὴν» ἐκφράζει τὴν ὀδυνηρὴ συνειδητοποίηση τοῦ πραγματικοῦ κινδύνου καὶ τῶν φορέων του γιὰ τὴν ἑλληνικὴ μας αὐτοσυνειδησία καὶ ἐπιβίωση. Ἔτσι σ' ὅλη τὴ διάρκειά τῆς τουρκικῆς σκλαβιάς, τὸ ῥωμαίικο ἔμεινε οὐσιαστικὰ ἀδούλωτο, ἐνῶ οἱ μισσιονάριοι τῆς Εὐρώπης ἀλώνιζαν κυριολεκτικὰ τὸν τόπο κινούμενοι σὰν σὲ «ξέφραγο ἀμπέλι» ἀναγκάζοντας τὸ λαὸ νὰ ἀντιτάξει ἀπέναντι στὸν κίνδυνο τοῦ ἐκλατινισμοῦ τὴν ἴδια ἀντίσταση ποὺ εἶχε ἐπιδείξει καὶ ἀπέναντι τοῦ κινδύνου τῶν ἐξισλαμισμῶν. Εἶναι ἀληθινὸ θαῦμα τῆς θείας πρόνοιας πῶς αὐτὸς ὁ λαὸς κατῴρθωσε μέσα στὰ δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια νὰ διατηρήσει ἀνόθευτη τὴν ταυτότητά του καὶ νὰ ἰσχύσει ἐκεῖνό ποὺ ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος ἀναφέρει, ὅτι δηλ. τὸ «ἔθνος τοῦ 1821 ἦταν τὸ ἴδιον καὶ ἀπαράλλακτον τὸ ἔθνος τοῦ 1453».

Ἐπίθεση ἢ ῥωμηοσύνη ὑψώθηκε γιγάντια ἐμπρὸς
στὴν ἀπειλὴ ἐξ Ἑναντολῶν καὶ ἀπὸ Δυσμῶν. Πῶς νὰ λη-
σμονήσει κανεὶς τοὺς ἐκβιασμοὺς τῶν λατίνων κατὰ τὴν
φειδοσύνοδο τῆς Φεράρας - Φλωρεντίας; Καὶ πῶς νὰ λη-
σμονήσει σταθμοὺς σὰν τὸ 1204, τὸ 1453, τὸ 1830, τὸ
1922 ὅπου οἱ ἴδιες πάντα δυνάμεις ἔθεταν στὸ στόχαστρό
των τὴν ἴδια πάντα ῥωμηοσύνη, τὸν ἴδιο λαό, τὸ ἴδιο Γέ-
νος; Σ' αὐτὴ τὴν ἀναμέτρηση ἢ Ὁρθοδοξία ὑπῆρξε τὸ ση-
μαντικότερο ἔρεισμα τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ὅπως συνέβη μὲ
τοὺς Τούρκους, ἔτσι συνέβη καὶ μὲ τοὺς λατίνους. Τὸ ἔθνος
τὸ ἑλληνικὸ ἔμεινε ἀμεικτον, «ὥσπερ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ
ἔλαιον». Καμμία δύναμις δὲν κατόρθωσε νὰ ὑπερκεράσει
τὴν σαφῆ διαχωριστικὴ γραμμὴ, ἐκείνη ποὺ ὄθησε τὸ Γέ-
νος νὰ παραμείνει «μονῆρες καὶ ἀνάδελφον», τὴν Ὁρθοδο-
ξίαν, τὴν γραμμὴν ποὺ ὀριοθετοῦσε ἐπὶ αἰῶνες τὴν ταυτό-
τητα καὶ τὴν συνείδηση τοῦ λαοῦ μας. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ
ἔθνος ἔφθασε στὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 μὲ ἀκμαῖο τὸ φρόνημά
του καὶ μὲ βαθεῖα ἐπίγνωση τῆς ταυτότητός του, ὡς τοῦ
ῥωμαϊκοῦ ἑλληνορθόδοξου γένους. Καὶ μὲ αὐτὸ τὸ φρό-
νημα πολέμησε τὸν κατακτητὴ γιὰ νὰ ἀναβιώσει τὸ ὄρα-
μα τῆς ῥωμηοσύνης, γιὰ νὰ στήσει καὶ πάλιν τὴν καταλυ-
θεῖσα βυζαντινὴ αὐτοκρατορία.

Ὅμως, μὲ τὴν ἀπελευθέρωση μπαίνουν σὲ ἐφαρμογὴ
τὰ σχέδια γιὰ τὴν οὐσιαστικὴ συρρίκνωση τῆς ῥωμηοσύ-
νης, γιὰ τὸν ἐξανδραποδισμό της. Πρῶτα-πρῶτα ἰδρύεται
γεωγραφικὰ περιορισμένη ἐλεύθερη Ἑλλάδα, σὰν κράτος
- ἢ «Ἑλλαδίτσα» ὅπως τὴν χαρακτηρίζει ὁ π. Ι. Ῥωμανί-

δης - και ἀκολουθεῖ ἀμέσως «ἡ καλλιεργημένη ὑστερία τῶν «διαφωτισμένων» γραικῶν γιὰ τὰ «φῶτα» τῆς Εὐρώπης πὺ μᾶς ξαναδίδουν συνειδηση τῆς ἀρχαιοελληνικῆς μας καταγωγῆς καὶ δόξας καὶ ἡ ἀποστροφή τους γιὰ ὅ,τι θύμιζε Βυζάντιο καὶ Ὁρθοδοξία». «Ὅλα τὰ χριστουγεννιάτικα καὶ τὰ πασχάλινὰ διηγήματα -θὰ γράφει εἰρωνικὰ ὁ Παπαδιαμάντης- δὲν πρέπει πλέον νὰ βλέπωσι τὸ φῶς... Μή, θρησκευτικά, πρὸς Θεοῦ. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν εἶναι βυζαντινόν, Ἐννοήσατε; Οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες εἶναι κατ' εὐθείαν διάδοχοι τῶν ἀρχαίων. Ἐπειτα ἐπολιτίστησαν, ἐπροώδευσαν καὶ αὐτοί. Συμβαδίζουν μὲ τὰ ἄλλα ἔθνη». Ἀκόμη καὶ καινούργια γλῶσσα κατασκευάζει ἀπὸ τὸ Παρίσι ὁ Κοραῆς, γιὰ νὰ «καθαρεύουν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὶς βάρβαρες ἀλλοιώσεις, πὺ ἔφερε στὴ γλῶσσα τους τὸ Βυζάντιο καὶ ἡ τουρκοκρατία» (Βλ. Χρ. Γιανναρά: Ἡ REVANCHE τῆς Εὐρώπης, «Ἡ νεοελληνικὴ ταυτότητα» σ. 70-71).

Σιγὰ-σιγὰ μὰ μεθοδευμένα ἡ ῥωμαϊκὴ ἰδέα ἠτᾶται στὸ μικρὸ κρατίδιο τῆς Ἑλλάδος. Μὲ ἐξάιρεση τὸν πρῶτο κυβερνήτη Καποδίστρια πὺ ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἑλληνορθόδοξος, ὅλη ἡ μετέπειτα πολιτικὴ πορεία τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ περνᾷ στὴν ἀπολυταρχία, ἐνῶ ἡ ἰδεολογία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ οὐμανισμοῦ προβάλλει τὸν τύπο τοῦ ἐκκοσμικευμένου, χωρὶς θρησκεία, κράτους σύμφωνα μὲ τὰ πρότυπα τῶν κρατῶν τῆς Δύσεως. «Αὐτὸ εἶναι τὸ ὄραμα ἐνὸς ριζοσπαστικοῦ ἀνθρωποκεντρισμοῦ, μέσα στὰ πλαίσια ἐνὸς σκληροῦ, παντοδύναμου καὶ αὐθαίρετου κρατικισμοῦ» (Βλ. Φειδᾶ: Τὸ πρόβλημα τοῦ σκοποῦ τῆς Παιδείας στὸ νεώτερο Ἑλληνισμὸ. Περιοδικὸ «Σύναξη» Φθινόπωρο

1983, σ. 14). Ἡ προβολὴ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, ἔτσι ὅπως ἔγινε, μετέδωσε στὸ σῶμα τῆς ἀναγεννώμενης πατρίδος τῆς πληγῆς του, καμωμένες μὲ τὸ σιλλέτο τῆς ἀπιστίας, τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωποκεντρισμοῦ.

«Ὅλας τὰς ἰδέας καὶ ὅλας τὰς δραστηριότητας τοῦ εὐρωπαϊοῦ ἀνθρώπου - παρατηρεῖ ὁ π. Ἰουστίνος Πόποβιτς - ἐμπνέει μία νοσταλγία καὶ ποδηγετεῖ μία φιλοδοξία νὰ γίνεῖ ἀνεξάρτητος καὶ αὐτοτελὴς ὡς ὁ Θεός. Εἰς τὴν πραγματικότητα εἰς τὴν Εὐρώπην κυριαρχεῖ μία θεότης: ὁ ἀλάθητος ἄνθρωπος, ὁ ἀνθρωπόθεος. Εἰς τὸ πολυτελές πάνθεον τῆς Εὐρώπης ὁ ἀλάθητος ἄνθρωπος ἀποτελεῖ τὴν κορυφαίαν θεότητα. Οἱ ὑπόλοιποι θεοὶ εἶναι ἢ ἀπορροαὶ ἢ ἀποχρώσεις αὐτοῦ. Ὁ «ἀλάθητος» ἄνθρωπος δεσπάζει καὶ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν θρησκείαν καὶ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν φιλοσοφίαν καὶ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πολιτικὴν καὶ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν τεχνικὴν καὶ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν τέχνην καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν εὐρωπαϊκὴν παιδείαν καὶ τὸν πολιτισμόν. Ἐν πᾶσι καὶ διὰ πάντων μόνον ὁ ἄνθρωπος καὶ δὴ ὁ εὐρωπαϊὸς ἄνθρωπος, ὁ ὑπερηφάνως καὶ ὑπεροπτικῶς αὐτάρκης καὶ ἀλάνθαστος» (Βλ. Ἰουστίνου Πόποβιτς: Τὸ μυστήριον τοῦ Εὐρωπαϊοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Ὁρθοδόξου Πανανθρώπου. Κεφάλαιον ἀπὸ τὸ βιβλίον του: DOSTOJEVSKI I EUROPI I SLOVENSTVU, Βελιγράδι 1940).

Στὸ νεαρὸ κρατίδιο ἐπιπίπτουν τώρα οἱ ξενοσπουδασμένοι «φωταδιστές» ποὺ σ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνα ἔμειναν μακριὰ ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς μάχης. Τώρα ὅμως ποὺ ἡ λεία εἶναι πλούσια, πρῶτοι αὐτοὶ ἐπιπίπτουν ὡς κό-

ρακες και κατακτοῦν θώκους ἐξουσίας γιὰ νὰ λαφυραγωγήσουν, φιλοδοξοῦντες μάλιστα νὰ ἀλλάξουν, κατὰ κυριολεξίαν, τὰ φῶτα τοῦ λαοῦ ποὺ ζῆ τάχα «ἐν χώρα καὶ σκιὰ θανάτου». Εἶναι τέτοια ἡ προβαλλόμενη προσπάθεια ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ ἐμπνευστῆς τῆς Κοραῆς νὰ ἀναγκασθῆ πολὺ πρῶμα νὰ ὁμολογήσει: «Ἄρχισα νὰ φοβοῦμαι, ὄχι μὴ φωτισθῆ τὸ Γένος, ἀλλά, μὴ πρὶν ἀποκτήσει φῶτα ἄρκετά... γίνῃ ἡ ἐσχάτη πλάνη χεῖρων τῆς πρώτης» (Μ. Γεδεῶν: Ἡ πνευματικὴ κίνησις τοῦ Γένους κατὰ τὸν ιη' καὶ ιθ' αἰῶνα Ἀθήνα 1976 σ. 280).

Στὴν κίνηση αὐτὴ ὅμως, ὡς ἀπὸ ἐνστίκτου ἀντιδρᾶ ὁ λαός. Καὶ ἐκφραστὲς του γίνονται μερικοὶ αὐθεντικοὶ ἑλληνορθόδοξοι, ἀδιάφθοροι, ῥωμαλέοι καὶ ἀπροσκύνητοι, ποὺ ὑψώνουν φωνὴ διαμαρτυρίας διάτορη καὶ στεντόρεια γιὰ τὰ φρικτὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκκοσμίκευσης καὶ τῆς ἀλλοτρίωσης. Ὅπως παληὰ στὴ Ῥωσία τοῦ Μ. Πέτρου ὁ Ντοστογιέφσκυ, ὁ Κομιακῶφ, ὁ Κιρεέφσκυ, ὁ Πούσκιν, ὁ Γκόγκολ ἔτσι κι ἐδῶ οἱ Κολυβάδες, μὲ τὴ Φιλοκαλικὴ ἀναγέννηση καὶ μὲ τὴ λαϊκὴ γλῶσσα ἀφυπνίζουν τὴ ῥωμηοσύνη, καὶ μαζί τους ὁ Μακρυγιάννης, ὁ Παπουλάκος καὶ ἀργότερα ὁ Κων/νος Οἰκονόμος, ὁ Παπαδιαμάντης, ὁ Μωραϊτίδης καὶ ἄλλοι γίνονται βράχοι ἀντιστάσεως καὶ κυματοθραῦστες τῆς πλημμυρίδος ποὺ ἀπειλεῖ νὰ καταπνίξει τὴν παράδοση. Ὁ λόγος τους εἶναι κεραυνὸς ποὺ μὲ τὴ λάμπη του διαπερνᾷ τὰ ἐρεβώδη σκόπη τῆς ἀρνήσεως, καὶ ἀφυπνίζει συνειδήσεις, ἀλλὰ εἶναι τόση ἡ δύναμη τοῦ κακοῦ, ὥστε ὁ λόγος αὐτός, καίτοι εἶναι δυ-

νατὸς ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν πνίγεται ὥστοςο στὴ συκοφαντία, στὸ μίσος καὶ στὴ διαβολή. Θὰ ἀναφέρω δύο χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ποὺ προσφέρουν δυνατότητες ἐκτιμήσεως τοῦ ἐγκλήματος ποὺ συνετελέσθη σὲ βάρος τῆς ἑλληνορθοδοξίας.

Τὸ ἓνα εἶναι τοῦ **Μακερυγιάννη** ποὺ τὸ χαρακτηρίζει ὠμότητα, αὐστηρότητα καὶ εἰλικρίνεια. Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν βασιλέα Ὁθωνα καὶ γράφει: «Ἐκεῖνοι (ἐννοεῖ τοὺς ἀγωνιστάς) θέλουν νάχουν τὴν θρησκείαν τους καὶ νὰ δοξάζουν τὸν Θεὸν μὲ τὸ μέσον τῆς θρησκείας, καὶ τότε λέγεσθε κι ἐσεῖς δίκαιοι βασιλεῖς ἐπίτροποι τοῦ Θεοῦ, ὅταν τοὺς ἀφήνετε ἐλεύθερους εἰς τὰ αἰτήματά τους. Ὁχι νὰ κάθεται ἐσύ, ἓνας μεγάλο Βασιλέας καὶ νὰ καταγένησαι ν' ἀλλαξοπιστήσεις μιὰ χούφτα ἀνθρώπους, ὅπου ἦταν τόσους αἰῶνες χαμένοι καὶ σβυσμένοι ἀπὸ τὴν κοινωνίαν. Ἐκεῖνος ὅπου τοὺς κυρίεψε τοὺς ἔκαιγε εἰς τοὺς φούρνους, τοὺς ἔκοβε γλῶσσες, τοὺς παλούκωνε ν' ἀλλάξουν τὴν θρησκείαν τους καὶ δὲν μποροῦσε νὰ κάμη τίποτας. Τώρα ὁ Θεὸς ὁ δίκιος καὶ Παντοδύναμος, ὅπου ὀρίζει καὶ σένα ἀνάστησε αὐτεῖνο τὸ μικρὸ ἔθνος καὶ θέλει νὰ δοξάζεται ἀπ' αὐτὸ τὸ μικρὸ ὀρθόδοξο ἔθνος ὀρθοδόξως καὶ ἀνατολικῶς, καθὼς οἱ εἰδικοί σου ὑπήκοοι τὸν δοξάζουν δυτικῶς... καὶ καταγίνεσαι ὁ βασιλέας νὰ γυρίση ἀπὸ τὴν θρησκείαν τους τοὺς ἀπογόνους τῶν παλιῶν Ἑλλήνων, τὰ παιδιὰ τοῦ Ῥήγα, τοῦ Μάρκο Μπότσαρη, τοῦ Καραϊσκάκη, τοῦ Δυσσέα, τοῦ Διάκου, τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Νικήτα, τοῦ Κυργιακούλη, τοῦ Μιαούλη, τοῦ Κανάρη, τῶν Ὑψηλάντων καὶ ἄλλωνῶν πολλῶν, ὅπου θυσίασαν καὶ τὴν ζωὴν τους καὶ τὴν κατάστασίν τους δι' αὐτεῖνη τὴν

ὀρθόδοξη θρησκεία καὶ δι' αὐτεῖνη τὴν ματοκυλισμένη μικρὴ τους πατρίδα» (Πρβλ. Ἄρχιμ. Γεωργίου: Ὁρθοδοξία καὶ Οὐμανισμός σ. 23).

Τὶ νὰ πρωτοθαυμάση κανεὶς στὸ ἀποκαλυπτικὸ αὐτὸ κείμενο· τὴν ἄκρα προσήλωσιν τοῦ ἀγωνιστῆ στὴν Ὁρθοδοξία καὶ στὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολήν ἢ τὴν θαυμαστὴν παρρησίαν του ἐμπρὸς στὴν πανίσχυρη ἐξουσία; Τὴν χωρὶς πτυχίον θεολογικὴν τοῦ παιδείας ἢ τὴν αὐθόρμητον ὀξυδέρκειά του; Τὴν ἐναντία στὸ ρεῦμα πορείαν του ἢ τὴν ἀταλάντευτην ἑλληνορθόδοξον συνείδησίν του; Εἶναι νὰ ἀπορῆ κανεὶς καὶ νὰ ἐξίσταται μπροστὰ στὸ φαινόμενον αὐτοῦ τοῦ τίμιου ἀγωνιστῆ, πού ἀγράμματος καὶ ἀστοιχείωτος, ἀναδεικνύεται πρόμαχος τῆς εὐσεβείας, θεολόγος κλεινός, γνήσιος ἕλληνας καὶ θεούμενος ὀρθόδοξος. Ὁ ἴδιος θὰ διαμαρτυρηθῆ καὶ γιὰ τὸν ἀφανισμὸν τῶν μοναστηριῶν γιὰ τὴν σύλλησίν τους, γιὰ τὴν ἀρπαγὴν τῆς περιουσίας των, γιὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν μοναχῶν τους. Θὰ διακηρύξει ὅτι αὐτὰ τὰ μοναστήρια ἦσαν «τὰ πρῶτα προπύργια τῆς ἐπανάστασός μας. Ὅτι ἐκεῖ ἦσαν καὶ οἱ τζεμπιχανέδες μας καὶ ὅλα τ' ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου... Καὶ θυσιάσαν οἱ καημένοι οἱ καλόγεροι καὶ σκοτώθηκαν οἱ περισσότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα...».

Διαμαρτύρεται ὁ Μακρυγιάννης ἀλλὰ ἡ σήψη προχωρεῖ. Ἡ ἀλλαγὴ πορείας καὶ τὸ ξέκομμα τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸ ζωηφόρον μαστὸ τῆς παράδοσης εἶναι πραγματικότητα πού ἐπεκτείνεται, σὰν ἐπιδημία, παντοῦ, καὶ σὲ ἄλλους θεσμούς, ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι ὁ σκοπὸς τῆς παιδείας τοῦ ἔθνους, ἀλλάσσει ἀποβλέποντας πλέον στὴ δημιουργίαν καὶ διάπλασιν τοῦ αὐτόνομου ἀνθρώπου, τοῦ μὴ

ἐξαρτώμενου ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἀπὸ μεταφυσικὲς πίστεις. Ἡ διοίκηση ἀπροσωποποιεῖται ἐγκαταλείποντας τὸ κοινοτικὸ πρότυπο. Ὁ πολιτικὸς βίος ἐξελίσσεται σὲ ἀπρόσωπη σχέση. Ἡ δικαιοσύνη ἀντιγράφει ξένες νομοθεσίες καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ περιέχον γίνεται περιεχόμενο, ἐντάσσεται δηλδὴ σὰν ἐξάρτημα, στὴν κολοσσιαία κρατικὴ μηχανὴ καὶ χάνει τὴν οὐσιαστικὴ της διάστασι καὶ παύει νὰ παίξει τὸν καθοδηγητικὸν τῆς ῥόλου μέσα στὸ ἔθνος. Στὴ συνέχεια ὁ δρόμος ἀνοίγει γιὰ νὰ ληφθοῦν νέα μέτρα ποὺ θὰ ὀδηγήσουν σὲ ἀφασία τὴν ταυτότητά μας. Στὰ πλαίσια τῶν μέτρων αὐτῶν θὰ πρέπει νὰ ἐνταχθοῦν ἡ συστηματικὴ κατεδάφιση πολλῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν στὴν Ἀθήνα -70 βυζαντινὰ ἐκκλησιάκια κατεστράφησαν μόνο γιὰ νὰ κτισθῆ μετὰ τὰ ὑλικά τους ἡ νέα Μητρόπολις τῶν Ἀθηνῶν- ἡ διάλυση ἑκατοντάδων μοναστηριῶν, ἡ ἐξουθένωση τοῦ μοναχικοῦ βίου, ἡ δήμευση τῆς ἐκκλ. περιουσίας, οἱ διώξεις κληρικῶν καὶ μοναχῶν, ἡ πραξικοπηματικὴ ἀνακήρυξη τοῦ αὐτοκεφάλου καὶ ἡ ἀποδέσμευση τῆς Ἐκκλησίας μας ἀπὸ τὸ Φανάρι, ἡ ὑπαλληλοποίηση τοῦ κλήρου, ἡ ἀπομόνωση τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ καὶ ἡ περιθωριοποίησή της, ἡ κατάλυση τοῦ ἐθνικοῦ τῆς ῥόλου, ἡ πολιτειοκρατικὴ ἐπιβολὴ στὴ διοίκησή της καὶ ἡ πλήρης ὑποταγὴ της εἰς τὸ κράτος. Καὶ ὅλα αὐτὰ μέχρι σήμερα ἐξακολουθοῦν νὰ ταλανίζουν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος μας. Γιατὶ ἀπὸ τὴν πικρὴ φύτρα τῆς ἀποστασίας ξηπήδησαν πικροὶ καρποὶ ἀνεστιότητος καὶ κακοδαμονίας. Δὲν κατάλαβαν οἱ Ἕλληνες πόσο τοὺς κοστίζει αὐτὴ ἡ βίαιη μετανάστευση ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν στὴ Δύση καὶ πόσο ἀκριβὰ πληρώνουν ἐπὶ χρόνια τώρα τὴν ἄκριτες

έρωτοτροπίες των πρὸς τὸν ξένο τρόπο ζωῆς, μὲ ταυτόχρονη ἀπάρνηση τῆς ἴδιας των τῆς ζωῆς.

Τὸ δεύτερο ἀπόσπασμα εἶναι τοῦ **Παπουλάκου**, τοῦ ἀνυποχώρητου αὐτοῦ καλόγερου, ποὺ ἀπομονωμένος καὶ διωκόμενος ἀντιστάθηκε στὸν ὁδοστρωτήρα τῆς ἀλλοτριώσεως κρατώντας ὑψηλὰ τὰ λάβαρα τῆς ἑλληνορθοδοξίας. Διαβάζω ἀπὸ τὸν Κωστή Μπαστιὰ τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα ποὺ ἀναφέρεται στὴ διαβρωτικὴ διείσδυση τῆς ἀθεΐας μέσα στὰ σχολεῖα, στὰ «ἄθεα γράμματα», γιὰ τὰ ὁποῖα εἶχε πρὶν ἀπὸ χρόνια μιλήσει καὶ ὁ πατρο-Κοσμάς. Εἶναι πολὺ ἐπίκαιρα καὶ σήμερα τὰ λόγια αὐτά, εἶναι ἐπισημάνσεις ζωηρὲς καὶ ἀληθινές, ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ προβληματίσουν ὅλους μας ἐπὶ τέλους, πρὶν ἔλθῃ ὀριστικὰ τὸ τέλος μας. Γιατὶ οἱ τερμίτες ἐξακολουθοῦν νὰ ὑποσκάπτουν τὰ θεμέλια τοῦ γένους μέσα στὸ σχολεῖα μὲ τὴν ἀνοχὴ ἂν μὴ καὶ τὴν ἐνθάρρυνση τοῦ κράτους, ποὺ φαίνεται νὰ ἔχει, κυρίως αὐτό, παραδοθῆ στὸ σαρωτικὸ ρεῦμα τῶν δῆθεν φωτιστῶν μας, ποὺ ἀνενόχλητοι ἐπιδίδονται, ἀντιστάσεως μὴ οὔσης, στὸ διαβρωτικὸ θεσμῶν καὶ πίστεων ἔργο τους.

«Τ' ἄθεα γράμματα παραμέρισαν τοὺς ἅγιους καὶ τοὺς ἀγωνιστὲς καὶ βάλανε στὸ κεφάλι τοῦ ἔθνους ξένους καὶ ἀπίστους γραμματισμένους, ποὺ πᾶνε νὰ νοθέφουνε τὴ ζωὴ μας. Τ' ἄθεα γράμματα κόφανε τὸ δρόμο τοῦ ἔθνους καὶ τ' ἀμποδάνε νὰ χαρῆ τὴ λευτεριά του. Εἶναι ντροπὴ μας, ἓνα γένος ποὺ μὲ τὸ αἷμα του πύργωσε τὴ λευτεριά του, ποὺ περπάτησε τὴ δύσκολη ἀνηφοριά, νὰ παραδεχθῆ

πὼς δὲν μπορεῖ νὰ προπατήσῃ στὸν ἴσιο δρόμο ἅμα εἰρήνεφε, κι ὅτι δὲν ξέρουμε ἐμεῖς νὰ σιγυρίσουμε τὸ σπίτι, ποὺ μὲ τὸ αἷμα μας λευτερώσαμε, ἀλλὰ ξέρουν νὰ τὸ σιγυρίσουν ἐκεῖνοι ποὺ δὲν πολέμησαν, ἐκεῖνοι ποὺ δὲν πίστεψαν στὸν ἀγώνα, ἐκεῖνοι ποὺ πᾶνε νὰ μᾶς ἀποκόψουν ἀπὸ τὸ Χριστό, καὶ πασχίζουν νὰ μᾶς ρίξουνε στὴ σκλαβιά ἄλλων ἀφεντικῶν, ποῦναι πιὸ δαιμονισμένοι ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Γιατὶ κι ἐκεῖνα ποὺ σεβάσθηκεν ὁ Τοῦρκος, τ' ἄθεα γράμματα τὰ πετᾶνε καὶ πᾶνε νὰ τὰ ξερριζώσουνε. Ἐφανίζουνε τὰ μοναστήρι, πομπεύουνε τοὺς καλόγερους καὶ τίς καλόγριες, κλέβουνε τ' ἅγια δυσκοπότηρα καὶ τὰ πουλᾶνε γι' ἀσήμι ποὺ θὰ στολίσει τίς βρωμογυναῖκες. Ἀρπάζουνε τ' ἅγια τῶν ἁγίων καὶ τὰ βάζουνε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τῆς ἐξουσίας τους, ποὺ τὰ ὀρίζει κατὰ τὰ νιτερέσια της. Τ' ἄθεα γράμματα ὑφαίνουνε τὸ σάβανο τοῦ Γένους. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ γράμματα θὰ μάθουνε τὰ παιδιὰ μας; Καὶ ἂν ἀκόμα συναχτοῦν ὅλοι οἱ ἄθεοι γραμματισμένοι καὶ σιφτοῦνε σὰν τὸ λεμόνι, δὲν θὰ πετύχουν νὰ γράφουν μιὰν ἀράδα ποὺ ν' ἀξίζει μιὰ γραμμὴ ἀπ' τὰ βαγγέλια. Ἄλλὰ τι λέω μιὰν ἀράδα; Οὔτε μιὰ λέξη ποὺ νὰ μοιάζει μὲ μιὰ τοῦ Θεοτοκικοῦ αὐτοῦ βιβλίου. Γιατὶ κάθε τι ἐκεῖ μέσα εἶναι λόγος Κυρίου, εἶναι σοφία ὀρθή, καὶ τὰ ὅσα λέει τὸ χτίσμα δὲν γίνεται νὰ φτάσουν τὸ λόγο τοῦ Πλάστη. Ἄντις νὰ μαθαίνουνε στὰ παιδιὰ μας ἀπ' τ' ἅγια συναξάρια τὸ πὼς ζήσανε οἱ ἅγιοι τῆς Χριστιανωσύνης καὶ τὸ πὼς μαρτυρήσανε γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, τοὺς μαθαίνουνε τὴν ἱστορία τοῦ κολασμένου κόσμου. Γιατὶ δύο λογιῶν εἶναι καὶ οἱ ἱστορίες. Εἶναι ἡ ἁγιασμένη καὶ ἡ κολασμένη ἱστορία. Ἄδιάκοπα φανερώνουμε τὴν

κολασμένη εικόνα τοῦ κόσμου καὶ σιγὰ - σιγὰ καταφέραμε νὰ πιστέψουμε πὼς ἡ εικόνα αὐτὴ εἶναι ἡ γνήσια εικόνα τοῦ ἀνθρώπου καὶ πὼς ὅξω ἀπ' αὐτὴν ἄλλη ζωὴ δὲν ἐστάθη. Ὅλα τοῦτα εἶναι ἄτιμα φέμματα, εἶναι τὰ ζιζάνια ποὺ σπέρνουνε στὸν ἀγρὸ τοῦ Κυρίου τ' ἄθεα γράμματα. Μᾶς μιλάνε γιὰ τοὺς ἀρχαίους. Κι ἐγὼ ὁ ταπεινὸς καὶ ἀγράμματος κήρυκας τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ μας σᾶς λέω πὼς κανένας ἀρχαῖος δὲν ξεπερνᾷ σὲ παλληκαριά, σὲ μεγαλεῖο καὶ σὲ δόξα τὸν Ἅγιο Κοσμά, τοὺς μάρτυρες καὶ τοὺς μεγάλους ἀσκητάδες. Γιατὶ ἂν ἐκεῖνοι πεθάνανε γιὰ μιὰ πατρίδα, ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς μαρτύρησε γιὰ μιὰν Ἑλλάδα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὄχι γιὰ μιὰν Ἑλλάδα δουλωμένη στὸν ἀντίχριστο».

Πὼς νὰ μὴ συγχινηθῆ κανεὶς καὶ νὰ μὴ κλάφει μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν ὠμὴ καὶ εἰλικρινῆ γλώσσα; Πὼς νὰ μὴ σκύφει εὐλαβικὰ τὸ κεφάλι του, μπροστὰ στοὺς ἀπροσκύνητους αὐτοὺς ἡγέτες τῆς ἐλληνορθοδοξίας, ποὺ ὕψωσαν τὸ ἀνάστημά τους ἐναντῖα στὴ φράγκικη εἰσβολὴ καὶ στὴν ἄθετη παιδεία; Αἰωνία σου ἡ μνήμη ἀείμνηστε Παπουλάκο, αἰωνία σου ἡ μνήμη ἀξιωμακάριστε Μακρυγιάννη, ποὺ ἔγκαιρα ἐκρούσατε τοὺς κώδωνες τοῦ συναγερμοῦ, γιὰ νὰ ξυπνήσετε τοὺς παραδομένους στὴν ἀλλοτρίωση κοσμικοὺς καὶ -ἀτυχῶς- καὶ ἐκκλησιαστικοὺς ἄρχοντες τοῦ νεώτερου Ἑλληνισμοῦ. Ἐσεῖς ἀπευθυνόσασταν στὸν ἀπλοῖκὸ λαό, αὐτὸν ποὺ εἶχε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχει μέσα στὸ πετσί του τὴν πίστι. Καὶ προσπαθοῦσατε νὰ τοῦ ξαναθυμήσετε τὴν ἀληθινὴ του ἱστορία, νὰ τὸν προφυλάξετε ἀπὸ τὴν πανούκλα τῆς ἀποστασίας, νὰ τὸν φέρετε στὴν αὐτογνωσία. Καὶ παρὰλληλα ἐστρέφατε τὸ μαστίγιό τοῦ

λόγου σας ἐνάντια στὴν ἀνάξια ἡγεσία τοῦ τόπου, αἰρόμενοι στὰ δυσθεώρητα ὕψη τῶν προμάχων τοῦ Γένους, ποὺ δὲν ξεπούλησαν τίς ἀρχές τους γιὰ χάρη καιρικῶν συμφερόντων, οὔτε συνεμάχησαν μὲ τοὺς ἰσχυροὺς γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν στὸν ἑαυτὸν τους παροχές καὶ δόξες. Ἐσεῖς ἠξεύρετε ὅτι οἱ ἄνθρωποι ὑπακούουν μὲν στοὺς ἰσχυροὺς, ἀλλὰ σέβονται μόνο τοὺς δικαίους. Καὶ δὲν θελήσατε νὰ γίνετε ἰσχυροί, παρεμείνατε ὅμως δίκαιοι γιὰ νὰ σώσετε αὐτὸ τὸ ἔθνος, γιὰ νὰ ὀριοθετήσετε τὴν πορεία του, γιὰ νὰ μὴ ἀπεμπολήσει τὴν παράδοσή του. Γιὰ νὰ ζήσει. Πόσο ἐπίκαιροι θὰ ἦσαν καὶ σήμερα οἱ λόγοι σας αὐτοί. Καὶ σήμερα, ποὺ τὸ ἴδιο ἀλαζονικό, ἀνθρωποκεντρικὸ καὶ ἀνόσιο πνεῦμα κυριαρχεῖ στὴ δημόσια ζωὴ τοῦ τόπου, στὴν Παιδεία, στὴν διανόηση, στὴ διοίκηση, στὴν οἰκονομία. Ἄν ἐξούσατε σήμερα θὰ εἶχατε ξεσπαθώσει ἀνένδοτα κατὰ τῆς νοθείας τῆς γλώσσης μας, θὰ εἶχατε ξεσηκωθῆ ἐνάντια στὰ ἄθεα γράμματα ποὺ διαφεντεύουν τὴν Παιδεία μιᾶς, ποὺ θέλουν νὰ μᾶς ἐγκλωβίσουν στὰ ἀδιέξοδα τῆς χωρὶς Θεοῦ καὶ χωρὶς Πατρίδα φιλοσοφίας τους. Θὰ εἶχατε καταγγεῖλει μὲ ὄρμη καὶ ὄργη τὴν τραγικὴ σχιζοφρένεια στὴν ὁποία ὄδη γεῖται καθημερινὰ ὁ λαός μας, τὸν γραικυλισμὸ τῶν κρατούντων, ποὺ θυσιάζουν στὸν Μολῶχ τοῦ ἐξευρωπαϊσμοῦ τῆ γηγενῆ καὶ αὐτόχθονα κληρονομιά μας, ποὺ μᾶς πηγαίνουν «γυμνοὺς στ' ἀγκάθια» τῶν εὐρωπαϊκῶν διαύλων, ποὺ κτυποῦν μὲ λύσσα τὰ δύο μεγάλα καὶ ἄπαρτα ἀκόμη κάστρα: τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν Οἰκογένεια. Ἐσεῖς ἠξεύρατε καλύτερα ἀπὸ μᾶς τὴν μεγάλη ἀλήθεια ὅτι ἂν παύσεις νὰ εἶσαι ὀρθόδοξος, πολὺ γρήγορα θὰ παύσεις νὰ εἶσαι καὶ ἕλλην.

Τὴν ἀλήθεια αὐτὴ τὴν ἐγνώριζαν καὶ τὴν γνωρίζουν πολὺ καλὰ πρὶν ἀπὸ μᾶς ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ ἐχθροὶ μας. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλοι τους στράφηκαν μανιωδῶς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πίστεώς μας. Οἱ Τοῦρκοι στὴ διάρκεια τῆς τουρκοκρατίας ἔθεσαν σὲ κίνηση τοὺς μηχανισμοὺς τῶν ἐξισλαμισμῶν, πιστεύοντας πῶς χανόταν γιὰ τὸν Ἑλληνισμό, ὅποιοι χανόταν γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία. Τὸ παιδομάζωμα, οἱ πιέσεις γιὰ φορολογικὴ ἀφαίμαξη, τὰ δεινὰ τῶν ραγιαδῶν, ὅλα ἀπέβλεπαν σὲ τοῦτο. Καὶ ὅταν δὲν κατάρθωναν τὸ ποθοῦμενο, ἐξαντλοῦσαν τὸ μένος των σὲ βάρους τῶν κληρικῶν μας. 10 Πατριάρχες, 100 Ἱεράρχες καὶ 6.000 κληρικοὶ εἶναι ὁ ἀμητὸς τῆς θυσίας αὐτῆς στὸ βωμὸ τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος. Ἀργότερα οἱ **φράγκοι**, οἱ **λατῖνοι** τὸ ἴδιο σύστημα ἐφήρμωσαν: τὸν ἐκλατινισμό. Καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς Ἕλληνας ὀρθοδόξους Ἀρχιερεῖς ἀπὸ τίς ἔδρες των καὶ ἐξήντησαν καὶ αὐτοὶ σὲ βάρους τοῦ Ἕλληνορθόδοξου κλήρου τὴν μὴνιν των, στὴν προσπάθεια νὰ κάμψουν τὸ ὀρθόδοξο φρόνημα τοῦ λαοῦ μας. Στὸ Μακεδονικὸ ἀγῶνα οἱ βούλγαροι κομιτατζήδες τοὺς Ἱεράρχες μας εἶχαν στόχο τους καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ὅπως ὁ Γρεβενῶν Αἰμιλιανὸς ἔβαψαν μὲ τὸ αἷμα τους τὴ μακεδονικὴ γῆ. Τὸ 1922 στὴ Μικρασία πάλιν οἱ Ἱεράρχες καὶ οἱ κληρικοὶ μας δέχθηκαν τὸ μεγαλύτερο βάρους τοῦ κόστους τῆς καταστροφῆς. Τὸ 1941 οἱ Βούλγαροι στὴ Θράκη, ἐξεδίωξαν τοὺς Ἕλληνας Ἱεράρχες, ἀπέλαβαν τοὺς ναοὺς μας, ἐπέβαλαν τὴ χρῆση τῆς βουλγαρικῆς γλώσσης καὶ ὅλα αὐτὰ μὲ τὸν ἐκβασμὸ τῆς διακοπῆς τῆς τροφοδοσίας τοῦ λιμῶντος Ἕλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Καὶ στίς μέρες μας πάλιν οἱ Τοῦρκοι τὸ 1953 μὲ τίς καταστροφές τῆς Πόλης, ἐναντίον

τῶν ναῶν μας, τῶν κληρικῶν μας καὶ τῶν ἱερῶν μας ἐστράφησαν. Ἐνέσκαφαν τάφος, ἀνέτρεψαν σταυρούς, ἐβελήλωσαν ναοὺς, διέλυσαν καὶ κατέστρεψαν εἰκόνες. Μέχρι καὶ πρὸ ἐτῶν πού συνέλαβαν τὸν κύπριο Ἱεράρχη Κιτίου Χρυσόστομο καὶ τὸν ἐταπείωνσαν κρατώντας τὸν αὐτὸν μόνο περισσότερο χρόνο ἀπὸ ὅ,τι ὅλους τοὺς ἄλλους. Οἱ ἐχθροὶ μας γνωρίζουν ποιὸς εἶναι ὁ ὅρος ἐπιβίωσης αὐτοῦ τοῦ ἔθνους. Γι' αὐτὸ καὶ στρέφονται μὲ μανία ἐναντίον του, γιὰ νὰ στερήσουν τὸ ἔθνος ἀπὸ ἓνα κύριο ἔρεισμά του, γιὰ νὰ ἀφήσουν ὄρφανὸ τὸ λαό, γιὰ ν' ἀνοίξει ὁ δρόμος στὴν ἐπιβουλή καὶ τὴν ἐξόντωση.

Ἄτυχῶς, αὐτὸ πού ξεύρουν τόσο καλὰ οἱ ἐχθροὶ μας μοιάζουμε νὰ μὴ τὸ ξεύρουμε ἐν πολλοῖς ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες. Ἄλλοιῶς δὲν ἐξηγεῖται πῶς, κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως χρόνια, ἡ Ἐκκλησία βρίσκεται συστηματικὰ στὸν τόπο μας διαρκῶς στὸ στόχαστρο, ἀντικείμενο χλεύης, εἰρωνείας καὶ κάθε κακοηθείας. Πῶς τὸ κράτος ἔφθασε στὸ σημεῖο νὰ θεωρεῖ τὴν Ἐκκλησία μόνο ἀνυπόφορο βᾶρος τοῦ κρατικοῦ κορβανὰ ἀπὸ τὸ ὁποῖο πρέπει τὸ ταχύτερο νὰ ἀπαλλαγῇ. Πῶς ἀποκλείσθηκε ἡ παρουσία τῆς Ἐκκλησίας στὸ σχολεῖο καὶ πῶς διαμορφώθηκε ἡ ζωὴ μας μὲ τὴν τάση τοῦ θρησκευτικοῦ ἀποχρωματισμοῦ πού ἐξαπλώνεται συνεχῶς καὶ περισσότερο. Πῶς μεθοδεύθηκε ἡ ἀποστέρηση τῶν Μονῶν ἀπὸ τὴν περιουσία των, ὥστε νὰ διαλυθοῦν καὶ νὰ παύσουν νὰ εἶναι μετερίζια τῆς ὀρθοδοξίας. Πῶς ἀλλοιώθηκε ἡ ἐκκλησιολογικὴ βάση τῆς εὐσεβείας μας!

Στὰ παλιὰ χρόνια οἱ Ἕλληνες ἔβλεπαν τὸν Ἐπίσκο-

πόν τους σὰν ἔκφραστή τῆς ἑλληνικότητος καὶ τῆς ὀρθοδοξίας των. Ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει σήμερα στὴ διασπορά. Γύρω του καὶ γύρω ἀπὸ τὴν ἑνορία συνάζονται σὲ ἑκκλ. σύναξη ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ καὶ προσδιώριζαν ἔτσι τὴν ὑπόστασή των. Ἐπαιρναν δύναμη καὶ αἰσθάνονταν πῶς εἶναι ἕλληνες. Σήμερα γιὰ πολλούς, τὸ νὰ εἶσαι ἕλληνας δὲν σημαίνει τὸ διχῶς ἄλλο πῶς εἶσαι Ὁρθόδοξος. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ Σύνταγμά μας, ποὺ κάποτε θεωροῦσε μεγέθη ἀξεχώριστα τὸν Ἑλληνισμό καὶ τὴν Ὁρθοδοξία σήμερα, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴ τῶν νέων ἰδεῶν καὶ γιὰ νὰ μὴ φανῆ πῶς ὀπισθοπορεῖ, ἐπιδιώκει νὰ μετατρέψῃ τὴ χώρα σὲ λαϊκιστικὸ κράτος, ποὺ θὰ σέβεται μὲν καὶ θὰ προστατεύῃ κάθε γνωστὴ θρησκεία, χωρὶς ὅμως καμμιά διάκριση, καμμιά ἰδιαίτερη σχέσι, καμμιά συμπάθεια πρὸς τὴν Ὁρθοδοξία, λὲς καὶ δὲν εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία ἡ πνευματικὴ μας Μητέρα καὶ Τροφὸς τοῦ Γένους. Θὰ σᾶς θυμίσω πῶς τὸ σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου τοῦ 1824 στὸ ἄρθρο 1 διεκήρυττε πῶς «Ἑλλῆνε εἶναι ὅστις κατοικεῖ αὐτὸν ἐδῶ τὸν τόπον καὶ πιστεύει εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς εἰς Θεὸν καὶ Σωτήρα». Καὶ ἐνθυμοῦμαι τὸν μεγάλον ἀγῶνα ποὺ ἔπρεπε νὰ κάνει ἡ Ἐκκλησία τὸ 1975 γιὰ νὰ διατηρηθῇ τουλάχιστον τὸ προοίμιον τοῦ Συντάγματός μας «Εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος». Ἐχει γραφῆ ἀπὸ τοὺς εἰδικούς ὅτι τὸ ἰσχύον Σύνταγμά μας καθιστᾷ χαλαρωτέρους τοὺς δεσμούς ποὺ συνδέουν τὸ κράτος καὶ τὸ λαὸ μὲ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν πίστι. Καὶ ἂς μὴ λεχθῆ ὅτι τοῦτο δὲν ἐπηρεάζει διόλου τοὺς δῆθεν ἀκατάλυτους δεσμούς τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸ Ἔθνος. Ἐπηρεάζει καὶ πολὺ. Ἀρκεῖ νὰ σᾶς πῶ ὅτι σήμερα ἡ δι-

δασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν στὰ σχολεῖα ἐξακολουθεῖ νὰ διατηρῆται χάρις σὲ μία καὶ μόνο λέξη τοῦ ἄρθρου 16 τοῦ Συντάγματός μας. Ἐκεῖ λέγεται ὅτι ἡ παιδεία μας ἔχει σκοπὸ νὰ ἀναπτύξει μεταξύ τῶν ἄλλων καὶ τὴ «θρησκευτικὴ» συνείδηση τῶν παιδιῶν. Χάρις σ' αὐτὴ τὴ λέξη δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐξοβελίσουν τὸ μάθημα αὐτὸ ἀπὸ τὰ σχολεῖα. Εἶχα τὴν πικρὴ ἐμπειρία νὰ ἀκούσω ἀπὸ διανοούμενο τῆς χώρας μας, σὲ μιὰ συζήτηση γιὰ τὰ παραπάνω ζητήματα, νὰ μοῦ λέγει ὅτι ὄραμα τῶν νέων αὐτῶν ἀναμορφωτῶν εἶναι νὰ σταματήσει ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐπηρεάζει τὴ ζωὴ τῶν ἐλλήνων, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους συγκαταλέγονται καὶ ἀλλόδοξοι καὶ ἀλλόπιστοι καὶ ἄθεοι. Καὶ ὅτι εἶναι ἀπαράδεκτο π.χ. νὰ ἀπονέμεται ἡ δικαιοσύνη μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου πάνω ἀπὸ τὶς ἔδρες τῶν δικαστῶν, ἢ νὰ τηροῦνται θρησκευτικὲς ἀργίες κ.λπ. Τὸν ἐνοχλοῦσε πολὺ τὸ καθεστῶς αὐτό, ὅπως ἐνοχλεῖ καὶ πολλοὺς ἄλλους, ὅσους ἐξήλωσαν τὴν δόξαν τῶν δῆθεν προωδευμένων κρατῶν τῆς Εὐρώπης ποὺ δὲν θέλουν νὰ ἔχουν θρησκεία. Ἄλλ' ἐλησμόνησαν ὅτι κάτι τέτοιο σημαίνει γιὰ μᾶς αὐτοαναίρεση καὶ αὐτοκαταδίκη.

Οἱ ρίζες τοῦ δικοῦ μας πολιτισμοῦ βρίσκονται στὴν ἐκκλησιαστικὴ σύναξη. Οἱ ἅγιοι καὶ οἱ θεούμενοι τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι ἡ μικρὰ ζύμη, ποὺ ὄλον τὸ φύραμα ζυμοὶ καὶ ἀνακαινίζει ριζικὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κόσμο. Ἐμεῖς δὲν ζητοῦμεν, οὔτε πρέπει νὰ ζητοῦμεν τὴν ἐπιβολὴ τῆς συμμετοχῆς τῶν ἀνθρώπων σ' αὐτὴ τὴν κοινὴ ζωὴ τῆς χάριτος μὲ τὴν δύναμη τῆς ἐξουσίας. Γιατὶ δὲν πιστεύουμε πῶς ἡ Ὁρθοδοξία ἔχει ἀνάγκη τὰ δεκανίκια τῆς ἐξουσίας γιὰ νὰ ἐπιβιώσει. Ἄν ἐπιστημαίνουμε ὅλα τὰ πα-

ραπάνω δὲν εἶναι γιατί ἀνησυχοῦμε γιὰ τὴν τύχη τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐδῶ ἡ Ὁρθοδοξία ἐπεβίωσεν ἐνὸς Λένιν καὶ ἐνὸς Στάλιν καὶ τώρα καὶ πάλιν ἐκεῖ «τόν οὐρανὸν ὑπεραίρει». Ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὸ Γένος, γιὰ τὸν Ἑλληνισμό. Αὐτὸς ἔχει νὰ ζημιώσῃ ἂν ἀποδεσμευθῇ ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία, αὐτὸς θὰ κλυδωνισθῇ καὶ θὰ χάσῃ τὴν ἰσορροπίαν του. Πρέπει νὰ τὸ καταλάβουν καλὰ καὶ οἱ κυβερνῶντες καὶ ὁ λαός. Δὲν βλάπτουν τὴν Ἐκκλησία μὲ τὸ νὰ θέλουν νὰ τὴν ἀπωθήσουν στὸ περιθώριο. Ἀντίθετα τὴν ὠφελοῦν, γιατί Ἐκκλησία διωκομένη εἶναι Ἐκκλησία ζωντανή. Τὸν ἑαυτὸν τους βλάπτουν καὶ αὐτοὶ θὰ πληρώσουν ἀκριβὰ τὴν ἀποστασία. Αὐτοκτονοῦν καὶ αὐτοκαταστρέφονται ὅταν στεροῦν τὸν ἑαυτὸ τους ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἐρείσματα. Καὶ αὐτὸ συμβαίνει ἀπὸ χρόνια στὴ χωρᾶ μας. Ἄγνοεῖτε ὅτι χωρὶς τὸ ὀρθόδοξο ἦθος κινδυνεύουμε νὰ μετατραποῦμε σὲ λαὸ ἀπρόσωπο καὶ ἀφερέγγυο; Ξηλώνουμε μόνοι μας τὰ ἐρείσματά μας, μοιάζουμε νὰ πριονίζουμε τὸ κλαδὶ πάνω στὸ ὁποῖο καθόμαστε. Ἡ οἰκογένεια δέχεται ἀνελέητα πλήγματα, ὁ πολιτικὸς γάμος ἀνατρέπει τὴ θρησκευτικὴ ὁμοιογένεια τῶν οἰκογενειῶν, ἡ ἀποποινικοποίηση τῆς μοιχείας ἐνθαρρύνει τὴ διάλυση τῶν γάμων, τὸ αὐτόματον διαζύγιον κατήντησε πληγὴ γιὰ τὰ ζευγάρια καὶ δημιουργεῖ ἀθῶα θύματα στὰ πρόσωπα τῶν παιδιῶν. Τὸ κύτταρο τῆς ἑλληνορθοδοξίας, ἡ οἰκογένεια, παύει νὰ λειτουργῇ προστατευτικὰ γιὰ τὴν παράδοση. Τὶ μένει; Μόνον ἡ Ἐκκλησία, πού καὶ αὐτὴ βάλλεται εἴτε σὰν πίστις, εἴτε σὰν ἦθος, στὰ πρόσωπα τῶν ποιμένων της. Πρὶν λίγα χρόνια, ἂν ἤθελες νὰ σταδιοδρομήσεις καὶ νὰ ἀναδειχθῆς ὡς διανοούμενος θὰ ἔπρεπε νὰ

κάνεις επίδειξη δύο τουλάχιστον ιδιοτήτων: νὰ φανῆς ὅτι εἶσαι μαρξιστής καὶ νὰ δείξεις ὅτι εἶσαι καὶ ὀλίγον ἄθεος. Καὶ αὐτὸ σὲ μία περίοδον ὅπου καὶ σ' αὐτὴν τὴν σοβιετικὴν Ῥωσία, κατὰ τὴν πρόσφατη μαρτυρία τῆς Τατιάνας Γκορίτσεβα «ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει γίνεи μόδα. “Ἄν εἶσαι ἄθεος ἔρχεσαι ἀπὸ τὴν ἐπαρχία» («Καθημερινή» 1-4-86). Τὸ ἐπαρχιωτικὸ τοῦτο πνεῦμα μὲ παραλλαγὰς καὶ διακυμάνσεις ἐξακολουθεῖ νὰ δυναστεύει τὸν τόπο μας.

Ὅμως τὰ εὐόιωνα σημεῖα ποὺ ἀναφαίνονται τελευταία στὸν ἔθνικὸ καὶ πνευματικὸ μας ὀρίζοντα εἶναι σημαντικά. Γιατὶ τὰ 150 χρόνια τῆς ἀλλοτριώσεως, φαίνεται πὼς τελικὰ δὲν ἔχουν καταφέρει νὰ ὀδηγήσουν σὲ ἀφασία τὴν ὀρθόδοξη συνειδησὴ μας. Ἡ Ὁρθοδοξία ἐπιβιώνει στὶς καρδιὰς τῶν ἀνθρώπων, ἀνανεωμένη μάλιστα δυναμικῆ καὶ ζωντανή. Τὸ σύνθημα γιὰ μιὰ «ἐλεύθερη καὶ ζωντανὴ Ἐκκλησία» δὲν ἔχει ξεχασθῆ. Ἀντίθετα κάθε ἡμέρα ποὺ περνᾷ προσλαμβάνει καὶ νέες διαστάσεις καὶ ἔρχονται στιγμὲς ποὺ δονεῖ ἐσώτατα τὶς καρδιὰς μας. Τὸ 1987 μὲ τὸν μεγαλεπήβολον ἐκεῖνον ἀγῶνα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς περιφρούρησιν τοῦ αὐτοδιοικήτου της, ὁ λαὸς μας ἀπέδειξε ὅτι ἔχει, διατηρεῖ ἀκόμη μέσα του γρηγοροῦσαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν του συνειδησιν, ὅτι θέλει τὴν Ἐκκλησίαν του δυναμικῆ καὶ ἀνανεωμένη, μέσα στὰ σύγχρονα προβλήματα κινουμένην, ὀριοθετοῦσαν τὴν ζωὴν του, ἡγέτιδα πνευματικὴν τοῦ τόπου. Ἡ ἀναβίωσις τοῦ Ἁγ. Ὁρους καὶ τοῦ μοναχισμοῦ μας γενικώτερα στὶς ἡμέρας μας εἶναι σημεῖον ἐνδεικτικόν. Χιλιάδες νέοι ζοῦν ἐκκλησιαστικὰ σήμερα, κατακλύζουσι τοὺς ἰ. ναοὺς, μετέχοντες στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Χιλιάδες ἐπιστήμονες καὶ ἄνθρωποι ἤθους καὶ ὑψηλοῦ φρονήματος ἀπεκδέχονται τὸν

ἔλεγχον τῆς ζωῆς των ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ζοῦν κατὰ τὰς ἐπιταγὰς τῆς. Καὶ διανοοῦμενοι ἀξίας δὲν διστάζουν νὰ διακηρύττουν - ὅπως ὁ πρὸ καιροῦ κοιμηθεὶς **Τάσος Λιγνάδης** - ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ἡ ἔκφραση τοῦ Γένους. Ὅσοι θέλησαν νὰ τὸ ἀμφισβητήσουν ὄχι μόνον ἔπεσαν ἔξω, ἀλλὰ καὶ γελοιοποιήθηκαν. Ἡ τουρκοκρατία παρὰ τὴ μακρὰ τῆς διάρκειά στή συνείδηση τοῦ ὑποδούλου Γένους ἦταν μιὰ διαρκῆς προσωρινότης. Ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία διήρκεσε περισσότερο ἀπὸ τὴν ὑπερχιλιετῆ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία. Τὸ Βυζαντίο ὑπῆρξε οὐσιαστικὰ πνευματικὸ παράγωγο τῆς Ἐκκλησίας πού τὴ μορφοποιῶ τῆς ἰδεολογία χειρίσθηκε ὡς μέσο ἀποστολισμοῦ καὶ οἰκουμενικῆς πολιτικῆς. Ἡ Ἐκκλησία διήρκεσε περισσότερο ἀπ' τὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία μολοντί ἔζησε ὑπὸ καθεστῶς αἰχμαλωσίας. Κατῶρθωσε νὰ ἐπιβιώσει ἀκόμη καὶ κάτω ἀπὸ τίς πιὸ ἀντίξοες διαλυτικῆς περιστάσεις τῆς ὑποστάσεώς τῆς εἰς τὸν αἰῶνα μας. Γιὰ νὰ καταλήξει: «Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ζωτικὴ κιβωτὸς δηλαδὴ θεματοφύλακας τῆς ταυτότητάς τοῦ Ἑλληνισμοῦ πού σημαίνει ὅτι ἡ πνευματικότητῆς μεταστοιχειώνεται στὴν ἱστορία ὡς ἡ πολυδιάστατη πολιτικὴ διασώσεως τῆς ἰθαγενείας».

Γι' αὐτὸ ἄνδρες πού ἐβίωσαν τὴν Ὁρθοδοξία καὶ ἀγάπησαν τὸ Γένος, ὅπως ὁ Φ. Κόντογλου ἔγραφαν ὅτι ὅποιος πολεμεῖ τὴν Ἐκκλησία ὑπονομεύει τὰ θεμέλια τοῦ ἔθνους μας. Τὸ ἴδιο πράγμα μὲ ἄλλη διατύπωση ἔχει διακηρύξει ὁ πολὺς σύγχρονος ἱστορικὸς Στ. Πάνσμαν: «Κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν ἡ Ἐκκλησία κατόρθωσε νὰ ἐπιβιώσει. Καὶ ὅσον αὐτὴ ἐπεβίωνε τὸ ἔθνος δὲν μποροῦσε νὰ πεθάνει».

Ἔχω τὴν βεβαίαν αἴσθησιν ὅτι σήμερα ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπειλεῖται. Ἀπειλεῖται καὶ βία καὶ εἰρηνικά. Μιὰ ἄλωσις, μιὰ νέα βαβυλώνια αἰχμαλωσία εἶναι ἐπὶ θύρας, ἂν δὲν ἔχει ἤδη διαβῆ τὸ κατώφλι του. Κυττάξετε τί γίνεται μὲ τὸν τουρισμὸ στὰ νησιά μας. Τὶ ξεπεσμός, τί ἄλλοτρίωσις, τί ἀποστασία. Ἐνα νέο εἶδος γραικυλισμοῦ ἔχει κάνει τὴν ἐμφάνισή του, ἀπωθώντας τὰ σωτήρια ἀντισώματα στὸ βάθος. Ὁ γραικυλισμὸς αὐτὸς ἀσαρῶνει στὸ πέρασμά του παράδοσι καὶ πίστι, θυσιάζοντάς τα στὸ βωμὸ ἑνὸς ἄκριτου ἐξευρωπαϊσμοῦ, ἑνὸς ἀπεριόριστου εὐδαιμονισμοῦ καὶ μιᾶς χυδαίας ὑλοφροσύνης. Ἀλλὰ ἡ ἀπειλή, γιὰ τὴν ὁποία ὁμιλῶ ἔχει βαθύτερες προελεύσεις καὶ ἀποτελεῖ ἐφαρμογὴν σχεδίου ἢ σχεδίων ποὺ ἔχουν ἐκπονηθῆ προσεκτικὰ ἀπὸ χρόνια πολλά. Ἄς κάνουμε μαζὶ μιὰ σύντομη ἐπισκόπησι καὶ ἐπιστάσια στὴν ἱστορία. **Κυττάξετε πρὸς ἀνατολάς.** Ποῦ εἶναι οἱ πάλαι ποτὲ ἀνθοῦσες παροικίες τῆς Μικρασίας, τῆς Κων/λεως, τῆς Ἄνατ. Θράκης, τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Πόντου; Ποιὸς δάκτυλος -ἔχετε διερωτηθεῖ ποτὲ- ποιὸς δάκτυλος μᾶς ἐξερρίζωσε ἀπὸ τίς προαιώνιες αὐτὲς κοιτίδες μας; Εἶναι τάχα μόνο οἱ δικές μας ἁμαρτίες ἢ μήπως ἡ ἔντεχνη ἐκμετάλλευσή τῶν θανασίμων λαθῶν τῆς ἡγεσίας μας ἀπὸ τοὺς ἐνεδρεύοντες ἀσπόνδους «φίλους» μας; Τὸ ἰσχυρὸ ρεῦμα τοῦ ἰσλάμ, ποὺ ἄρχισε νὰ κατακλύζει καὶ τὴ γειτονική μας Τουρκία, ὁ διεθνὴς σιωνισμὸς μὲ τὰ παρακλάδια του καὶ ἡ φράγκικη πολιτικὴ τῶν δῆθεν συμμάχων μας συρρικνώνουν τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ τὸν ἐκδιώκουν ἀπὸ τίς ἐστίες του. Τίποτε δὲν εἶναι τυχαῖο. Τὸ ἴδιο φαινόμενο, σὲ βάρος βέβαια τοῦ Χριστιανισμοῦ, παρατηρεῖται καὶ τὸ ἴδιο ἔγκλημα συντε-

λείται σήμερα στο Λίβανο. Όλη η κακοδαιμονία της άλλοτε άνθηρης αυτής χώρας, οφείλεται στην εφαρμογή του σχεδίου, που εξέπότησαν σκοτεινές δυνάμεις, για την εκδίωξη του δυναμικού χριστιανικού στοιχείου από τη χώρα αυτή. Για την επέκταση του ισλαμισμού σε όλη την έκταση της Μ. Ανατολής. Μπορείτε να φαντασθήτε, νομίζω, ποιός ή ποιοί κρύβονται πίσω και από αυτή την επίχειρηση. Ποιοί έχουν συμφέρον να συρρικνωθή και ο Έλληνισμός και ο Χριστιανισμός. Μήπως και το συνεχιζόμενο δράμα της Κύπρου εντάσσεται στο ίδιο πλαίσιο; Μέτ' επιτάσεως διαδίδεται σήμερα ότι διανύουμε τη μεταχριστιανική εποχή. Η λεγομένη «Νέα Έποχή» ή «έποχή του Ύδροχόου» επιδιώκει να έγκαθιδρύσει στον κόσμο μια παγκόσμια και οικουμενική ανθρώπινη ένότητα χωρίς όρια και δεσμεύσεις, σύνορα και γένη. Στο σχέδιο αυτό εντάσσεται και η ένωση των θρησκειών όλων, ώστε να μη στέκονται εμπόδιο στην προσέγγιση των λαών. Πάνω από 70.000 οργανώσεις σήμερα σε όλο τον κόσμο εργάζονται για την πραγματοποίηση αυτού του σχεδίου. Την κορυφή του παρόβουλου είδαμε στο παγκόσμιο συνέδριο θρησκειών που έγινε τον περασμένο Ιούνιο στη Σεούλ, με σκοπό την ένωση όλων των θρησκειών. Ο νέος αυτός συγχρητισμός μπορεί να γοητεύει και να συγκινεί τους άπλους ανθρώπους ή τους άδιαφόρους θρησκευτικά, όμως είναι ένωση όχι εν Χριστώ αλλά υπεράνω δογμάτων, θρησκειών και παραδόσεων. Αντιλαμβάνεσθε τι σημαίνει για μās αυτό; Είναι άπειλη όχι μόνο για την Όρθοδοξία, αλλά και για τον Έλληνισμό διότι στόχος της είναι η κατάλυση κάθε παραδοσιακού αντισώματος με το άπατηλο

σύνθημα να γίνει ο κόσμος όλος μιὰ γειτονιά και κάτι ἐπι πλέον: μιὰ καρδιά, μιὰ ὑπόσταση που θα κινῆται τότε πειθαρχικά και ὑπάκουα κάτω ἀπὸ τὰ ρυθμιστικά κινήματα τῆς μαγικῆς μπαγκέττας, που θα χειρίζεται κάποιος ἄγνωστος σὲ μιὰς παγκόσμιος κυριάρχης.

Κυττάξετε πρὸς βορρᾶν. Παρὰ τις διπλωματικὲς διαβεβαιώσεις τῶν ἡγητόρων μας, νομίζετε ὅτι δὲν κινδυνεύει ὁ ἑλληνισμὸς ἀπὸ τῆ μεριά αὐτῆ; Δὲν θα ἐκινδύνευεν ἐνδεχομένων ἂν τὸ πνασλαβιστικὸ ὄραμα εἶχεν ὑποχωρήσει και λησμονηθῆ, ἀλλὰ θα ἦταν κανεὶς ἔξω τῆς πραγματικότητας ἐὰν ἤθελε παραδεχθῆ μιὰ τέτοια πρόταση. Δὲν μισοῦμε κανένα, ἀλλὰ και δὲν ἐχάσαμε τῆ μνήμη μας, οὔτε δεχόμαστε νὰ ὑποθηκεύουν τῆ λειτουργία τῆς νοήσεώς μας οἱ πρόσκαιρες και συνήθως πρόχειρες ἐπιδιώξεις μερικῶν ὄψιμων ὑπερασπιστῶν τῶν συμφερόντων τοῦ ἑλληνισμοῦ, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὑπῆρξαν ἐπιδεικτικὰ ἀπόντες ἀπὸ τοὺς πρόσφατους ἀγῶνες τῆς πατρίδος για τὴν ἐξασφάλισι τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς. Νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω τὴν πολιτικὴ τῶν Σκοπίων ἢ τὴν τακτικὴ τῆς Ἀλβανίας, ὅπου συστηματικὴ γενοκτονία συντελεῖται σὲ βάρος τῶν χιλιάδων ἀδελφῶν μας βορειοηπειρωτῶν, ὅπου ἀπὸ 400.000 πρὶν 50 χρόνια ἔφθασαν σήμερα, σύμφωνα μὲ ἐπίσημη ἀνακοίνωση τῆς ἄλβανικῆς κυβερνήσεως στὶς 57.758 φυχές; Νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω ἀκόμη τὴν ἀνακίνηση μειονοτικοῦ ζητήματος στὴ Δυτ. Θράκη ἀπὸ τοὺς Τούρκους που μὲ τῆ συστηματικὴ τους πολιτικὴ μέσα κι ἔξω ἀπὸ τῆ χώρα μας κατῶρθωσαν νὰ μποροῦν νὰ ἐλέγχουν ὄλο τὸ μουσουλμανικὸ στοιχεῖο στέλλοντας και ἀνεξάρτητο πολιτικὸ τους ἐκπρόσωπο στὴ Βουλῆ;

Κυττάξετε τώρα στὰ δυτικά. Εἶναι ἡ Εὐρώπη τῶν ἔθνῶν, τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ἐργαζομένων. Γιατὶ στὴν πράξη ἡ διείσδυση τοῦ ξενότροπου συστήματος ζωῆς στὸν τόπο μας ἀπειλεῖ τὴν ἀνεξαρτησία μας καὶ διακινδυνεύει τὴν ἀληθινὴ ὑπόστασή μας. Γιατὶ βέβαια δὲν εἶναι ὁ πακτωλὸς τῶν πράσινων δραχμῶν ποὺ ῥέει στὰ θυλάκιά μας αὐτὸς ποὺ θὰ μᾶς ἐξασφαλίσει ἀνεξαρτησία, ἀλλὰ τὰ πνευματικά μας ὑποστρώματα καὶ ἡ πνευματικὴ μας θωράκιση. Βλέπω μὲ ἀνησυχία τὴν ἐπερχόμενη ἀνάμειξη στὴ μέχρι τώρα σχεδὸν ὁμοειδῆ, ἀπὸ ἔποψη θρησκευματος καὶ ἐπομένως καὶ ἀπὸ ἔποψη πολιτιστικῆς καὶ πνευματικῆς ὁμοιογένειας, ἑλληνικὴ κοινωνία στοιχεῖα ἀλλόδοξων καὶ ἀλλόπιστων ἀπὸ αὐτὰ ποὺ πλεονάζουν στὴν Εὐρώπη, μὲ συνέπεια τῆ σταδιακῆ ἀλλοίωση τῆς παραδοσιακῆς μορφῆς τῆς ζωῆς μας, τῆς κοινωνίας μας καὶ μὲ κίνδυνο τὸν τραυματισμὸ τῆς ἔθνικῆς μας ὁμοφυχίας καὶ ἐνότητας, κύριος συντελεστὴς τῆς ὁποίας εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία μας.

Ἡ σταδιακὴ ἐγκατάσταση στὴ χώρα μας, σὲ συνεχῶς αὐξανόμενους ῥυθμούς, ξένων προσώπων ποὺ θὰ θελήσουν νὰ ζήσουν ἐδῶ μόνιμα δημιουργεῖ νέες συνθήκες ζωῆς γιὰ ὅλους μας. Ὁ καθεὶς ἐξ αὐτῶν φέρνει μαζί του τίς παραδόσεις του, τῆ γλώσσα, τῆ θρησκεία του. Θὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ ἐδῶ ὠργανωμένες ὁμάδες κοινωνικῆς πίεσεως ποὺ θὰ διεκδικοῦν, ἐν ὀνόματι τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν, δικαιώματα μὲ βᾶσι τὸ θρήσκευμα ἢ τὴν ἀθεΐαν τους. Μὴ ἐκπλαγῆτε ἐὰν δῆτε σὲ λίγο νὰ ξεφυτρώνουν στίς μεγάλες πόλεις τζαμιὰ ἢ καὶ κέντρα ἰσλαμικῶν σπουδῶν, ὅπως αὐτὸ συμβαίνει σὲ ὅλες τίς δυτικὲς πρωτεύουσες. Ὅσο ὑποχωρεῖ ἡ Ὁρθοδοξία, τόσο τὰ ὀθνεῖα στοιχεῖα κερδίζουν ἔδαφος, καὶ

σιγά - σιγά θα γίνουμε πρόσφυγες στον τόπο μας. Στη Γαλλία π.χ. υπάρχουν σήμερα μεγάλες κοινότητες βουδιστών, έβραίων, μουσουλμάνων, ινδουιστών, βραχμάνων, άθέων. Τα μέλη των άρχικά προήρχοντο από μετανάστες των χωρών τής Ανατολής, όπου κυριαρχούν τα θρησκευόμενα αυτά. Αργότερα, οι μετανάστες αυτοί ανέπτυξαν προσηλυτιστική δραστηριότητα και κατώρθωσαν να αποκτήσουν τους πρώτους προσηλύτους. Σήμερα στη Γαλλία υπάρχουν 300.000 μουσουλμάνοι, εκ των οποίων οι 150.000 είναι προσηλύτοι, τέως χριστιανοί. Και όλα αυτά καθ' ήν ώραν στίς ισλαμικές χώρες ό σταυρός πολεμείται και οι χριστιανοί, κατά τό πλείστον, δεινοπαθούν. Η Εύρώπη, άν δέν υπάρξει σωστή από μέρος μας αντιμετώπισις των προβλημάτων αυτών, θα αποβή για μάς ή χοάνη τής άφομοιώσεώς μας. Ήδη δέ λέγεται πώς θα υπάρξουν και οι Η.Π.Ε. κατά τό πρότυπο των ΗΠΑ. Με δεδομένη τή θρησκευτική, γλωσσική, πολιτιστική, πνευματική και ιστορική ιδιαιτερότητά μας από τους λαούς τής Εύρώπης, είναι δυνατόν να έπιβιώσουμε; Ίδιαιτερότητα όμως, πού βλακωδώς άγωνιζόμαστε να κρημνίσουμε. Καλούμεθα να προσαρμόσουμε τή νομοθεσία μας, τή διοίκησή μας, τήν εκπαίδευσή μας, πρòς ό,τι ισχύει στην Ε.Ε. Όμως μπορεί να γίνει αυτό χωρίς βάσανο, χωρίς τή λήψη των μέτρων πού θα άποτρέφουν τήν άλλοτριώσή μας; Άς μη τό λησμονούμε ότι μπορεί πολιτικά να άνήκουμε στη Δύση, όμως πνευματικά άνήκουμε στην Ανατολή.

Και ένῶ αυτοί οι κίνδυνοι μάς άπειλούν ώς Έλληνας, έμεις ύπνώττομε μακαρίως και άναλισκόμεθα στο να τραυ-

ματίζουμε την ένότητά μας και να διακυβεύουμε το μέλλον μας με το να άμφισβητούμε τα στοιχεία της ύπαρκτηκῆς μας ὄντότητος. Καί ποιά εἶναι τὰ στοιχεῖα αὐτά; Εἶναι ἡ **γλώσσα** μας, πού ἔχει ἀφάνταστα φτωχύνει. Ἡ γλωσσική μας πενία εἶναι μία ἐκούσια λμοκτονία, πού τήν γεύεται καθημερινά ὁ λαός μας, ἀνυποφίαστος ἐμπρός στήν ἐγκληματακῆ ἀδράνεια τῶν πολλῶν καί τῆ θαυμαστή καί ἀπίθανη δραστηριοποίηση τῶν ὀλίγων. Πολλοί γραικύλοι, ἀποστάτες, τερμίτες, μίσθαρνα ὄργανα ξένων δυνάμεων μεθοδεύουν τήν κατάλυση τοῦ λαμπροῦ οἰκοδομήματος πού ὕψωσαν με θυσίες οἱ πατέρες μας. Βάλθηκαν νά ξεριζώσουν τῆ γλώσσα μας, ἐπέβαλαν στανικῶς τὸ μονοτονικό, ἐτοιμάζουν -ὅπως ἔχει λεχθῆ- καί τὸ λατινικό ἀλφάβητο! Ὁ Χρ. Μαλεβίτσης θά γράφει πῶς ἡ κατάργηση, με ἀπόφαση τῶν 300 τῆς Βουλῆς τοῦ ἱστορικοῦ τονισμοῦ τῶν λέξεων, δηλ. ἡ ἐπιβολή με νόμο τοῦ μονοτονικοῦ συστήματος **μας ἀτιμάζει ὡς ἱστορικό λαό.** («Καθημερινή 30-9-89). Ἄλλο στοιχεῖο τῆς ταυτότητός μας εἶναι ἡ **ἱστορία μας.** Καί αὐτήν τήν ἐνόθευσε ἡ προκρούστειος μέθοδος τῆς προσαρμογῆς της σέ κομματικῆς ἐπιδιώξεις, πού προθυμα ὑπηρετοῦν κάθε φορὰ μερικοὶ ἱστοριογράφοι. Τὰ παιδιά μας σήμερα δὲν εἶναι σέ θέσι νά συλλάβουν τὰ μηνύματα οὔτε τῶν ἐθνικῶν μας ἐπετεῖων. Ἡ **οἰκογένεια** πλήττεται συστηματικά, καί ἡ **ἔννοια τῆς πατρίδος** ἀδυνατίζει ἐνώπιον τῶν διεθνιστικῶν καταποτιῶν, με τὰ ὁποῖα μεθύουν τῆ νεολαία μας, ὥστε νά ἐφησυχάζει στίς καφετέριες καί στήν ντόλτσε - βίτα, καί νά μὴν ἐκτιμᾷ τήν ἀνάγκη νά ἀγωνισθῆ για νά διαφυλάξει ὅ,τι ἐκληρονόμησε. Πόσοι νέοι σήμερα εἶναι τάχα πρόθυμοι νά πολεμήσουν για τῆ πατρίδα καί νά ἀντιπαραταχθοῦν στίς κορυφές τῶν συνόρων μας για τήν πά-

τρια γῆ; Φοβοῦμαι ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν εἶναι πλέον ANTE PORTAS, εἶναι δυστυχῶς INTRA MUROS. Πληρωμένοι ὑπονομευτὲς ἐργάζονται ἀσταμάτητα φροντίζοντας νὰ ἀφιονίζουσι τὴ νεολαία, νὰ τῆς γκρεμίσουσι τὴν πίστιν, νὰ τὴν ὑπνωτίσουσι μὲ τὰ ναρκωτικὰ, νὰ τὴν ὠθοῦν πρὸς τὸν παρασιτισμὸν καὶ τὴν ἀναρχίαν τῆς βίας καὶ τῆς τρομοκρατίας. Τάχα δὲν εἶναι παιδιὰ μας καὶ οἱ ἀδίστακτοι τρομοκράτες ποὺ δολοφονοῦν ἀθώους ἄνδρες στὴ χώρα μας; Ἔχετε σκεφθῆ πῶς ἔφθασαν τὰ νέα αὐτὰ παιδιὰ νὰ σηκώσουσι τὸ χέρι ἐνάντια στοὺς συνανθρώπους των, ποιοὺς ὄπλισε τὸ χέρι τους μὲ τὸ δολοφονικὸ ὄπλο, ποιοὺς τοὺς πρόσφερε τόση ἀδίστακτοςύνη; Ποῖοι, σὲ τελευταία ἀνάλυση, εἶναι οἱ ἠθικοὶ αὐτουργοὶ τῶν ἀπαισιῶν αὐτῶν πράξεων, ποὺ τίς καταδικάζουμε ὅλοι, ἀλλὰ καὶ τίς ὑφιστάμεθα μὲ κάποια χρυσοθηρικὴ ἀπάθεια; Μόνο στὰ κομματικὰ εἴμασθε ζωηροὶ καὶ ἀντιθετικοί! Καὶ στὰ ποδοσφαιρικὰ! Γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα μᾶς ἔχει ἐπιβληθῆ ἡ συνωμοσία τῆς σιωπῆς. Ποιοὺς νοιάζεται σήμερον γιὰ τὴν κατάντια τῆς παιδείας γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν, γιὰ τὴ σήψη τοῦ δημόσιου βίου, γιὰ τὴν περιφρόνησιν τῆς ἠθικῆς, γιὰ τὴν ἀτίμωσιν τῆς ἱστορίας; Ἄν ἐξαίρεσει κανεὶς μερικοὺς ποὺ ἀγρυπνοῦν, οἱ ἄλλοι, οἱ πολλοὶ ἐφησυχάζουσι, ἐπειδὴ πιστεύουσι ὅτι αὐτοὶ δὲν θίγονται. Ἄλλ' ὅταν καίγεται τὸ σπίτι τοῦ διπλανοῦ σου, ἢ φωτιά θὰ ἔλθῃ καὶ στὸ δικό σου σπίτι. Σήμερον τὰ ἐρείσματα ὑποχωροῦν καὶ τὸ ἔθνος καταρρεῖ.

Μὲ ὅσα εἶπα δὲν ἐπιδιώκω νὰ ἐνσπεύρω τὸν πανικὸν ἢ νὰ ὠθήσω πρὸς τὴν αὐτοαπομόνωσιν. Ἀντίθετα, ὅπως ἡ προσβολὴ τῆς ὑγείας μας, ἐπιστρατεύει τὰ σωτήρια ἀντι-

σώματα τοῦ ὄργανισμοῦ μας, ποὺ ἀνθίστανται ἀμυνόμενα καὶ νικοῦν τὰ μικρόβια, ἔτσι πιστεύω ὅτι πρέπει καὶ μποροῦμε νὰ ἀντιδράσουμε στὴν ἐπερχόμενη ἐπιδημία. Ὅταν τὸ πλοῖο κατευθύνεται μὲ ὄρμη πρὸς τὸ παγόβουνο, ὅπου θὰ συντριβῆ, μόνο ἓνα πράγμα μπορεῖ νὰ τὸ σώσει. Ἡ ἔγκαιρη ἐπισήμανσι τοῦ κινδύνου, ἡ κραυγὴ «ὄπισθεν ὀλοταχῶς». Τὴν ἴδια αὐτὴ κραυγὴ ὑψώνουμε κι ἐμεῖς σήμερα ὅχι μὲ τὴν ἔννοια τῆς ὀπισθοδρόμησης καὶ τοῦ σκοταδισμοῦ, ὅπως θὰ σπεύσουν νὰ μᾶς κατηγορήσουν οἱ «φωταδιστές» ποὺ ἀμετανόητοι ἐξακολουθοῦν νὰ ἐγκληματοῦν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἔννοια τῆς πνευματικῆς μας θωράκισης καὶ τῆς ἐπιστροφῆς στὶς ζωοπάροχες πηγές τῶν ναμάτων τοῦ Γένους. Καλούμεθα νὰ ἀνακαλύψουμε τὴν Ὁρθοδοξία, νὰ ζήσουμε τὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ συνισταμένη ὅλων τῶν ἐπὶ μέρους στοιχείων τῆς ἐθνικῆς μας αὐτογνωσίας. Μέσα στὴν Ἐκκλησία διασώζεται ἀμόλυντη ἡ γλώσσα μας, ἐκεῖ ἀναδεικνύεται ζωντανὴ ἡ ἱστορία μας. Στὴν Ἐκκλησία ἡ οἰκογένεια στερεώνεται, ἡ παράδοση καλλιεργεῖται, τὸ ἦθος κρατῦνεται, ἡ ἔννοια τῆς πατρίδος ἐπιβιώνει. Ἐκκλησία καὶ Ὁρθοδοξία περιχωροῦν ὅλο τὸ Γένος. Ὅποιος ἔχει τὴν Ἐκκλησία, κρατᾷ τὸ ἔθνος ὅλο. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ στραφοῦμε πρὸς τὴν Ἐκκλησία πρωτίτως. Ὑστερα θὰ ἔλθουν ὅλα τὰ ἄλλα. Ἄν μείνουμε ἀνερμάτιστοι θὰ χαθοῦμε. Μπήκαμε στὴν Ε.Ε. γιὰ νὰ εὐτυχήσουμε. Γιατὶ τάχα χρειάζεται νὰ δοκιμασθοῦμε, νὰ πάθουμε γιὰ νὰ μάθουμε; Γιατὶ νὰ μὴ κερδίσαμε, ἀλλὰ νὰ κερδιθοῦμε;

Ὁ Μακρυγιάννης, βλέποντας τὰ δεινὰ τοῦ Γένους, λίγο πρὶν κηρύξει τὴν ἐπανάστασι κατὰ τοῦ Ὁθωνος, ὑψώ-

νε τὰ χέρια του σὲ προσευχή, καὶ ἔλεγε: «Κύριε Παντοδύναμε, Ἐσὺ Κύριε θὰ σώσεις αὐτὸ τὸ ἄθῳο ἔθνος. Εἴμαστε ἁμαρτωλοὶ, εἶσαι Θεός. Ἐλέησέ μας, φώτισέ μας, ἔνωσέ μας καὶ κίνησέ μας ἐναντίον τοῦ δόλου καὶ τῆς ἀπάτης, τῆς συστηματικῆς τυραγνίας τῆς πατρίδος καὶ θρησκείας». Τὴν ἴδια προσευχὴ ἀπευθύνουμε σήμερα στὸν Κύριό μας. Καὶ παράλληλα ἀναλαμβάνουμε τὶς εὐθύνες μας ἀπέναντι στὴν ἱστορία τοῦ τόπου. Γιὰ νὰ ἐπιβιώσει ἡ πατρίδα μας. Γιὰ νὰ ζήσωμε ἐλεύθεροι οἱ Ἕλληνες.

Σάλπισμα ἐγερτήριον*

Σ ἄς εὐχαριστῶ ἐκ βαθέων τόσο γιὰ τὴν εὐγενικὴ καὶ τιμητικὴ γιὰ μὲ πρόσκλησή σας, νὰ εἶμαι ἀπόψε ὁμιλητὴς στὴ σεβαστὴ αὐτὴ ὁμήγυρή σας, τοῦ Ἰδρύματος Νεοελληνικῶν Σπουδῶν, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς πλήρεις ὑπερβαλλούσης ἀγάπης κολακευτικούς γιὰ μὲ λόγους σας, λόγους ποὺ καθιστοῦν ἀκόμη πιὸ βαρὺ τὸ φορτίο ποὺ ἐπεθέσατε στοὺς ὤμους μου, μὲ τὴν ἀνάθεση αὐτῆς τῆς ὁμιλίας γιὰ ἓνα θέμα τόσο καίριο, τόσο ἐπίκαιρο καὶ τόσο ἀποφασιστικῆς σημασίας γιὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέσα στὸν κόσμο. Τὸ θέμα αὐτὸ ἀπασχολεῖ ἤδη σὲ μεγάλο βαθμὸ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς τοὺς ὑπευθύνους αὐτοῦ τοῦ τόπου. Ὅμως ἡ μεγάλη μάζα τοῦ λαοῦ μας φαίνεται νὰ μένει τελείως ξένη πρὸς ὅσα συντελοῦνται μὲ ταχύτητα ἀστραπῆς μέσα στὴν χώρα μας καὶ γύρω της, μὲ κοσμογονικὲς συνέπειες. Διστάζω νὰ τὸ πῶ, ἀλλὰ εἶναι ἀλήθεια, ὅτι μοιάζομε οἱ νεοέλληνες στὴ συντριπτικὴ των πλειονότητα, νὰ ἄδωμεν, ἐνῶ ὁ οἶκος μας καίεται, ἀφοῦ,

---

* Ὅμιλία γενομένη εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας τὴν 10.12.90 ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ἰδρύματος Νεοελληνικῶν Σπουδῶν.

ὅπως ὅλοι γνωρίζουμε, τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ μεγάλου, τοῦ συντριπτικοῦ τμήματος τόσο τῆς ἡγεσίας ὅσον καὶ τοῦ λαοῦ μας ἐξαντλοῦνται στὶς κομματικὲς ἀντιπαραθέσεις, στὰ ποδοσφαιρικὰ συμβαίνοντα καὶ στὸ σύνδρομο τῆς ἀτομικῆς αὐτάρκειας ποὺ ἐπιστεγάζεται μὲ τὴν ὑλοχαρῆ δεσποτεία τοῦ καταναλωτισμοῦ. Καὶ ὅλα αὐτὰ σήμερα, ὅπου πολὺ ὀλίγον ἀπέχουμε χρονικὰ ἀπὸ τὸ ἔτος ὀρόσημο τοῦ 1992, ποὺ θὰ σημάνει σταθμὸν στὴν ἱστορία τῆς ἐνωμένης πλέον Εὐρώπης, ἐνωμένης ὅχι μόνο στὰ πλαίσια τῆς μέχρι τώρα γνωστῆς μας ΕΟΚ, ἀλλὰ καὶ εὐρύτερα, μετὰ τὶς κοσμοϊστορικὲς ἀλλαγὲς στὸ ἀνατολικό της τμήμα, τὴν ἐνοποίηση τῆς Γερμανίας, τὴν ὑπογραφή πρὸ ἡμερῶν στὸ Παρίσι τῆς συνθήκης εἰρήνης μεταξὺ τῶν ὑπερδυνάμεων, καὶ τὶς κυοφορούμενες νέες ἀλλαγὲς στὰ Βαλκάνια, μὲ συνέπειαν τὴ μεταβολὴ τοῦ συμερινοῦ συσχετισμοῦ δυνάμεων στὸν πάντοτε εὐαίσθητο αὐτὸ χῶρο.

Κυρίες καὶ Κύριοι,

Ἐσκέφθηκα πολὺ, ἂν θὰ ἔπρεπε ἐγώ, ἓνας Ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἀναλάβω τὴ διαπραγματεύση αὐτοῦ τοῦ θέματος, ποὺ ἀναπόφευκτα συμπλέκεται μὲ πλῆθος πολιτικῶν παραμέτρων, χωρὶς νὰ διακινδυνεύσω νὰ θεωρηθῶ ὅτι πολιτικολογῶ, ἢ ἐπὶ τὸ ἐλαφρότερον, ὅτι ἀσχολοῦμαι μὲ ἀλλότρια. «Καὶ λαλεῖν ὀκνῶ καὶ σιωπᾶν οὐ βούλομαι». Ὅμως ἔχω ἐπίγνωσιν τῶν κρισίμων στιγμῶν ποὺ διερχόμεθα ὡς πατρίς καὶ ὡς λαός, καὶ ἀναμετρῶ καὶ τὶς ἰδικές μου, ὡς πνευματικοῦ ἡγέτου, εὐθύνες τώρα ἐμπὸς τοῦ διαφαινόμενου καθαρὰ κίνδυνου τῆς παρακμῆς ποὺ ἔρχεται γιὰ τὸν Ἑλληνισμό, ἂν χαθοῦν καὶ οἱ τελευ-

ταῖες εὐκαιρίες πού ἀπομένουν γιά μᾶς. Ἔτσι ὁ φόβος τῆς καταστροφῆς, πού θά παρασύρει ὄλους μας, μιὰ καί ὄλοι εἴμεθα ἐπιβάτες στοῦ ἴδιου πλοῖο πού ἤδη βυθίζεται ἀφ' ἑνός, ἀλλά καί ἡ εὐθύνη μου ὡς ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρὸς καί ὡς πνευματικοῦ ἀνθρώπου ἐμπρὸς στὰ ἐπερχόμενα δεινά, ἐπέβαλαν νὰ παραθεωρήσω τίς ἐπιφυλάξεις καί τοὺς δι-σταγμούς μου καί νὰ σᾶς ἀπευθύνω ἀπόψε τὸν λόγον, ἐλπίζοντας ὅτι προσφέρω κι ἐγώ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς συμμετοχῆς μου στὰ κοινά, τῇ μικρῇ μου συμβολῇ στὴν μεγάλη ὑπόθεση πού μᾶς ἀφορᾷ καί πού ἐπικεντρώνεται στὴν ἀνάγκη ἔγκαιρης σωτηρίας καί ἐπίπονης στροφῆς τῆς πορείας μας, πρὶν ἀπὸ τὸ μοιραῖο τέλος πού ἤδη εἶναι κοντά. Δὲν ἀγνοῶ δὲ ὅτι σοβαροὶ στοχαστὲς καί μελετητὲς τοῦ φαινομένου αὐτοῦ, ἔχουν πρὸ πολλοῦ διασαλπίζει τὸ οὐσιαστικὸ τέρμα τῆς ἱστορικῆς μας πορείας, διαπιστώνοντας τὸν κλινικὸ θάνατό μας καί τὴν αὐτόματη μετακένωσή μας σὲ οὐραγοῦς τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκογένειας. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ μὴ συμμερισθῶ ἀπόλυτα τίς θλιβερὲς καί ἀπαισιόδοξες αὐτὲς διαπιστώσεις, ἐπειδὴ ἔχω ἐμπιστοσύνη στὶς ἀνεξάντλητες πνευματικὲς δυνάμεις τοῦ λαοῦ, πού βέβαια ἐδῶ καί καιρὸ ἔχουν περιέλθει σὲ κατά-σταση χειμερίας νάρκης. Αὐτὸ μοῦ ἐπιβάλλει ἀκόμη πε-ρισσότερο νὰ ἀναλάβω κι ἐγὼ μαζί με ἄλλους τὸν ρόλο τοῦ σαλπικτῆ, μήπως καί ξυπνήσει ἐπὶ τέλους ὅλη ἡ ὑπνώττουσα ἐλληνικὴ μας συνείδηση καί ἀναζητήσῃ διε-ξόδους στοῦ τραγικὸ ἀδιέξοδο πού ἔχουμε φθάσει. Στὸ ρόλο αὐτὸ ἐνισχύομαι ἀναλογιζόμενος τὸ ὅτι πάντοτε σ' αὐτὸ τὸν τόπο ἡ Ἐκκλησία ὑπῆρξε σωτήρια Κιβωτὸς τοῦ ἔθνους μας. Καί τοῦτο ὅχι μόνον μετὰ τὴ μεταφυσικὴ καί

πνευματική ἔννοια, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορική καὶ καθαρὰ βιολογική, μιὰ καὶ σὲ δύσκολα χρόνια μοιράσθηκε τὴν τύχη τοῦ λαοῦ μας καὶ ἐκένωσε τὸν ἑαυτό της στὴν ὑπεράνθρωπη προσπάθεια νὰ ἀνοίξει δρόμους καὶ νὰ καθοδηγήσει σωστὰ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὴν ἐθνική ἐπιβίωσή τους. Πιστεύω ἀκράδαντα ὅτι οἱ καιροὶ δείχνουν ὅτι θὰ κληθεῖ πολὺ σύντομα ἡ Ἐκκλησία, ἂν δὲν ἔχει ἀκόμη ἀπὸ τίς περιστάσεις κληθεῖ, νὰ ἀναλάβει καὶ πάλιν τὸν ἱστορικό της αὐτὸ ἐθναρχικὸ ρόλο. Καὶ θὰ εἶναι μεγάλο κρίμα γιὰ τοὺς σημερινοὺς ἡγέτες της, ἂν ἀποδειχθοῦν ἀνεπαρκεῖς καὶ ἀνίκανοι νὰ ἀνταποκριθοῦν στὴν πρόσκληση αὐτὴ καὶ ἂν παραμείνουν, ὅπως τώρα, στὸ περιθώριο τῶν ἐξελίξεων, ποὺ ὥστόσο δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς εἶναι ἀδιάφορες. Ὅποιος ἔτσι σκέπτεται ἔχει ἤδη προδώσει τὴν ἀποστολή του καὶ ἔχει ἐπικίνδυνα ἀλλοτριωθεῖ.

Δὲν θὰ καταγίνω στὸ νὰ ὑπενθυμίσω τὸ σεβαστό μου ἀκροατήριο τί σημαίνει γιὰ τὴ χώρα μας τὸ ἔτος 1992, οὔτε θὰ σᾶς καταπονήσω μὲ τὴν κοινότητα στόχων καὶ μὲ τὴν εὐθυγράμμιση τῶν ἐθνικῶν ἐπιλογῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ μας δικαίου μὲ ἐκεῖνο τῆς ΕΟΚ, οὔτε θὰ σᾶς ἀπασχολήσω μὲ τὴν πραγματικότητα ποὺ δημιουργεῖται ἀργὰ ἀλλὰ σταθερὰ στὸν τόπο μας μὲ τὴν ἐλεύθερη διακίνηση ἰδεῶν, προσώπων καὶ ἀγαθῶν. Ὅλα αὐτὰ εἶναι λίγο - πολὺ γνωστά, ἂν καὶ οἱ ἀναλύσεις ποὺ γίνονται συχνὰ ἐπικεντρώνουν τὸ ἐνδιαφέρον στὰ οἰκονομικὰ μεγέθη, ποὺ θεωρεῖται ὅτι συνιστοῦν τὴ λυδία λίθο ποὺ θὰ κρίνει τελικὰ τὴν ἐπιβίωσή μας. Ὅμως ὅσοι ἔτσι σκέπτονται λησμονοῦν ὅτι ἡ οὐσία τῆς ὑπάρξεως δὲν ἀνάγεται σὲ οἰκονομικοὺς συσχετισμοὺς καὶ συνδυασμούς, οὔτε ποτὲ ἐπέζησαν οἱ λα-

οὐ καὶ τὰ ἔθνη χάρις στὸ ὑψηλὸ των εἰσόδημα. Χωρὶς νὰ ἀρνοῦμαι κι ἐγὼ τὴ σημαντικὴ συμμετοχὴ τοῦ οικονομικοῦ παράγοντα στὴ διαδικασίᾳ μετεξέλιξης τῆς ζωῆς μας, ἐξακολουθῶ νὰ παραμένω πιστὸς στὸν λόγο τοῦ Κυρίου μας ποὺ σὲ πολὺ πρῶτη ἐποχὴ διεκήρυξεν ὅτι «οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνω ζήσεται ἄνθρωπος». Τὴν ἀλήθεια τῆς θεϊκῆς αὐτῆς ῥήσεως ἀμφισβητοῦν πολλοὶ σήμερα, ποὺ φαίνεται νὰ πιστεύουν πὼς ἡ κρίση ποὺ μαστιζεὶ τὴν οἰκουμένη ἀλλὰ καὶ τὸν τόπο μας ἔχει οἰκονομικὸ ἢ καὶ πολιτικὸ μόνον χαρακτήρα, ἐνῶ εἶναι ἡλίου φαινότερο ὅτι ἂν κινδυνεύουμε, δὲν εἶναι διότι πεινάμε ἢ θὰ πεινάσουμε, ἀλλὰ διότι μᾶλλον ὑπερχορτάσαμε σὲ σημεῖο νὰ λησμονήσουμε τὶς ἀληθινὲς διαστάσεις τῆς ὑπάρξεώς μας, νὰ προδώσουμε τὸν ἀνθρωπισμὸ μας καὶ νὰ καταστήσουμε κοινωνία ἀπάνθρωπη καὶ προβληματικὴ. Ἰσχύουν καὶ γιὰ μᾶς, ὡς φαίνεται, οἱ λόγοι τῆς Π. Διαθήκης: «ἐπαχύνθη, ἐλιπάνθη καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἡγαπημένος».

Οἱ ἐπισημάνσεις αὐτὲς καὶ ὅσες θὰ ἀκολουθήσουν ἐπιβάλλεται νὰ κινηθοῦν στὸ πλαίσιο μιᾶς εἰλικρινοῦς αὐτοκριτικῆς. Γι' αὐτὸ τὸ λεγόμενον «πολιτικόν», ἢ ὅπως ἀλλιῶς μπορεῖ νὰ ὀνομασθεῖ κόστος δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει ἐδῶ θέση. Οὔτε ἐπίσης μᾶς χρειάζονται ἱερεμιάδες γιὰ τὴν ὁποιαδήποτε ἐπιβουλὴ τῶν ξένων σὲ βᾶρος μας. Εἶναι καὶ αὐτὸ πολὺ συνηθισμένο στὴν ἐποχὴ μας. Ἄντὶ νὰ ἐπωμισθοῦμε τὶς εὐθύνες μας, ἀποβλέπουμε στὸ νὰ φορτώσουμε στὶς πλάτες τῶν ἄλλων καὶ μάλιστα τῶν ξένων τὶς εὐθύνες τὶς δικές μας. Συνθήματα αὐτοαπομόνωσης καὶ ξενοφοβίας ῥίπτουν μόνον οἱ κομπλεξικοὶ Ἕλληνες, ποὺ φοβοῦνται τὴν ἐλεύθερη συναγωνιστικὴ ἢ καὶ ἀνταγωνιστικὴ συνάντησή

μας με τὸν διπλανό, γιατί μᾶς ἀρέσει ὁ ναρκισσιμὸς τῆς δῆθεν ἀναμφισβήτητης ἐπάρκειάς μας. Οὔτε μᾶς χρειάζονται πάλιν μεγαλόστομες διακηρύξεις γιὰ δῆθεν αὐτοδυναμία μας, γιὰ αὐτόνομη πορεία στὸ χῶρο μας, μιὰ καὶ εἶναι πιὰ βέβαιο πῶς ὅσοι ἀπομονωθοῦν θὰ χαθοῦν. Κανείς πιὰ δὲν μπορεῖ στὴν ἐνωμένη Εὐρώπη νὰ ζήσει ἀγνώωντας τὸν ἄλλον, οὔτε ὑπάρχουν γυάλινοι πύργοι γιὰ νὰ κλεισθοῦμε ἐκεῖ κυνηγώντας με τὸν τρόπο μας δονκιχωτικά ὑπαρκτούς ἢ ἀνυπαρκτούς ἐχθρούς. Θὰ πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ μάθουμε ὅτι γιὰ νὰ ζήσουμε θὰ ἀγωνισθοῦμε. Καὶ θὰ εἶναι εὐτύχημα ἂν ἀγωνισθοῦμε τουλάχιστον ἐπὶ ἴσοις ὅροις με τοὺς ἄλλους καὶ ὄχι μπαίνοντας «ξυπόλητοι στ' ἀγκάθια». Δὲν ὠφελοῦν σὲ τίποτα οἱ θριαμβολογίες στὶς ὁποῖες ἔχουμε συνηθίσει ἀπὸ παλιά. Τὰ κλέη τῶν προγόνων μας μόνο γιὰ μᾶς εἶναι χρήσιμα σὰν ὠστική δύναμη γιὰ νέες κατακτήσεις. Οἱ ἄλλοι οὔτε τὰ ξεύρουν, οὔτε καὶ θέλουν νὰ τὰ μάθουν. Μέσα στὴν Ἑλλάδα ἔχουμε πολλοὶ ἀπὸ μᾶς τὴν ἐντύπωση ὅτι εἴμαστε τὸ κέντρο τῆς γῆς. Μόλις βγοῦμε ἔξω διαπιστώνουμε τὴν τραγικὴ πραγματικότητα: κανείς δὲν μᾶς ξεύρει ἢ καὶ ἂν μᾶς ξεύρει ἔχει τὰ δικά του κριτήρια γιὰ νὰ μᾶς ἀξιολογήσει. Τὰ παραμορφωτικὰ κάτοπτρα τῶν περασμένων κατακτήσεών μας ἀπειλοῦν νὰ μᾶς ἀποκόψουν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ πλέξουν γύρω μας ἓνα ἀδιαφανὲς παραπέτασμα, ποὺ μᾶς κρύβει τὴν ἀλήθεια σήμερα. Εἶναι πρὸς τιμὴν τῶν προγόνων μας τί ἐκείνοι με θυσίες ἐπέτυχαν. Ἄλλ' ἢ τιμὴ ἐκείνη ἔχει καὶ μπορεῖ νὰ ἔχει ἀντανάκλαση σὲ μᾶς, μόνο ὑπὸ προϋποθέσεις ποὺ σήμερα δὲν φαίνεται νὰ συντρέχουν. Γι' αὐτὸ σὲ τίποτα δὲν ὠφελεῖ ὁ ἐξωραϊ-

σμός τῆς καταστάσεώς μας ἢ ὁ στρουθοκαμηλισμός πού ὀδηγεῖ στή βέβαιη συρρίκνωσή μας.

Ἄν δὲν δοῦμε μὲ ἐπίγνωση τῶν πνευματικῶν μας ἐρεισμάτων τὴν κατάσταση καὶ ἂν δὲν μιλήσουμε ἐκ βαθέων πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους κινδυνεύουμε νὰ μείνουμε πολὺ πίσω ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἑταίρους μας παραδιδόμενοι στὴ νομοτελειακὴ καὶ μοιραία ἐξέλιξη πού ἔρχεται σαρώνοντας τοὺς ἀνέτοιμους καὶ ἀπράγμονες. Παράλληλα χρειάζεται νὰ συλλάβουμε σὲ ὅλες τῆς τῆς διαστάσεις τὴ νέα πραγματικότητα τῆς ἐνωμένης Εὐρώπης μέσα στὴν ὁποία εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ ζήσουμε· μιὰ πραγματικότητα πού ὀριοθετεῖται ἀπὸ μιὰ δέσμη ὀξέων προβλημάτων, τὸ μέγιστο τῶν ὁποίων εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην μου, ὁ «ἀποχωριστιανισμός» τῆς Εὐρώπης, πού προέρχεται ἀπὸ τὴν κόπωση πού ἔχει προκαλέσει στὶς ψυχὲς τῶν δυτικοευρωπαίων ἢ νοθευμένη καὶ ἀλλοτριωμένη ἑτερόδοξη χριστιανοσύνη. Μᾶς χρειάζεται λοιπὸν ὄχι καταπραῦντικὸ ὑπνοφόρο φάρμακο, πού θὰ μᾶς μεταφέρει στοὺς πλασματικούς καὶ φεύτικους κόσμους τῶν παραδείσων τῆς αὐτάρκειας καὶ τῆς τρυφῆς, ἀλλὰ σάλπισμα ἐγερτήριο καὶ ἀγωνιστικὸ πού θὰ μᾶς ξυπνήσει ἀπὸ τὸν λήθαργό μας καὶ θὰ μᾶς ἐξασφαλίσει τὴν ἀπαραίτητη ἐγρήγορση γιὰ νὰ μὴ καταληφθοῦμε ἀνέτοιμοι καὶ ἐξανδραποδιστοῦμε, δίδοντας στὴν Εὐρώπη τὴν εὐκαιρία νὰ πάρει τὴν REVANCHE γιὰ ὅσα κατὰ καιροὺς ἀνεπιτυχῶς σὲ βάρος μας διέπραξε ἢ ἐσκέφθη νὰ διαπράξει.

Ὅποιοι ὅμως ἀναλάβει τὸ ἔργο τοῦ σαλπικτῆ πρέπει νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ χειρίζεται καλὰ τὸ χειρουργικὸ νυστέρι καὶ τὸν θερμοκαυστήρα, προκειμένου νὰ ἀποκόψει τοὺς

ὄγκους τῶν ἐθνικῶν μας ἐλαττωμάτων καὶ στὴ συνέχεια νὰ καυτηριάσει τὶς πληγὲς στὸ ἐθνικὸ μας σῶμα. Τὸ σῶμα ποὺ ἤδη κατάκειται στὸ κρεβάτι ἀφ' ἑνός μὲν τοῦ «ῶχ-ἀδερφισμοῦ», αὐτῆς τῆς παληᾶς μὰ καὶ ἀνανεωμένης ἀρρώστειας ποὺ μᾶς ἀφαιρεῖ τὴν δραστικότητα τῶν κινήσεων καὶ ἀρκεῖται στὰ ἐπιθέματα τοῦ συμφεροντολογισμοῦ καὶ τοῦ ἀτομικισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ ἰσοπεδωτικοῦ λαϊκισμοῦ ποὺ ἔφερε τὴν εὐτέλεια στὸν δημόσιο βίο καὶ τὸ σύνδρομο τοῦ ἐξυπνακισμοῦ στὸν ἰδιωτικό. Ἔς μὴ παρεξηγηθῶ, λοιπόν, ἀπόψε, ἀγαπητοί, ἂν χειριζόμενος καὶ ἐγὼ τὰ χειρουργικὰ ἐργαλεῖα προκαλέσω ὀδυνηρὸ πόνο. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀκουσθοῦν «πάλιν καὶ πολλάκις» μερικὲς ἀλήθειες ἕως ὅτου ἀφυπνισθοῦμε οἱ πάντες σ' αὐτὸ τὸν τόπο.

Ἐντρέπομαι μερικὲς φορὲς νὰ ἐπισημάνω τὰ κακῶς κείμενα στὴν κοινωνία μας. Ἄλήθεια, τί νὰ πεῖ κανεὶς γιὰ μιὰ κοινωνία ποὺ οἱ ξένοι τὴν περιγράφουν ὡς ναυαγίου ναυάγιον; Στὸ Μόναχο ἢ «SUEDDEUTSCHE ZEITUNG» πρὸ καιροῦ ἔγραφε γιὰ τὴν Ἑλλάδα: «Κάθε βράδυ οἱ ταβέρνες εἶναι γεμάτες κυρίως ἀπὸ Ἕλληνες καὶ ὄχι ἀπὸ τουρίστες, παρὰ τὶς ἀλμυρὲς τιμὲς λόγῳ τοῦ πληθωρισμοῦ. Οἱ Ἕλληνες παρὰ τὰ ἄθλια οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ παρὰ τὸν πληθωρισμὸ ζοῦν ὄχι μόνον ἔξω ἀπὸ τὶς οἰκονομικὲς τῶν δυνατότητες, ἀλλὰ ζοῦν τελικὰ καὶ σὲ βάρος τοῦ κράτους» («Καθημερινή», 26.10.90). Χόμπυ τῶν ἐλλήνων, λένε οἱ ξένοι, εἶναι ἡ φοροδιαφυγὴ καὶ ἡ ντόλτσε βίτα. Πέραν αὐτοῦ τὰ σημεῖα παρακμῆς συνεχῶς πληθύνονται. Ἀστυνομικοὶ κλέβουν, δασκάλεις διακινοῦν ναρ-

κωτικά, έφοριακοί δωροδοκοῦνται, πολιτικοί ἔχουν ἀνά-
μειξη σὲ σκάνδαλα. Ἐνθροποι τοῦ ὑποκόσμου ἡρωοποι-
οῦνται καὶ προβάλλονται, οἱ τρομοκράτες ἐνθαρρύνονται, ἡ
νεολαία ἐθίζεται στὸν παρασιτισμό. Βοῶντα καὶ κρᾶζοντα
ἠθικὰ καὶ ἄλλα σκάνδαλα περνοῦν, γιὰ μεγάλη μερίδα
τοῦ λαοῦ μας, χωρὶς καμμιά ἀντίδραση. Ἀντίθετα μάλι-
στα πολλοὶ ἡρωες τῶν μυθοποιοῦνται καὶ ἐπιδοκιμάζο-
νται. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος κρίνοντας τὴν ἐποχὴ του δια-
πίστωνε καὶ τότε ὅτι «ἄνδρες ἐναγεῖς εἰς ζῆλον πρόκει-
νται», δηλ. ἄνδρες ἀνάισχυντοι προβάλλονται πρὸς θαυμα-
σμό! Ἡ διαπίστωση ἀπὸ μιὰ μεριὰ εἶναι «ἐλπιδοφόρος». Σκέπτεται κανεὶς πῶς τὰ ἴδια ἐγίνοντο πάντοτε καὶ ὅμως
ὁ τόπος ἐπέζησε. Μακάρι νὰ εἶναι ἔτσι! Φοβοῦμαι ὅμως
ὅτι ἡ σήψη ἔχει προχωρήσει σὲ βάθος καὶ ἔχει ἐγγίσει τίς
πυλὲς καὶ εὐαίσθητες περιοχὲς μας. Κανεὶς δὲν ὑπο-
στηρίζει ὅτι «πάντες ἐξέκκλιαν, ἅμα ἠχρηιώθησαν. Οὐκ
ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός» ὅπως ἔγραφε
ὁ φαλμωδός. Ὑπάρχουν σήμερα στὸν τόπο μας οἱ πολύ-
τιμες ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς δυνάμεις, οἱ ἄνθρωποι πού,
σοβαροὶ καὶ ἀξιόλογοι ὅπως εἶναι, συνιστοῦν κεφάλαιο
γιὰ τὸ ἔθνος. Ἀλλ' αὐτοὶ εἶναι σεμνοί, δὲν προβάλλονται
καὶ ἀποφεύγουν τὴ δημοσιότητα. Πρέπει νὰ φάξεις γιὰ νὰ
τοὺς βρεῖς. Κρύβονται ἐπιμελῶς καὶ ἀπέχουν ἀπὸ τὰ κοι-
νά. Δὲν θὰ δοῦμε εὐκόλα στὶς θέσεις - κλειδιὰ τοῦ κράτους
ἢ τῆς Ἐκκλησίας τέτοιους ἀνθρώπους μὲ ὄντοτητα καὶ
ἔρμα. Ἐκεῖ συνήθως προωθοῦνται οἱ χωρὶς προσωπικότη-
τα, γιὰτὶ αὐτοὶ βολεύουν τοὺς ἐπαγγελματίες ὁδηγούς
μας. Γιατὶ τέτοιοι ἄνθρωποι «χαλᾶνε τὴν πιάτσα». Μὲ τὸ
ἦθος πού διαθέτουν, μὲ τὴν προσωπικὴ τους ἀκτινοβολία,

μὲ τὴν ἀξία τοὺς δὲν εἶναι ὄργανα εὐχρηστα στὰ χέρια τῶν ὁποίωνδῆποτε δημαγωγῶν ἢ ἐκμεταλλευτῶν τῆς λαϊκῆς πίστεως. Αὐτὴ ἡ «μαγιά» βεβαίως ὑπάρχει ἀλλὰ μένει ἀναξιοποίητη καὶ οὔτε ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ ἀξιοποιηθεῖ ποτὲ ἀπὸ κανένα. Γιατὶ καὶ αὐτὲς ἀκόμη οἱ ἐθνικὲς μας συμφορὲς φέρνουν πάντα στὸ προσκήνιο τὴν ἴδια χρεωκοπημένη κρούστα ποὺ ἦταν στὸ περιθώριο. Ἡ ἐναλλαγὴ στὴν κάθε λογῆς ἐξουσία τῶν δυνάμεως αὐτῶν εἶναι ἀπόδειξη τῆς μόνιμης ἀποστρατείας ὄλων τῶν ἄλλων ὑγιῶν δυνάμεων ποὺ παραμένουν σὲ κατάστασι παροπλισμοῦ γιατί εἶναι ἐπικίνδυνες. Ὁ πάταγος τῆς δημαγωγίας καὶ ὁ ἄνεμος τοῦ ἐπαναπροσδιορισμοῦ μας ποὺ ἔπνευσε μετὰ τὴ μεταπολίτευση παρέσυρε πολλὰ ἀπὸ τὰ παραδοσιακὰ μας ἐρείσματα. Πολλὰ ἄλλαξαν ριζικὰ στὸν τόπο μας. Ἄλλὰ πρὸς τὸ καλὸ, καὶ πάμπολλα πρὸς τὸ κακὸ. Ὑπῆρξε ἐποχὴ ποὺ δὲν μπορούσες νὰ λέγῃσαι διανοούμενος ἂν δὲν ἦσιν χαρακτηρισμένος «προοδευτικός». Καὶ ὁ ὅρος αὐτὸς σαρκωνόταν στὸν τύπο τοῦ κατ' ἐξοχίαν ἀνελεύθερου καὶ πνευματικὰ εὐνουχισμένου ἀνθρώπου, τοῦ κομματικὰ στρατευμένου καὶ ὑποτεταγμένου σὲ δογματικὲς ντιρεκτίβες. Κι ὅμως μᾶς χρειάζονται ἀληθινὰ προοδευτικοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ὅμως δὲν φαίνεται νὰ πλεονάζουν σ' αὐτὴ τὴ χώρα. Δὲν ὑπάρχουν πιὰ ἀρκετοὶ ἄξιοι συσπείρωσι τέτοιων δυνάμεων. Ὁ δημόσιος βίος καὶ τὰ πολιτικὰ κόμματα δὲν ἐμπνέουν πιὰ ὅπως πρῶτα τοὺς νέους μας ποὺ δείχνουν βαθειὰ ἀπογοητευμένοι, ἀπροβλημάτιστοι καὶ προβληματικοί. Ὁ ἐκδημοκρατισμὸς τῆς ζωῆς μας ἐξαντλήθηκε σὲ παραχωρήσεις ποὺ εἰσάγονται μὲ κακέκτυπες διαδικασίες καὶ εἰσπράττονται ὡς δικαιώ-

ματα άκοινωνήτης έγωκεντρικής κατοχύρωσης. Σημαντική μερίδα του Τύπου δέν σέβεται τή νοημοσύνη τών άναγνωστών του και οί τίτλοι του εΐναι μνημεία δημαγωγίας κακής μορφής. Η τηλεόραση δέν προσφέρει στο λαό ένα σωστό όραμα ζωής, γι' αυτό και έπλεόνασαν εκείνοι που πουλάνε έλπίδα στους άπελπισμένους άνθρώπους. Η Παιδεία έγινε άθυρμα στα χέρια έπίδοξων θαυμαστοποιών, που όμως έκαναν πειράματα όπως ο παληός εκείνος κουρέας στο κασίδι τó κεφάλι. Και κασίδης έν προκειμένω δέν εΐναι μόνο τά παιδιά, εΐναι όλο τó έθνος, που έτσι στερείται τó παραγωγικό του δυναμικό για μιá γενεά τουλάχιστον. Τι μπορεί νά περιμένει κανείς σήμερα από μιá παιδεία που δέν πλάθει άνθρώπους, αλλά προετοιμάζει τά αύριανά ρομπότς; Εΐναι θαύμα πώς υπάρχουν άκόμη παιδιά που έχουν έπιμέλεια και άτενίζουν τó μέλλον με αισιοδοξία. "Η ξεχνάτε ότι ή Παιδεία μας έχει προσανατολισθεΐ προς τόν θετικισμό άπωθώντας στο περιθώριο ή έξοβελίζοντας παντελώς τούς δύο βασικούς πόλους τής ιστορικής μας ανέλιξης που εΐναι ο Έλληνισμός και ή Όρθοδοξία; Η γλώσσα μας δολοφονήθηκε από τούς αυτόκλητους σωτήρες της. Και εΐναι βέβαια πρωτάκουστο τó συμβάν σέ μās. Με τήν φήφο τών 300 τής Βουλής μέσα σέ μιá νύκτα εκτελέσθηκε ή λεγόμενη καθαρεύουσα τής όποιás μάλιστα μεγαλώνυμος πολιτικός έσπευσε νά δηλώσει ότι έτέλεσε και τó μνημόσυνο. Λες και ή γλώσσα δέν εΐναι ένα ζωντανό όργανο που εξελίσσεται σταδιακά διατηρώντας όμως στενές επαφές με τó παρελθόν της. Τώρα άκούεται όλο και πιό έντονα τó «ΜΕΑ έΐάΡΑ» και τροχοδρομεΐται ή επανεισαγωγή τής διαδασκαλίας τών

ἀρχαίων ἐλληνικῶν στὰ Γυμνάσια. Ἡ οἰκογένειά μας διαλύεται. Δὲν εἶναι τόσο οἱ νόμοι τῆς τελευταίας 15ετίας ποὺ φταῖνε, ὅπως συνηθίζομε νὰ λέμε. Οἱ νόμοι συνήθως ἀπηχοῦν τὴν πραγματικότητα καὶ ἀνταποκρίνονται στὶς κατεργασμένες συνθήκες τῆς ζωῆς. “Ἄν ἓνας νόμος δὲν εὐρίσκειται σὲ συντονισμένη εὐθυγράμμιση πρὸς μία διαμορφωμένη ἤδη κατάσταση θὰ ἀποτύχει. Παράδειγμα ὁ πολιτικὸς γάμος ποὺ ἔμεινε στὰ χαρτιά, γιατί κινήθηκε ἀντίθετα πρὸς ὅ,τι ὁ λαὸς πιστεύει καὶ ζεῖ. Δὲν φταῖνε, λοιπόν, οἱ νόμοι γιὰ τὸ ξεχαρβάλωμα τῆς οἰκογένειας, αὐτὸ συντελεῖται ἀπὸ χρόνια, σιγὰ - σιγὰ καὶ ἀνεπαίσθητα γιατί ἀλλάζει τὸ ἦθος τῶν ἐλλήνων. Ὁ πανσεξουαλισμὸς καὶ ἡ λεγόμενη ἀπελευθέρωση τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ παρελθόντος, ποὺ ἐπὶ ἕτη διαφημίζονται σάν προασπιστὲς τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, εἶναι τὰ αἷτια τοῦ κακοῦ. Οἱ ρίζες κόβονται καὶ τὸ δένδρο ξεραίνεται. “Ἄν οἱ ρίζες εἶναι γερὲς τότε «μὴ φοβηθεῖς τὸ δένδρο ποὺ ἄπλωσε τὶς ρίζες του βαθεῖα στὸ χῶμα, κι ἄς ρίξη τὴν κορφή του ὁ ἄνεμος καὶ τὰ πυκνὰ κλαδιά του ἀκόμα».

Ἔχει μάθει ὁ λαὸς μας στὸν εὐκόλο βίον, δὲν θέλει νὰ δουλέψει. Ὁνειρο τῶν περισσοτέρων νέων μας εἶναι ἡ ἐξασφάλιση μιᾶς θέσεως στὸ δημόσιο. Γιατί ἐκεῖ δὲν δουλεύουν, ἐξαιρέσει ἐλαχίστων. Ὁ Ἕλληνας εἰσπράττει 100, παράγει 20 καὶ ξοδεύει 200. Τὰ περίφημα «κεκτημένα» του δικαιώματα στρέφονται ἐναντίον τῆς ὀλότητος. Τὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα ἔχει ἐξελιχθεῖ σὲ μάλιστα περιφρούρησης αὐτῶν τῶν κεκτημένων σὲ βάρος τῶν ἄλλων. Καὶ συχνὰ - πυκνὰ γινόμαστε μάρτυρες ἐκβιασμῶν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου πότε ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς ποῦ, ὅπως

ἐγρᾶφη, κρατοῦν ὁμήρους τὰ παιδιὰ γιὰ ἓνα μῆνα, πότε ἀπὸ τοὺς τῆς ΔΕΗ ποὺ γυρίζουν στοὺς διακόπτες καὶ βυθίζουν τὴ χώρα στὸ σκοτάδι, πότε ἀπὸ τοὺς τραπεζιτικούς, τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους κ.λπ. Γράφεται κατὰ κόρον γιὰ τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας. Ὅμως ποιὸς θὰ προστατεύσει καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας; Τὸ ἴδιο τὸ κράτος δίδει τὸ σύνθημα τῆς διαλύσεως. Πρὸ ἡμερῶν στὸν δημόσιο διαγωνισμό γιὰ τὴν πρόσληψη δημοσίων ὑπαλλήλων οἱ διαγωνιζόμενοι ἐρωτήθησαν μεταξὺ ἄλλων νὰ ποῦν σὲ ποιά ταβέρνα ἢ ὅπως ἐγρᾶφη, σὲ ποιοὺ φαγάδικο τῶν Μεσογείων τῆς Ἀττικῆς προσφέρεται ἡ καλύτερη γαρδούμπα. Δηλ. τὸ κράτος καὶ ὁ εὐφυῆς ἐκπρόσωπός του ποὺ ἐπέλεξε αὐτὴ τὴν ἐρώτηση ἀπαιτώντας ἀπὸ τοὺς ὑποψηφίους νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ δώσουν σωστὴ ἀπάντηση εἶναι σὰν νὰ τοὺς εἰσηγεῖτο νὰ γίνουν ταβερνόβιοι, νυκτόβιοι, ρεμπέτες ἢ σὰν νὰ ἤθελε νὰ ἀνταμείψει αὐτοὺς ποὺ εἶναι τέτοιοι. Ὁ περίγυρος τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων ποὺ ἄμεσα μᾶς ἀφοροῦν φορτίζεται ἐπικίνδυνα. Ἡ ἀναμενόμενη ἐντὸς ἑξαμήνου πτώσις τοῦ καθεστῶτος Ἀλία στὴν Ἀλβανία καὶ ἡ ὁσονούπω συντελούμενη διάλυση τῆς Γιουγκοσλαβικῆς ὁμοσπονδίας συνιστοῦν δύο κολοσσιαία ζητήματα ποὺ ἐνδιαφέρουν τὴ χώρα μας διότι συναρτῶνται μὲ βεβαίους διωγμούς σὲ βάρος τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ στοιχείου τὸ πρῶτο καὶ μὲ πολιτικὴς ἀνακατατάξεις εὐρείας μορφῆς τὸ δεύτερο. Ὁ ἀναβαθμισμένος ἐξ ἄλλου, μετὰ τὴν κρίση στὸν Κόλπο, ρόλος τῆς Τουρκίας σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν παρατηρούμενη ἔξαρση τοῦ ἰσλαμισμού καὶ τὴ σταδιακὴ διεξόδυσή του στὴ δύση, ἀναδεικνύουν τὴ χώρα μας, μαζί μὲ τίς ἄλλες βόρειες ὀρθόδοξες

βαλκανικές χώρες, προμαχώνα τῆς Δύσεως στὴν ἀναχαί-
τιση τοῦ κινδύνου, καὶ βασικὸ παράγοντα τῶν ὑπὸ δια-
μόρφωσιν νέων στρατηγικῶν στὰ Βαλκάνια. Φοβοῦμαι
ὅμως ὅτι δὲν εἴμεθα σὲ θέση, ἔνεκα τῆς βαθειᾶς κρίσεως
τῆς κοινωνίας μας, νὰ ἀνταποκριθοῦμε στοὺς νέους κρίσι-
μους ρόλους ποὺ μᾶς ἀναθέτουν οἱ περιστάσεις, πράγμα
ποὺ σημαίνει ὀριστικὸ μας παραγκωνισμὸ ἢ ὀριακὴ συρρί-
κνωσή μας. Ἐμᾶς φαίνεται νὰ μᾶς ἐνδιαφέρει πῶς θὰ
ἐξασφαλίσουμε φιλιππινέζες γιὰ ὑπηρετίες ἢ πολωνοὺς ἢ
βορειοηπειρώτες γιὰ φθηνοὺς ἐργάτες, ἀνάγοντες τὴν
ἐκμετάλλευση ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο σὲ ἔθνικὸ σπῶρ.

Οἱ Ἕλληνες ὑπήρξαμε πάντοτε θύματα τῶν παρορμη-
τικῶν κινήσεων μας καὶ ἐθυσιάσαμε τίς δυνάμεις μας στὸ
βωμὸ τοῦ πολιτικοῦ μας διχασμοῦ. Σήμερα ἡ Ἑλλάδα
δίδει τὴν ἐντύπωση μιᾶς ἀρένας ὅπου τὰ πολιτικὰ πάθη
φανατίζουν τοὺς μονομάχους καὶ τοὺς ὀδηγοῦν στὴν
ἔσχατη ἀναμέτρηση. Ἡ κατάρα τοῦ διχασμοῦ παρακο-
λουθεῖ κατὰ πόδας κάθε εὐτυχισμένη ὥρα τοῦ ἔθνους. Ὁ
θρίαμβος τῶν βαλκανικῶν πολέμων τοῦ 1912 παρεχώρη-
σε τὴ θέση του στὸ διχασμὸ τοῦ 1915 μὲ ἀποκορύφωμα τὴ
μικρασιατικὴ τραγωδία. Τὸ ἔνδοξο ἔπος τοῦ 1940 ἀκο-
λουθήθηκε ἀπὸ τὸν ἐμφύλιο σπαραγμὸ ποὺ κόστισε σὲ
ἀνθρώπινο δυναμικὸ καὶ μὲ οἰκονομικὰ μεγέθη πολὺ
ἀκριβὰ στὸν τόπο. Καὶ ἡ εἰσοδός μας στὴν ΕΟΚ μετατρέ-
πηκε ἀργότερα σὲ πειρασμὸ αὐτοδιάλυσης ἐπειδὴ ἀντὶ νὰ
συγκροτούμεθα μὲ πνεῦμα νοικοκυρωσύνης, παραγωγικό-
τητας καὶ φιλοτιμίας, ἐμεῖς παρασυρόμασταν σὲ παραλή-
ρημα κομματικῶν κραυγῶν στίς φωτόλουστες πλατεῖες,
ἐνῶ τὸ σκάφος ἔγερνε ἐπικίνδυνα καὶ ἔμπαζε νερά.

Ἄλλ' ἄς ἔλθουμε καὶ στὰ πολὺ σοβαρότερα. Πρέπει νὰ τὸ παραδεχθοῦμε ὅτι ὅλο τὸ πνευματικὸ σκέλος τοῦ πολιτισμοῦ μας ἔχει ὑποβαθμισθεῖ καὶ παρουσιάζεται σάν ἄχρηστο, ἀφοῦ ὅλα ὑπέκυψαν στὸν πειρασμὸ τῆς ἐκλογίκευσης, τοῦ κέρδους καὶ τῆς χρησιμοθηρίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὅ,τι ἀναφέρεται στὰ μυστικὰ μηνύματα, στὸ συναίσθημα, στὸ βαθύτερο εἶναι, χλευάζεται καὶ ἀπορρίπτεται. «Οὐ ἂν εἰσέλθῃ ὕβρις, ἐκεῖ καὶ ἀτιμία» ἐπισημαίνει ὁ σοφὸς παροισιαστής. Καὶ αὐτὸ συμβαίνει. Καὶ γι' αὐτὸ τὰ ναρκωτικά, ἡ βία, ἡ ἐγκληματικότητα, ἡ οἰκολογικὴ κρίση εἶναι καρποὶ μιᾶς φεύτικης ἀνάπτυξης ποὺ θεωρήθηκε «πρόοδος» ἐνῶ στὴν οὐσία ἦταν προδοσία τοῦ Ἀνθρώπου ποὺ κατήντησε καχύπττος ὅσο ποτὲ ἄλλοτε, διχασμένος ἐσωτερικά, ψυχικὰ ἀναστατωμένος. Ἡ ἀλλοτρίωση αὐτὴ εἶναι ἀπὸ τίς σοβαρότερες, γιατί ἀναφέρεται σὲ καίριο σημεῖο τῆς οὐσιαστικῆς μας ὑπάρξεως, μιὰ καὶ ὅπως ἤδη εἶπαμε ἡ πνευματικὴ θωράκιση ἐνὸς λαοῦ εἶναι ἐκείνη βασικὰ ποὺ τοῦ ἐξασφαλίζει τὸ οὐσιῶδες τοῦ στοιχείο. Στὴ νεώτερη Ἑλλάδα ζοῦμε τίς τραγικὲς συνέπειες μιᾶς σχιζοφρένειας, ποὺ ἐκφράζεται δραματικὰ στὴ γεμάτη ἀσυνέπεια καὶ ὑποκρισία καθημερινὴ ζωὴ μας. Λεκτικὰ καὶ σὲ ὑψηλοὺς τόνους πλέκομε διθυράμβους στὶς προγονικὲς ἀρετές, στὴν ὀρθόδοξη ταυτότητά μας, στὸ ἐλληνικὸ ἦθος, στὴ δωρικὴ ἀπλότητα καὶ ἐγκαρδιότητα τοῦ τρόπου ζωῆς, στὶς λαϊκὲς παραδοσιακὲς κατακτήσεις καὶ στὴν πράξη βιώνουμε ὅλον ἐν καὶ περισσότερο μιὰ πραγματικότητα ἀγελαίας ζωῆς, ἀπάνθρωπης μεταχείρισης καὶ ἐκμετάλλευσης τοῦ προσώπου, εἰσαγόμενης κακέκτυπης κουλτούρας, ἀπάμβλυσής τῶν παραδοσιακῶν μας θεσμῶν, ἀπάν-

ρησης τῆς ἱστορίας μας καὶ κατακρήμνισης τῶν πνευματικῶν μας ἐρεισμάτων. Δὲν θὰ ἐπιμείνω περισσότερο σ' αὐτό, ἐπειδὴ ἐπείγομαι νὰ περάσω στὸ τελευταῖο κεφάλαιο τῆς ὁμιλίας μου ποὺ περιέχει τὴν πρότασή μου γιὰ τὴν ἔξοδό μας ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο.

Μιλῶ μὲ βεβαιότητα γι' αὐτὸ ποὺ θὰ πῶ στὴ συνέχεια, ὄχι γιατί περνιέμαι γιὰ ἀλάθητος κηδεμόνας τῶν συμπερόντων τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ γιατί ἔχω στὸ νοῦ μου τοὺς ἀλάστους κανόνες ποὺ ἐπὶ αἰῶνες διέπουν μὲ ἐπιτυχία τὴ ζωὴ μας σὲ τοῦτον ἐδῶ τὸν τόπο. Μάθαμε νὰ ἀξιολογοῦμε τὰ πάντα μὲ τὸν πῆχυ τοῦ συμφέροντος. Κι ὅμως ὑπάρχουν ἔξω ἀπὸ τὴν ἀποχαυνωτικὴ ἀνεμελιά ἢ τὴν παγίδευση στοὺς φανατισμοὺς διέξοδα βγαλμένα μέσα ἀπὸ τὴν ἱστορία μας, βεβαιωμένα ἐπανειλημμένα ἀλλὰ ἀπωθημένα στὸ περιθώριο ἀπὸ τοὺς κάθε λογῆς «φωταδιστές» ποὺ βάλθηκαν τὰ τελευταῖα χρόνια μὲ τὰ χρυσωμένα χάπια παντοειδῶν συνταγῶν ποὺ κινοῦνται ἀνάμεσα σὲ φευδαισθήσεις μηδενισμοῦ καὶ ὁράματα μεταφυσικῆς θεωρίας νὰ μᾶς σώσουν. Ὁ Ἕλληνας βομβαρδίζεται ἐδῶ καὶ 150 χρόνια γιὰ νὰ ἀποκοπεῖ ἀπὸ τὴν Παράδοσή του, ὅπως τὸ βρέφος ἀπὸ τὸν μητρικὸ μαστό. Ἡ παράδοση γιὰ τὴν ὁποία μιλῶ εἶναι ἐκείνη ποὺ πλάσθηκε μέσα στοὺς θρύλους καὶ τὶς ἱστορίες, ζυμώθηκε μὲ τὸ κλάμα καὶ τὸ δάκρυ, φωτίσθηκε μὲ τὸ ἀνέσπερο φῶς τῆς ἐκκλησιᾶς, ζωντάνεψε μέσα στὶς γιορτὲς τῆς ῥωμηοσύνης, σμιλεύθηκε σὲ χρόνια ἔνδοξα μὰ καὶ τραγικά. Αὐτὴ ἡ Παράδοση εἶναι διαποτισμένη ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία γιατί στὸ μεγαλύτερο μέρος της ἀνελίσει-

ται μέσα και γύρω από την εκκλησία. Αυτή ή παράδοση, δεμένη με την ιστορία μας νοηματούζει τη ζωή μας και σφραγίζει την πορεία μας είτε αυτό άρέσει στους «φωταδιστές» είτε όχι. Αυτή ή παράδοση τώρα πλήττεται άνελέητα από άβασάνιστες άποδοχές εισαγομένων τρόπων ζωής. Και έδω μου δίδεται ή εύκαιρία να στρέψω τὸ λόγο σ' αυτό που και έγώ, με την ιδιότητά μου, εκφράζω και που μου φαίνεται και σαν πνευματικό και σαν πολιτιστικό και σαν πανεθνικό μέγεθος, μιὰ χρυσή έφεδρεία για την έσχατη τούτη ώρα, την Έκκλησία μας.

Τῆς Παράδοσής μας άθθεντικός εκφραστής είναι ή όρθόδοξη Έκκλησία μας, όχι τόσο σαν συγκεκριμένα πρόσωπα, με την κληρική ιδιότητα, που πολλές φορές άποδεικνυόμεθα άτελή και άνίκανα να συντονισθοῦμε στον ρυθμό τῆς έποχῆς μας, όσο σαν τρόπος ζωής, που ξεπερνά διαχρονικά τῆ σμικρότητα τῶν προσώπων που κάθε φορά τὸν εκπροσωποῦν, και φθάνει στην καρδιά τοῦ κάθε έλληνορθόδοξου για να την άναγεννήσει και να την πρανατολίσει πρὸς τῆ νίκη. Σήμερα είναι τόσο τραγική ή κατάσταση τῆς έλληνικῆς κοινωνίας που χωρίς ύπερβολή τῆς χρειάζεται μιὰ νεκρανάσταση που μόνο ή σώζουσα πίστη τῆς Έκκλησίας μπορεί να έξασφαλίσει. Διερωτῶμαι όμως κι έγώ μαζί σας αν αυτό τὸν ρόλο μπορεί σήμερα να τὸν ανάλάβει ή Έκκλησία μας. Άδιστακτα πιστεύω πὸς ναί, γιατί μόνο αυτή μπορεί να προκαλέσει ένα Μεγάλο Έθνικό Σεισμό και να κατευθύνει ένα άληθινὸ και έλεύθερο Διάλογο για ό,τι ύψηλὸ και ύπέροχο έχουμε σαν πατρογονική παρακαταθήκη καθὼς και να συναγείρει κάθε ζωντανή δύναμη που έχει άπομείνει σ' αυτό τὸν τόπο άκέ-

ραιη καὶ ἀπροσκύνητη στὸν ἀλάστορα τοῦ κακοῦ. Θὰ μποροῦσε ἀκόμη - πιστεύω - νὰ ἐγκαρδιώσει ὅλους ἐκείνους ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ πιστεύουν ὅτι ἡ Ἐκκκλησία δὲν σταμάτησε κάποτε ἀλλὰ ὅτι συνεχίζεται μέσα στὴν ἱστορία καὶ ὅτι ὁ Μυστικὸς Χριστὸς συνεχίζει καὶ σήμερα τὸ σωτήριο ἔργο Του μέσα στὸν κόσμο. Παράλληλα ἡ Ἐκκλησία θὰ μποροῦσε σὲ τοῦτες τὶς δύσκολες ὥρες νὰ ἐμπνεύσει ἐλπίδα καὶ αἰσιοδοξία σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ζωῆς αὐτοῦ τοῦ ἔθνους, ἀφαρπάζοντας ἀπὸ τὶς κεφαλές μας τὴν ἀπειλὴ ποὺ αἰωρεῖται γιὰ κατάρρευση καὶ διάλυση τῶν πάντων. Καὶ μέσα ἀπὸ τὸ Συναγερμὸ αὐτὸ θὰ μποροῦσε ἡ Ἐκκλησία νὰ δείξει στοὺς ἀνθρώπους τοὺς νέους δρόμους ποὺ ἐγγυῶνται τὴν ἀσφαλῆ διέξοδο μέσα ἀπὸ τὶς κοσμογονικὲς ἀλλαγές ποὺ προκαλοῦν πανικό. Κάποτε πρὶν ἀπὸ 40 χρόνια, ἓνα Μανιφέστο τῶν Χριστιανῶν Ἐπιστημόνων, ἡ γνωστὴ «Διακήρυξις» στὴ διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ὠδήγησε τὴν Ἀριστερὰ στὴν ἥττα. Περίεργο μὰ ἀληθινὸ! Ἐκείνη ἡ «Διακήρυξις» ἀπεγύμνωσε τὴ μαρξιστικὴ παράταξη ἀπὸ τὴν ἐπίφαση τοῦ ἐπιστημονισμοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ἀποκλειστικὴ προβολὴ τοῦ αἰτήματος τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Τώρα; Τώρα σιωπὴ, ἐνδοστροφία καὶ μικροπολιτικὴ.

Δὲν ἐννοῶ βέβαια νὰ ἐμφανισθεῖ ἡ Ἐκκλησία σὰν πολιτικὸ κόμμα. Μπορεῖ ὅμως νὰ δράσει σὰν καταλύτης, ὡς ζύμη καὶ νὰ ταράξει τὰ ἕρημα νερὰ τοῦ τέλματος τῆς μακαριότητος καὶ τῆς μετριοκρατίας μέσα στὸ ὅποιο ζοῦμε. Ὅμως, λυπᾶμαι ποὺ τὸ λέω, ἡ Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία δίδει σήμερα τὴν ἐντύπωση ὅτι ζεῖ καὶ αὐτὴ καὶ ἀκολουθεῖ τὴ μοίρα τῆς Ἑλλάδος. Γιατί; Διότι οἱ ἡγέτες τῆς ἀπολιθωμέ-

νοι μέσα σὲ ῥητορίες καὶ σχήματα χωρὶς ζωὴ καὶ προοπτική, ἀφήνουμε τὰ μεγάλα καὶ ἀσχολούμεθα μὲ τὰ ταπεινά.

Ἡ Ἐκκλησία στὴν ἀνθρώπινη ἔκφρασή της λησμόνησε τὴ θεανθρώπινη δόμησή της καὶ ἀποδέχθηκε τὴν Παράδοση σὰν Ἱστορία μόνο, δηλ. ὡς παρελθὸν καὶ ὄχι ὡς δύναμη ζωντανή, ὡς διαρκὲς παρόν. Στεγανοποιήθηκε σ' ἓνα αὐτάρκη συντηρητισμὸ καὶ οἱ Ταγοὶ της, -ἔμεῖς δηλ.- μὲ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις νοιώθουμε μιὰν ἀπέραντη ἱκανοποίηση ἐπαναλαμβάνοντας τὸν ἑαυτὸ μας καὶ ἀδικώντας τὴν ἀλήθεια. Ἡ Ἐκκλησία ἐγκατέλειψε τὴ δυναμικὴ τῆς Ἀποκάλυψης, ἐχαλάρωσε τοὺς τόνους τῆς προφητικῆς της φωνῆς καὶ ἐπέτρεψε στίς δυνάμεις τοῦ κόσμου τούτου -ποὺ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ εἰδωλοποίηση τῶν σχημάτων τοῦ κόσμου- νὰ ἀποκτήσουν τὴν πρωτοβουλία τῶν κινήσεων. Σὲ αὐτὸ βοήθησαν πρόθυμα πολλοί. Ἡ Θεολογία πρῶτα ἀπ' ὅλα, ἡ ὁποία ἔφθασε νὰ γίνῃ ἓνας ἄφυχος ἀκαδημαϊσμός. Ἡ πολιτικὴ ὕστερα, ποὺ δὲν ἤθελε ποτὲ μιὰ Ἐκκλησία ζωντανὴ καὶ ἐλεύθερη. Ἡ ἀλλοτρίωση ἔπειτα ποὺ ἐπέπεσε πάνω στὸ σῶμα τοῦ λαοῦ μας. Μὰ τὴν κύρια εὐθύνη τὴν φέρει ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία στὰ πρόσωπα τῶν ἡγετῶν της, μικρῶν καὶ μεγάλων, ποὺ ἔκαναν θανάσιμα σφάλματα. Ἐπαναπαύθηκαν στὰ κεκτημένα καὶ συμβιβάσθηκαν μὲ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου ποὺ «παράγει» δηλ. παρέρχεται καὶ μεταβάλλεται. Στὴν καλύτερη περίπτωση ἐξέθρεψαν ἓνα στεῖρο εὐσεβισμὸ καὶ φοβήθηκαν τὴ μεγάλη πρόκληση τῆς Πῆξης μὲ τίς δυνάμεις τοῦ κακοῦ. Καὶ ἔτσι ἄφησαν σὲ ἄλλους νὰ ἀναλάβουν φευδεπίγραφα αὐτὸν τὸν ἀγῶνα, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὴ φύση της ἦταν καὶ εἶναι ἐπαναστατικὴ καὶ ἀσυμβίβαστη.

στη. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ νέοι στέκονται μὲ ἐπιφύλαξη ἀπέναντί μας. Ἐνῶ ὅπου ἡ Ἐκκλησία ἔδειξε τὸ ἀληθινὸ της πρόσωπο ἐκεῖ ἀγαπήθηκε καὶ τὴν ἀκολούθησαν πιστά. Πρόσφατη ἀπόδειξη οἱ χώρες τοῦ τ. ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ. «Ἡ Ἐκκλησία ποτὲ δὲν μᾶς πρόδωσε. Ἦταν ἀνέκαθεν στὸ πλευρὸ μας. Κατὰ κάποιον τρόπον ὅλοι εἴμεθα συνεταῖροι μὲ αὐτὴν καὶ χωρὶς αὐτὴν οὔτε κὰν θὰ ὑπῆρχαμε». Ἡ δήλωση αὐτὴ ἀνήκει στὸν Λέχ Βαλέσα ποὺ τὴν εἶπε στὴ συνεδρία τῆς Παγκόσμιας Ὁργάνωσης Ἐργασίας στὴ Γενεύη, προσθέτοντας: «Στὶς σκληρὲς μέρες τῆς δοκιμασίας, ἡ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας μᾶς διδάξε ὑπομονή, προσκαρτερία καὶ αὐτοσυγκράτηση, ὥστε ν' ἀποφύγουμε τὸν σκόπελο τοῦ ἐμφυλίου πολέμου». Ὅπου ἡ Ἐκκλησία στρατεύθηκε στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἐλευθερία, ἐκεῖ οἱ λαοὶ τῆς ἀνοιξαν τὶς καρδιές των. Γιὰ τὴν πατρίδα μας ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ἓνα ἀτίμητο κεφάλαιο, ἓνας θησαυρὸς ἀδαπάνητος. «Τὶ ἄλλο εἶναι ἡ Ἑλλάδα;» θὰ διερωτηθεῖ πρόσφατα ἡ κ. Ἐλένη Ἀρβελέρ. Καὶ θὰ δώσει ἀμέσως ἡ ἴδια τὴν ἀπάντηση: «Τὶ ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ γλώσσα καὶ τὴν Ὁρθοδοξία». Κι ὅμως ποιὸς σήμερα ἀποδέχεται ἀνεπιφύλακτα τὸν ὀρθὸ αὐτὸ ἀφορισμὸ; Οἱ πολλοί, καὶ ὅταν δὲν τὸν ἀμφισβητοῦν, ἐξαντλοῦνται σὲ λεκτικὸς διθυράμβους χωρὶς πρακτικὸ ἀντίκρουσμα. Ἀλλὰ καὶ πότε ἡ Ἐκκλησία μᾶς μίλησε προφητικὰ καὶ ὄχι ἀνούσια; Πότε συνετάραξε τὶς συνειδήσεις καὶ στάθηκε ἀντιμέτωπη μὲ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ λαοῦ μας, ἐκτὸς ἀπὸ εὐάριθμες ἐξαιρέσεις ἐκλεκτῶν ποιμένων, ποὺ πιστοὶ στὸ χρέος, ἔγιναν καὶ γίνονται καὶ σήμερα ἀκόμη ἀποδιοπομπαῖοι; Χάρη σ' αὐτοὺς ὁ λαὸς μας συντηρεῖ τὴν ἐλπίδα

μέσα τους και αυτοί όσοιδήποτε και αν είναι, ένσαρκώνουν
τὸ πνεῦμα τῆς ἀντίστασης.

Ναί, γιὰ νὰ γίνουν ὅλα αὐτὰ χρειάζονται ἄνδρες στὴν Ἐκκλησία ποὺ θὰ τολμήσουν νὰ ἀρθρώσουν τὴν ἀλήθεια, ποὺ θὰ τολμήσουν νὰ ὁμολογήσουν τὰ σφάλματά των, ποὺ θὰ τολμήσουν νὰ ζητήσουν συγγνώμην ἀπὸ τὸ λαό. Αὐτοὶ ποὺ ἀφηφώντας τὸ ὅποιοδήποτε κόστος θὰ καλέσουν σὲ μετάνοια ὄλους, ἄρχοντες καὶ ἀρχομένους, ἀρχίζοντας ὅμως ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους. «Εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐπιβίωση τοῦ Γένους χωρὶς μετάνοια... Πρέπει νὰ μετανοήσουμε, γιὰτὶ αὐτὴ εἶναι ὁ μόνος τρόπος νὰ βοηθήσουμε καὶ τοὺς ἄλλους Εὐρωπαίους καὶ μὴ, νὰ μετανοήσουν. Πρέπει νὰ παραιτηθοῦμε ἀπὸ τὴν οἴηση». Χρειάζονται ἄνδρες ποὺ θὰ σηκώσουν τὸ βάρος τῆς συνενοχῆς γιὰ ὅ,τι κακὸ ἔχει συμβεῖ σ' αὐτὸ τὸν τόπο, ἀλλὰ καὶ θὰ βαστάσουν τὶς ἐλπίδες τοῦ λαοῦ γιὰ μιὰ ἀλλαγὴ πορείας ποὺ θὰ τὴν ἐξασφαλίζει ἢ παραδοχὴ τοῦ θανάτου σὰν προϋπόθεση ζωῆς. Μᾶς χρειάζονται τέτοιοι ἄνδρες ποὺ θὰ ζωογονήσουν καὶ πάλιν τὴν ἐνορία, ποὺ θὰ κάνουν νὰ λειτουργήσῃ καὶ πάλιν κοινοτικὰ ἢ θ. Λειτουργία σὰν στοιχεῖο ἐνότητας, ἀγάπης, ἀγιασμοῦ καὶ δυναμικῆς τῆς ἀνθρώπινης κοινότητος καὶ τῆς νοσηματοδότησης τοῦ βίου.

Μᾶς χρειάζονται ἀκόμη δάσκαλοι μὲ συνείδηση χρέους. ἼΑνθρωποι ποὺ θὰ μποροῦν νὰ μιλοῦν στοὺς μαθητὲς των γιὰ τὸ ἦθος, γιὰ ἀξίες, γιὰ ἀλήθεια, γιὰ παράδοση χωρὶς νὰ ντρέπονται. ἼΑνθρωποι ποὺ ἀντὶ νὰ ὑπονομεύουν, θὰ ὀριοθετοῦν τὴ νέα πορεία τῶν ἐλλήνων μέσα ἀπὸ

τις Συμπληγάδες τοῦ εὐδαιμονισμοῦ καὶ τῆς ἀδι ἀφορίας, πρὸς τὰ ἀξεπέραστα καὶ διαχρονικὰ ἰδεώδη τῆς ἑλληνορθοδοξίας. Μᾶς χρειάζονται τέτοιοι εὐαίσθητοι στοὺς στεναγμούς τῆς νέας γενιᾶς ἄνθρωποι ποὺ θὰ μετατρέφουν τὴν καθηγητικὴ ἔδρα σὲ ἄμβωνα ζωῆς, ὅχι μὲ κενολόγους ἀφορισμούς ἢ πολιτικάντικους ἰδεαλισμούς ποὺ ἡ νεολαία μας σήμερα δυναμικὰ ἀποστρέφεται. Τὰ παιδιὰ μας δὲν ἀνέχονται πιά τὰ ἄχυρα τῆς ὑποβαθμισμένης κουλτούρας ἢ τὴ στείρα καὶ δογματικὴ τοποθέτηση ποὺ ὑπαγορεύεται ἀπὸ πολιτικὲς ντιρεκτίβες ποὺ μεταφέρονται στὸ χῶρο τοῦ σχολείου. Ζητοῦν γνησιότερη καὶ αὐθεντικὴ τροφή ποὺ θὰ ἱκανοποιεῖ τὴ μεταφυσικὴ τους δίψα, τίς ὑπαρξιακὲς τους ἀνησυχίες. Ἦλθεν ἡ ὥρα ἡ Παιδεία μας νὰ προσφέρει ἀληθινὴ «μόρφωση» καὶ ὅχι ἀπλὴ διανόηση. Πρέπει καὶ αὐτὴ νὰ τολμήσει νὰ ἐγκαταλείψει σχήματα ἀπηρχαιωμένα ἢ ἀνεπιτυχῶς ἀνανεωμένα, γιὰτι ἀλλοιῶς θὰ ἀπωθηθεῖ στὸ περιθώριο καὶ δὲν θὰ ξανατολήσει.

Μᾶς χρειάζονται πολιτικοὶ μὲ θάρρος ἐμπρὸς στὴν ἀλήθεια. Ὁ κόσμος δὲν ἀντέχει τὴν ἀλήθεια, οἱ ἄνθρωποι προτιμοῦ νὰ ἀκοῦν αὐτὰ ποὺ θέλουν καὶ ὅχι αὐτὰ ποὺ πρέπει. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ μεγάλος πειρασμὸς τῆς πολιτικῆς. Ἄν ἐνδώσει, θὰ τρέφει τίς αὐταπάτες καὶ τίς φευδαισθήσεις, θὰ στηρίζεται στὴν ὁμίχλη ποὺ κάποτε ὅμως θὰ διαλυθεῖ καὶ θὰ ἀποκαλύψει τὴν τραγικὴ ὄψη τῶν πραγμάτων. Ποιὸς θὰ τολμήσει νὰ ἀψηφήσει τὸ κόστος τῆς ἀλήθειας, ὑποθηκεύοντας οὐσιαστικὰ τὸ πολιτικὸ του μέλλον; Ποιὸς θὰ πεῖ τὴν ἀλήθεια ἔστω κι ἂν πληρώσει ἀκριβὰ τὴν παρρησία του; Ὑπάρχουν ἄραγε τέτοιοι πολιτικοὶ ἄνδρες καὶ τοὺς ἀναγνωρίζει ὁ λαός; Τὸ ἔθνος κάπο-

τε θὰ τοὺς εὐγνωμονεῖ ἀλλ' αὐτοὶ θὰ ταλαιπωρηθοῦν. Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ μοῖρα τῶν ἀληθινῶν καὶ τῶν ἀξίων. Μᾶς χρειάζονται σὲ κάθε πόστο ἀκέραιοι ἄνθρωποι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες ποὺ θὰ ἀναβαθμίσουν τὴν ἀφόρητα πτωχευμένη ζωὴ μας, ποὺ θὰ ἐμπνεύσουν ἐλπίδα καὶ χαρά. Ποὺ θὰ μιλήσουν γιὰ ἀγώνα, γιὰ θυσίες, γιὰ ἱστορικὴ μνήμη, καὶ ποὺ παράλληλα θὰ προσφέρονται σὰν παράδειγμα πρὸς μίμησιν, γιατί λόγια ἀκούονται πολλά. Τὰ ἔργα λείπουν καὶ τὰ παραδείγματα τελοῦν ἐν ἀνεπαρκεῖα.

Δὲν ἀνήκω σ' ἐκείνους ποὺ διαλαλοῦν ὅπως εἶπα τὸ ἀμετάκλητο καὶ ὀριστικὸ τέλος τοῦ τόπου. Διατηρῶ μέσα μου τὴν ἐλπίδα πὼς ἡ πατρίδα μπορεῖ νὰ ζήσει καὶ μαζί της καὶ ὅλοι ἐμεῖς. Ὅμως, ὄρος ἐπιβίωσης εἶναι ἡ ἀπανάστασις τῶν συνειδήσεων, ἡ ἐπανασύνδεσή μας ἡ δυναμικὴ μὲ τίς ζωηφόρες πηγές τῆς Παράδοσης μὲ τὴν Ὁρθοδοξία. Αὐτὴν ποὺ ἐνῶ κομίζει ἓνα μήνυμα σωτηρίας, καὶ ἐκφράζει μεθέξεις αἰωνιότητος, δεινοπαθεῖ στὰ χέρια μας. Οἱ καιροὶ ποὺ περνᾶμε εἶναι δύσκολοι, καὶ τὰ νέφη γύρω μας πυκνώνουν. Φοβοῦμαι ὅτι δὲν εἶναι μακρὰ τὸ δραματικὸ μας τέλος. Τὰ κοράκια ὀσφραίνονται ἤδη τὸ πτώμα καὶ μᾶς περικυκλώνουν πάνω στὰ κομμένα κλαδιὰ τῶν δένδρων. Λέτε νὰ λειτουργεῖ τὸ ἀλάθητο ἔνστικτό τους; Δὲν ξεύρω. Ἐνα ξεύρω, ὅτι τὸ 1992 πλησιάζει, καὶ ἔπειτα ἔρχεται τὸ 2000 καὶ ἂν δὲν ἀφυπνισθοῦμε θὰ κλάψουμε πικρά. Τώρα εἶναι ἡ ὥρα τῆς Ὁρθοδοξίας, τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία πολλὰς φορὲς μέχρι τώρα ἔσωσε αὐτὸν τὸν τόπο. Ἡ ἐπιταγὴ τῶν καιρῶν εἶναι νὰ ἐπαναλάβει καὶ τώρα τὸ θαῦμα. Τώρα ποὺ στένεψαν τὰ περιθώ-

ρια και ευτελίσθησαν οι αξίες. "Αν τώρα δὲν τὸ πράξει ἡ Ἐκκλησία, ὄχι μόνο τὸν τόπο θὰ ἀδικήσει, ἀλλὰ και θὰ αὐτοπαραδοθεῖ στὴν πανεθνικὴ καταδίκη. Θὰ μείνει στὸ περιθώριο και θὰ αὐτοανααιρεθεῖ. Ἴσως διερωτάσθε: Και τι μπορούμε τάχα ἐμεῖς νὰ κάνουμε; Θὰ σᾶς θυμίσω τὴν κινέζικη παροιμία ποὺ λέγει· Μὴ καταριέσαι τὸ σκοτάδι ὅταν μπορείς νὰ ανάψεις ἕνα κερί. Αὐτὸ τὸ κερί, αὐτὰ τὰ κεριά, οἱ χιλιάδες τῶν κεριῶν ποὺ μπορούν νὰ ανάφουν οἱ χιλιάδες ὄσων ἐξακολουθοῦν νὰ ἀγρυπνοῦν, ὅταν οἱ ἄλλοι κοιμοῦνται, αὐτὰ ζητοῦν σήμερα οἱ καιροὶ αὐτὴ τὴν ἔσχατη ὥρα. Οἱ ριψάσπιδες δὲν θὰ λείφουν και τώρα. Ἄλλὰ ποτὲ αὐτοὶ δὲν ἔγραψαν ἱστορία. Τὴν ἱστορία τὴν ἔγραψαν και τὴν γράφουν οἱ ἐλάχιστοι, ἴσως και ὁ ἕνας κάθε φορά. Ἐσὺ κι ἐγὼ, ἐμεῖς ἐδῶ και πολλοὶ ἄλλοι πιὸ ἔξω. Ὅσοι δὲν ἔχουν μηδῖσει, ὄσοι δὲν ἔχασαν τὴν πίστη τους και δὲν ἐκίοτεψαν μέσα στὸ χαλασμὸ ποὺ μαίνεται. Τώρα ἡ σάλπιγγα ἤρχεῖ και ξεσηκώνει σὲ ἐγρήγορη σωτηρίας τοὺς ἐκλεκτοὺς. Ἔχει λεχθεῖ πὼς «οἱ ἔλληνες εἴμεθα οἱ νεκροθάπτες τῆς Ἑλλάδος». Ἄς λεχθεῖ πὼς κάποιοι ἔλληνες πάλιν θὰ σώσουν τὴν Ἑλλάδα. Μὴ ἀποθαρρύνεσθε, μόνο κάμετε τὸ χρέος σας. Δὲν πειράζει ἂν εἴμαστε πολλοὶ ἢ λίγοι. Ἴσως οἱ λίγοι και δυνατοὶ ἀρκοῦν. Αὐθόρμητα μούρχονται στὸ στόμα τὰ λόγια τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητῆ, τοῦ Κ. Παλαμᾶ, με τὰ ὁποῖα και τελειώνω: «Κι ἂν εἶναι πλῆθος τάσχημα, κι ἂν εἶναι τάδεια ἀφιέντες, φθάνει μιὰ σκέψη, μιὰ ψυχὴ, φτάνεις ἐσύ, ἐγὼ φτάνω. Νὰ δώσει νόημα στῶν πολλῶν τὴν ὑπαρξὴ ΕΝΑΣ φτάνει».

Λόγος Ἐπιβατήριος

«Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; Τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχῆσομαι. Ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὧν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι.» (Β΄ Κόρ. ια΄ 29-31).

Μὲ βαθειὰ ταπείνωση καὶ πλήρη ἐπίγνωση τῶν ὑπερφυῶν περὶ ἐμὲ μυστηρίων, ποὺ κατεργάσθηκε μυστικῶς ἡ Θεία Χάρις, ἀνέρχομαι μὲ σταθερό, πλὴν ἀγωνιῶδες, βῆμα, τίς βαθμίδες τοῦ περιπύστου αὐτοῦ καὶ πρώτου Ἀρχιεπισκοπικοῦ Θρόνου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑποτασσόμενος στὸ ἀνεξιχνίαστο θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἕνα θέλημα, ποὺ βρῆκε τὴν ἐκφραστικὴ του διέξοδο, μέσα ἀπὸ μιὰ πολυσήμαντη πλειοψηφία τῆς Ἱεραρχίας καὶ μέσα ἀπὸ συγκινητικὲς καὶ αὐθόρμητες ἐκδηλώσεις ἐνθουσιασμοῦ καὶ χαρᾶς τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ἀπ' ἄκρου σὲ ἄκρο τῆς Πατρίδος, ποὺ μὲ πιστώνουν μὲ τὸ βαρὺ χρέος τῆς ἀνταπόκρισής μου, στίς ἐλπίδες καὶ

προσδοκίες του. Εὐχαριστῶ ἀπὸ καρδιᾶς τοὺς ἀδελφούς μου Σέβ. Ἱεράρχες, τὰ μέλη τῆς Ι. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, πὺ μὲ ἀνέδειξαν μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη των στὸν ὑψηλὸ αὐτὸ ἐκκλησιαστικὸ θῶκο, πὺ συνθέτει τὴν εἰκόνα τοῦ προσωπικοῦ μου Γολγοθᾶ, μιὰ καὶ μοιάζει περισσότερο μὲ ἐπώδυνο Σταυρὸ παρὰ μὲ χρυσοποικιλο θρόνο. Ἐπίσης εὐχαριστῶ καὶ τὸν εὐσεβῆ ὀρθόδοξο Ἑλληνικὸ Λαό μας, γιατί μὲ τις αὐθόρμητες καὶ συγκινητικὲς ἐκδηλώσεις του ἀπέδειξε τὸν ἀκατάλυτο δεσμό του μὲ τὴν Ἐκκλησία του, στηρίζει σ' αὐτὴν χρηστὲς ἐλπίδες καὶ ἐμπιστεύεται τοὺς ἡγέτες της. Εὐχαριστῶ τοὺς προσφωνήσαντές με Μακαριωτάτους καὶ Σεβασμιωτάτους Πατέρες καὶ Ἀδελφούς ὡς καὶ τοὺς ἐξοχωτάτους κ.κ. Πρόεδρον τῆς Βουλῆς καὶ Ὑπουργὸν Ἐθν. Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων γιὰ τοὺς καλοὺς των λόγους καὶ τις ἐγκάρδιες εὐχὲς των. Τέλος εὐχαριστῶ ἀπὸ τὰ βᾶθη τῆς ψυχῆς μου καὶ τὴν Κυβέρνηση καὶ τὸν Δῆμο Ἀθηναίων γιὰ τὴν φιλότιμη διοργάνωση καὶ τῶν δύο σημερινῶν τελετῶν, τὴν μεγαλοπρέπεια τῶν ὁποίων οὔτε ἐπιδιώξαμε, οὔτε ἐζητήσαμε ποτέ, ἀρκεσθέντες στὴν ἀπλή καὶ εὐπρεπῆ λιτότητα.

Διαδέχομαι στὸ θρόνο αὐτὸ τὸν αἰοίδιμο Ἀρχιεπίσκοπο κυρὸ Σεραφεῖμ, πὺ ἡ πολυκύμαντη ζωὴ του, μὰ κυρίως ἡ ὀδυνηρὴ γιὰ μᾶς τελευτὴ του, ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία σὲ ὅλους, πολιτικὴ ἡγεσία, λαὸ καὶ ἰδιαίτερα τοὺς νέους, νὰ διατρανώσουν, κατὰ τὴν ἐξόδιο Ἀκολουθία του, τὴν ἀγάπη καὶ τὸ σεβασμὸ τους πρὸς τὴν Ἐκκλησία μας. Ὁ αἰεμνηστος Προκάτοχός μου ἐπαινέθηκε καὶ γιὰ τὴν προσωπική του ἰκανότητα νὰ εἶναι προσιτός, ἀπλὸς καὶ αὐθόρμητος, καὶ γιὰ τὸν ἀντικομοφορισμὸ του, καὶ τὴν ἀγάπη του

πρὸς τὸν πάσχοντα ἄνθρωπο. Ἐπίσης κατώρθωσε νὰ κρατήσῃ καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἀρχιεπισκοπικῆς θητείας του τὴν Ἐκκλησία ἔξω καὶ πάνω ἀπὸ κομματικούς φατριασμοὺς καὶ ἐπιζήμιους μερισμοῦς, μακρὰ ἀπὸ κάθε πολιτικὸ συσχηματισμὸ, σύμφωνα ἄλλωστε καὶ μὲ τὴν μακράιωνα παράδοσή μας. Ἄς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη του καὶ ὡς γίνεῖ τὸ παράδειγμά ὁδηγὸς γιὰ ὅλους μας καὶ γιὰ ἐμέ, ὥστε νὰ μιμηθῶ κι ἐγὼ αὐτὸν τὸν τρόπο συμπεριφορᾶς, ἀποδεικνύοντας μὲ πράξεις ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὑπερκομματική, ἐνώνει τὸ λαό, τιμᾷ τοὺς ἐκπροσώπους του καὶ ἀγκαλιάζει ἀδιακρίτως ὅλα τὰ παιδιά της.

Μὲ ἰδιαίτερο σεβασμὸ πρὸς τὴν πολιότητα τοῦ θεσμοῦ καὶ μὲ γλυκιὰ ἀνάμνηση τῶν ἀπὸ τὰ νεανικά μας χρόνια προσωπικῶν μου σχέσεων μὲ τὸν Παναγιώτατο Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κύριο Βαρθολομαῖο, στρέφω νοσταλγικὰ τὴ σκέψη μου πρὸς τὸ ταπεινὸ Φανάρι, τὴ θεοφύλακτη Πόλη, ὅπου σύμφρονες οἱ ἐκλεκτοὶ τῶν ἀκοιμητῶν, συναρμόζονται μὲ τὰ ὕφιστα, συμμαρτυροῦν τὰ «προσταχθέντα μυστικῶς» καὶ συμβιώνουν μὲ τὴ γοητεία τῆς ἱστορίας των. Στρέφω τὸ στοχασμὸ μου πρὸς τοὺς ἐλεύθερους πολιορκημένους, τοὺς «ἐν τῇ Πόλει τεχθέντας καὶ τραφέντας», ποὺ ἡ φυχή τους «περιδινοῦται ἐρωτικῶς μὲ καύση καρδιάς γιὰ τὸ παρελθόν τους» (Μητροπολίτου Πέργης Εὐαγγέλου, «Ἐκ Φαναρίου...», Β', σέλ. 40) καὶ ἡ Ῥωμησὺνη τους εἶναι στεφανωμένη «μὲ τὴν ἄλω τοῦ Γένους» (ὅπ. π., σέλ. 44). Τοὺς ἀξίζει ἡ πανεθνικὴ ἀτίδιος εὐγνωμοσύνη καὶ τοὺς τὴν προσφέρουμε ταπεινά, ἀξιόχρεω δῶρο τῆς καρδιάς μας καὶ συνειδησιακὸ ὄφλημα εὐθύνης. Τὰ θυγατρικά αἰσθήματα τιμῆς καὶ ἀγάπης τῆς ἀπὸ 148 ἔτη Αὐτοκεφάλου

Ἐκκλησίας μας, μὲ τὰ ὁποῖα περιβάλλουμε ἀνέκαθεν τὴν Μητέρα Ἐκκλησία, καὶ τὰ ἀμφίδρομα δικὰ της, συναποτελοῦν τοὺς ἀδοκίμους κρίκους μιᾶς χρυσῆς ἀλυσίδας, ποὺ μᾶς συνδέει καὶ μᾶς ἐνώνει σὲ ἀδιάλυτο σύνδεσμο ἐν Χριστῷ, ἀτίμητο δῶρο τῆς Δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου. Χρέος μας εἶναι νὰ συνεχίσουμε τοὺς στενοὺς δεσμοὺς ἀγάπης καὶ ἀλληλοπεριχώρησης, καθὼς τώρα, «στὸ λυκόφως τῆς χιλιετίας ὁ χρόνος γιὰ τὸ «Φανάρι» εἶναι ἀνάσα ἄγχουσα» (ὅπ. π., σέλ. 60). Καὶ μπορῶ σήμερα νὰ ἀναγγείλω ἐπίσημα ὅτι προγραμματίζεται σύντομα, μέσα στὸν ἐπόμενο μήνα, ἡ πρώτη μου ἐπίσκεψη στὸ Φανάρι, ὡς ἔκφραση τιμῆς, σεβασμοῦ, ἀγάπης πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ μας Πατριαρχεῖο. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔχει καὶ τὴ διάθεση καὶ τὴ δύναμη νὰ σταθῆ, μὲ ὅλο τὸ κύρος τῆς παγκόσμιας ἐκκλησιαστικῆς της ὄντοτητας, ἐνσυνείδητα παρὰ τὸ πλευρὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῶν δικαίων του. Ἡ δὲ πρωτόθρονη Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ σεπτὸς της Προκαθήμενος πρέπει νὰ γνωρίζουν ὅτι ἔχουν ὅλης τῆς καρδιᾶς μας τὴ θέρμη καὶ ὅλου μας τοῦ νοῦ τὴ διάθεση, ὥστε νὰ βροῦν στὸ πρόσωπο ὅλης τῆς Ἱεραρχίας μας καὶ στὸ δικό μου, τοὺς ἀκραιφνεῖς συναντιλήπτορες καὶ τοὺς δεδηλωμένους ὑποστηρικτὲς σὲ ὅ,τι ἀποβλέπει στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ.

Μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα ἀνεπιτήδευτης ἀγάπης ἀγκαλιάζω νοερά καὶ ὅλες τὶς ἄλλες σεβάσιμες ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες καὶ τοὺς σεπτοὺς προκαθημένους των, ὅπως δὲ ἰδιαιτέρως τοὺς σήμερα παρευρισκομένους στὴν τελετὴ αὐτὴ καὶ εὐγενῶς προσφωνήσαντές με, τὸν Μακαριώτατο Πάπα καὶ Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας κ. Πέτρο, τὸν Μακαριώτα-

το Πατριάρχη Ῥουμανίας κ. Θεόκτιστο, τὸν Μακαριώτατο Πατριάρχη Βουλγαρίας κ. Μάξιμο, τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀλβανίας κ. Ἀναστάσιο καὶ τὸν Σέβ. Ἀρχιεπίσκοπο Τσεχίας καὶ Σλοβακίας κ. Δωρόθεο, τοὺς ὁποίους καὶ ἐγκαρδίως εὐχαριστῶ, τὰ παλαιάφατα Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τίς ἐμπερίστατες Ἐκκλησίες τοῦ βορρᾶ, μὲ τίς ὁποῖες μᾶς συνδέουν πολυχρόνιοι πνευματικοὶ δεσμοὶ κοινῆς πίστεως καὶ κοινῶν ἀγώνων. Μὲ τίς Ἐκκλησίες αὐτὲς ἡ δική μας Ἐκκλησία διατηρεῖ παραδοσιακοὺς δεσμούς καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ τοὺς καλλιεργήσῃ πιὸ πολὺ καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὰ εἰλικρινῆ της αἰσθήματα, μὲ τὰ ὁποῖα τίς περιβάλλει. Μὲ ἀγάπη ἐπίσης στρέφω τὸν νοῦ μου πρὸς τίς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς διεσπαρμένους ἐκκλησιαστικὲς ἑλληνικὲς ὀρθόδοξες Κοινότητες τῶν ἀποδήμων μας, ἐκφράζων τὴν ἐν Χριστῶ ἀγάπη, κοινωνία καὶ ἀλληλεγγύη μας πρὸς αὐτές. Ἡ σκέψη μου ἀγκαλιάζει ἐπίσης τοὺς Ἑλληνας ἱεραποστόλους μας, ποὺ διαδίδουν τὴν Ὀρθοδοξία στὴ Μαύρη ἠπειρο, τὴν Ἄπω Ἀνατολή καὶ τὴν Ἀσία, ὑπὸ τίς εὐλογίες τῶν κατὰ τόπους ἐκκλησιαστικῶν δικαιοδοσιῶν.

Τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἡ ἀκρόπολη αὐτῆς τῆς ὀρθόδοξης πίστεως μας, εἶναι πολύτιμο πετράδι στὸ διάδημα τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι εὐλογία Θεοῦ ποὺ τὸ ἔχουμε μέσα στὰ ὄρια τῆς ἑλληνικῆς μας ἐπικράτειας καὶ ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστο τμῆμα της. Αἰσθανόμαστε τὴν εὐλογία αὐτὴ στὴ ζωὴ μας, στὸν πολιτισμὸ μας, στὴν ἱστορία μας. Ἡ ἔφορος καὶ προστάτις του Κυρία Θεοτόκος ἅς μὲ συνοδεύῃ στὴ νέα πορεία μου καὶ ἅς ἀνακουφίξῃ τοὺς κόπους μου, ποὺ

ἀσφαλῶς χρειάζεται νὰ καταβληθοῦν καὶ νὰ καταβάλλονται ἀπὸ σήμερα γιὰ τὴν ὑλοποίηση τῶν σχεδιασμῶν τῆς Ἐκκλησίας μας. Θὰ παραμείνω διὰ βίου εὐλαβῆς προσκυνητῆς τοῦ ἁγιωνύμου Ὁρους καὶ τῆς μακραίωνης παράδοσός του καὶ θὰ ἀγωνίζομαι γιὰ τὴ διαφύλαξη καὶ τὸ σεβασμὸ τῆς ἀπὸ ὅλους.

Συνεχόμαστε ἀπὸ βαθειὰ συναίσθηση τῆς ἐπείγουσας ἀνάγκης ποὺ ἔχει ὁ λαὸς μας νὰ δῆ τίς προσδοκίες ποὺ στηρίζει στὴν Ἐκκλησία του νὰ δικαιώνονται πλήρως. Τοῦ λαοῦ μας σφοδρὴ ἐπιθυμία εἶναι οἱ Ποιμένες του νὰ εἶναι, μὲ συνείδηση τῶν καιρῶν, Πατέρες ὁραματιστές. Ποιμένες μὲ προοπτικὴ μέλλοντος, μὲ δυνατότητα ὀρθῶν ἐπιλογῶν, μὲ διάθεση αὐτοθυσίας καὶ αὐτοπροσφορᾶς γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν πολλῶν καὶ ὑπαρκτῶν προβλημάτων του, μὲ παράδειγμα αὐτοθυσίας. Γύρω ἀπὸ τέτοιους Ποιμένες θέλει ὁ λαὸς μας νὰ συσπειρωθῆ. Ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὴ φύση τῆς εἶναι πνευματικὸς θεανθρώπινος ὀργανισμὸς, ποὺ μὲ τὸν ἀποκεκαλυμμένο λόγο τοῦ Θεοῦ ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους στὴ λύτρωση καὶ τὴ σωτηρία. Ἡ οὐσία τῆς αὐτῆς τὴν καθιστᾷ στοργικὴ Μητέρα, μὲ συσπειρωτικὴ δύναμη καὶ ἀνοικτὴ πρὸς ὅλους. Δέν κάνει διακρίσεις σὲ βάρος κανενός. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, ἡ ζῶσα παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Κανεὶς δὲν κινδυνεύει νὰ μείνη ἀπ' ἕξω. Γι' αὐτὸ τὸ σάλπισμά της εἶναι ἡ ἐνότητα καὶ ἡ δύναμη. Ὁ λαὸς μας -πολλὰ εἶναι τὰ σημάδια γι' αὐτὸ- στρέφεται καὶ πάλι πρὸς τὴν Ἐκκλησία, τὴν βρυσομάννα τοῦ ἔθνους, καὶ προσδοκᾷ ἀπὸ αὐτῆς τὸ ὄραμα ζωῆς, τὸ νόημα ποὺ τοῦ λείπει. Ζητᾷ ἀπεγνωσμέ-

να τὴν καλοσύνη της, τὴ φιλευσπλαχνία της, τὴ μακροθυμία καὶ τὸ ἔλεός της, τὸ μήνυμα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης ποὺ κομίζει γιὰ νὰ πεισθῆ νὰ πέση στὴν ἀγκαλιά της. Ζητᾷ τὴ θαλπωρὴ τῆς θείας Χάριτος, τὴν ἀσφάλεια τῆς ἄφεσης τῶν ἁμαρτιῶν, τὴ βεβαιότητα τῆς ψυχικῆς γαλήνης, τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ στὴ ζωὴ του.

Ἡ πρόκληση γιὰ τὴν Ἐκκλησία εἶναι ἱστορική. Ὅφειλε νὰ διατυπώσῃ ἕνα νέο λόγο μὲ δύναμη καὶ προοπτική, γιὰ νὰ εἶναι πάντοτε ζωντανὴ ἢ παρουσία της στὸ σύγχρονο κόσμο. Οἱ καιροὶ ἀξιῶνουν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία νὰ λάβῃ, μὲ θεμέλιο τὴν παράδοση, τοὺς ἱεροὺς Κανόνες καὶ μὲ σεβασμὸ στὸν πυρήνα τῆς οὐσίας της, θαρραλέες ἀποφάσεις καὶ νὰ κάνῃ γενναῖες τομὲς γιὰ νὰ φέρῃ τὴν ποθητὴ μεταμόρφωση καὶ τὴν ἀναγκαῖα ἐξυγίανση. Αὐτὴ ἢ μεταμόρφωση καὶ ἢ ἐξυγίανση μᾶς ὑποχρεῶνουν τώρα στὸν αἰῶνα τῆς παγκοσμιοποίησης καὶ τῆς μετα-νεωτερικότητας, τῆς μεταβιομηχανικῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ψηφιακῆς πληροφορίας νὰ ἐγκαταλείψουμε τὴν αὐτάρεσκη ἐσωστρέφειά μας καὶ νὰ διαλεχθοῦμε δημιουργικὰ καὶ τλημηρὰ μὲ τὸν κόσμο, γιὰ νὰ τὸν πείσουμε γιὰ τὴν ἀξιοπιστία τοῦ μηνύματός μας. Δὲν μᾶς χρειάζονται τόσο οἱ θριαμβολογίες γιὰ τὸ παρελθόν, ὅσο ἡ ἀγωνιώδης προσπάθεια νὰ φέρουμε τὴν Ἐκκλησία πιὸ κοντὰ στὸν κόσμο, στὸ λαό, στοὺς νέους, ποὺ βιώνουν πιὸ τραγικὰ τὸ ὑπαρξιακὸ κενό, ζώντας σὲ μιὰ κοινωνία ἐκκοσμικευμένη καὶ μηδενιστικὴ, χωρὶς νόημα καὶ περιεχόμενο. Ἄρκει αὐτὸ νὰ γίνῃ μὲ πιστότητα στὴν εὐαγγελικὴ ἀλήθεια καὶ χωρὶς τὴν ἀπάρνηση τῶν ἀρχῶν της. Στὸ βῆμα αὐτὸ ἡ δύναμη τῆς ἀγάπης εἶναι ἀπροσμάχητη. Θὰ θυμηθῶ τὸν ἄββᾶ Ζωσιμὰ στοὺς

«Ἀδελφούς Καραμάζωφ»: «Καμιὰ φορὰ ἴσως νὰ μὴ ξέ-
ρεις τι νὰ ἀποφασίσεις, ἰδιαίτερα ὅταν βλέπεις τὰ κρίμα-
τα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀναρωτιέσαι· Νὰ τοῦ ἐπιβληθῶ μὲ
τὴ βία ἢ μὲ τὴν ταπεινὴ ἀγάπη; Πάντα ν' ἀποφασίζεις· Θὰ
ἐπιβληθῶ μὲ τὴν ταπεινὴ ἀγάπη. Ἐάν τὸ ἀποφασίσεις
αὐτὸ μιὰ γιὰ πάντα, θὰ μπορέσεις νὰ ὑποτάξεις ὅλο τὸν
κόσμο. Ἡ ταπεινωσὺνὴ ἢ γεμάτη ἀγάπη εἶναι φοβερὴ δύ-
ναμη, δυνατώτερη ἀπὸ κάθε ἄλλη» (Φ. Ντοστογιέφσκυ,
Ἄδελφοὶ Καραμάζωφ β, κέφ. Ι). Ἡ δυναμικὴ τῆς ὀρθό-
δοξης παράδοσης, περνώντας μέσ' ἀπ' τὸ διάλυτο τῆς ἀγά-
πης, εἶναι ἀνανεωτικὴ, γιὰτὶ «μένουσα ἐν ἑαυτῇ τὰ πάντα
καινίζει» καὶ ἡ ἀνακαινιστικὴ τῆς δύναμη μὲ τὸν μυστη-
ριακὸ, προφητικὸ καὶ ἐσχατολογικὸ της χαρακτήρα ἀνοί-
γει τὸν ἄνθρωπο ὑπαρξιακὰ στὸ θαῦμα τῆς Ἀνάστασης
καὶ τῆς ἀναγέννησης. Οἱ ἅγιοι Πατέρες ποτὲ δὲν φοβήθη-
καν τὸν διάλογο μὲ τὸν κόσμο ἔστω τῆς πλάνης, τῆς
ἀμαρτίας καὶ τῆς αἵρεσης. Ἀντίθετα πίστευαν μαζὶ μὲ τὸν
ἅγιο Μάρκο, ἐπίσκοπο Ἐφέσου τὸν Εὐγενικό, καὶ πρόμα-
χο τῆς πίστεως, ὅτι «ὅτε δίστανται τινες ἀλλήλων καὶ οὐ
χωροῦσι πρὸς λόγους, δοκεῖ μείζων εἶναι καὶ ἡ μεταξὺ
τούτων διαφορὰ. Ὅτε δ' εἰς λόγους συνέλθωσι καὶ ἐκάτε-
ρον μέλος νουνεχῶς ἀκροάσῃται τὰ παρ' ἐτέρου λεγόμε-
να, εὐρίσκεται πολλακίς ὀλίγη ἢ τούτων διαφορὰ».

Καὶ εἶναι εὐθύνη τῆς Ἱεραρχίας κυρίως τὸ νὰ μελετήση
νέους τρόπους ἀντιμετώπισης τῶν ῥαγδαίων ἐξελίξεων,
ὥστε ἡ Ἐκκλησία νὰ εἶναι πάντοτε στὴ πρωτοπορία τῆς
ἐπίλυσης τῶν πνευματικῶν καὶ κοινωνικῶν προβλημάτων
τοῦ λαοῦ μας, μὲ τὴ δύναμη τοῦ φερέγγυου ἐκκλησιαστι-

κοῦ λόγου καὶ μὲ συγκεκριμένες καθοριστικές ἐνέργειές της. Ἡ ἀναβάθμιση κατὰ ταῦτα τοῦ ρόλου τῆς Ἱεραρχίας μέσα στὸ ὅλο διοικητικὸ σύστημα τῆς Ἐκκλησίας προβάλλει σὰν ἐπιτακτικὴ προτεραιότητα. Καὶ τὴν προτεραιότητα αὐτὴ προτίθεμαι νὰ τιμῆσω ἀπ' ἀρχῆς. Πάνω στὴ συνοδικότητα στηρίζεται ἡ ἀποκλειστικότητα, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὴν ἀπαρέγκλιτη τήρηση τῶν Ἱ. Κανόνων καὶ τῶν Ἀγιοπατερικῶν ἐπιταγῶν. Τὸ συνοδικὸ σύστημα διοικήσεως δὲν προσφέρει μόνον δυνατότητες ἀξιοποίησης ὄλων τῶν δυνάμεων, οὔτε ἀπλῶς ἐξασφαλίζει τίς δημοκρατικὲς δομὲς ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐδράζεται τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀποτρέπει καὶ ἀπὸ κάθε εἶδος ἡγεμονισμοῦ καὶ κυριαρχίας τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἀποτελεῖ τὴν ἐγγύηση τῆς ὀρθοφροσύνης ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ προϋποθέτει τὴ συνέργεια τοῦ Παρακλητοῦ στὴ λήψη τῶν ἀποφάσεων. Ἐξ ἄλλου ἡ συνοδικότητα προσφέρει τὸ ἔδαφος γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς συλλογικότητος, πὺ εἶναι καρπὸς εὐθύνης καὶ κατόρθωμα ἐλευθερίας. Δὲν μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ ἀξιόπιστα ἡ Ἐκκλησία, οὔτε νὰ δώσῃ μηνύματα, νὰ καθοδηγήσῃ φυχές, νὰ ἐμπνεύσῃ τοὺς νέους, ἂν ἡ Ἱεραρχία της πρωτίστως καὶ ὅλες οἱ ἄλλες ἔμφυχες δυνάμεις δὲν συστρατευθοῦν πρῶτες αὐτὲς κάτω ἀπὸ τὴ σημαία τῆς δράσης, ἂν δὲν σηματοδοτήσουν γιὰ τὸ πλήρωμα τὴν ἐστία τοῦ ἀγιασμοῦ καὶ τῆς ἀνακαινίσεως. Πολλοὶ Ἱεράρχες καὶ λοιποὶ κληρικοὶ ὄλων τῶν βαθμῶν καὶ λαϊκοί, ἐνεργὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, αἰσθάνονται ἀπωθημένοι στὸ περιθώριο τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐξελίξεων, χωρὶς ρόλο καὶ χωρὶς ἀποδοχὴ. Κηρῦσσω ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ πανστρατιᾶ σὺνα-

ξης τῶν ἱκανῶν, τῶν χαρισματικῶν καὶ τῶν ἀξίων ἐκ τοῦ ποιμνίου, προκειμένου νὰ ἀπαρτισθῆ ὁ μεγάλος εἰρηνικὸς στρατὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δυνάμης, ποὺ θὰ ἀναλάβῃ μὲ ἐπίγνωση καὶ συνείδηση νὰ ὑποστασιάσει τίς ἐλπίδες τοῦ λαοῦ καὶ τίς προσδοκίες τοῦ κόσμου. Θὰ ἐπανελάβανα ἐδῶ τὴ γνωστὴ ῥήση ποὺ διασώζει ὁ Θουκυδίδης, ἐλαφρῶς διασκευασμένη γιὰ τὴν περίστασι: «*Εἴ τις, λοιπόν, βούλεται κατὰ τὰ πάτρια πάντων τῶν ἑλληνορθόδοξων συμμαχεῖν, θέσθω παρ' ἡμῖν τὰ ὄπλα*». Τὸ προσκλητήριον αὐτὸ ἀπευθύνεται πρὸς πάντα δυνάμενον νὰ ἀγωνισθῆ μαζί μας καὶ νὰ θυσιασθῆ ἀκόμη. Ἄς τὸ ἀκούσουν ὅλοι οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ μοναχοί, ποὺ ἔχουν τὸ παράπονον τῶν ἀναξιοποιήτων ἐργατῶν: «Κύριε οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο», καὶ ὅλες οἱ ἱεραποστολικές δυνάμεις τῆς χώρας, καὶ ὅς ἀνταποκριθοῦν ἀμέσως. Νά, ὁ θερισμὸς εἶναι πολὺς καὶ οἱ ἐργάτες λίγοι. Κάθε διαθέσιμη δύναμη εἶναι τώρα πολύτιμη καὶ δὲν πρέπει νὰ παροπλισθῆ.

Αὐτὴ τὴ στιγμή εἶναι ἀνάγκη νὰ στρέψω τὴ σκέφῃ μου πρὸς τὸν Ἑλληνα ὀρθόδοξο παπαῖ, τὸν βιγλάτορα τῆς πίστης, τὸν ἀμύντορα τῶν ἰδανικῶν, τὸν κληρωτὸ τῆς φιλοτιμίας. Στὴ μεγάλη πόλῃ, στὴν κωμόπολῃ καὶ στὸ χωριὸ ὁ ἐφημέριος τῆς ἐνορίας εἶναι ὁ χαρισματικὸς φορέας χάριτος καὶ ἐλπίδος. Ὅπου ὑπάρχουν τέτοιοι κληρικοὶ γίνονται πόλοι ἔλξεως γιὰ μικροὺς καὶ μεγάλους. Ὁ ἱερός μας Κληῆρος σὲ μεγάλο ποσοστὸ εἶναι ἀφοσιωμένος στὴν ἀγία ἀποστολή του, εἶναι μορφωμένος, ἐργάζεται χωρὶς ὠράριο, εἶναι ἀνὰ πᾶσα στιγμή στὴ διάθεσι τῶν πιστῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ θεία λατρεία καὶ τὴν εὐαγγελικὴν διδασχῆ, καταπιάνεται μὲ τὰ μεγάλα κοινωνικὰ προβλήματα τῆς φτώχειας,

τῆς ἀνεργίας, τῶν ναρκωτικῶ καὶ προσφέρει πολύτιμες ὑπηρεσίες. Μέσα ἀπὸ τὰ ἱερὰ Μυστήρια ἐνισχύει τὶς ψυχὰς τοῦ κόσμου καὶ στέκεται σύμβολο ἀνθρωπιᾶς καὶ ἱερότητας. Ὅποιος ἀρνεῖται αὐτὲς τὶς ἀλήθειες βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Τιμῶ καὶ σέβομαι τοὺς ἱερεῖς ποὺ ἐμπνέονται ἀπὸ τὰ ἱεραποστολικά ἰδεώδη, καὶ ὑποκλίνομαι νοερὰ ἐμπρὸς στὸ ἀθόρυβο καὶ ἐν πολλοῖς ἄγνωστο ἔργο τους. Διακηρύττω ὅτι σήμερα χρειάζομαστε ἐμπνευσμένο, κατηρτισμένο, κοινωνικό, εὐαίσθητο στὶς ἑλληνικὲς καὶ διεθνεῖς πραγματικότητες Κλῆρο, ἔτοιμο νὰ βοηθήσῃ τὸν οἰονδήποτε ἄνθρωπο, ποὺ ἔχει ἀνάγκη ἢ ποὺ πάσχει. Ἡ πείρα μου μὲ ἔχει διδάξῃ ὅτι ὁ λαὸς στηρίζει ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ κάθε καλὴ προσπάθεια τῶν κληρικῶν μας, ποὺ προέρχεται ἀπὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων. Στηριζόμενοι στὴ δύναμη τοῦ λαοῦ πρέπει νὰ ἀνοιχθοῦμε σὲ νέους ὀρίζοντες, νὰ μεθοδεύσουμε τὴν συνεχῆ ἐπιμόρφωση τοῦ Κλήρου, καὶ νὰ τὸν στηρίξουμε ποικιλότροπα, εἰσηγούμενοι ὑπὲρ αὐτοῦ ὅπου πρέπει ὅ,τι πρέπει. Τοὺς ὀλίγους ἐπιλήσμονες τῆς ἀποστολῆς τῶν κληρικών, ποὺ σκανδαλίζουν τὸ ποίμνιο καὶ ῥυπαίνουν τὸ ράσο, καλῶ σὲ μετάνοια καὶ συμμόρφωση πρὸς τὶς ἀρχὰς τῆς ἀγίας ἱερωσύνης. Δὲν θὰ γίνουν ἀνεκτὲς ἐφεξῆς συμπεριφορὲς ἀμοραλισμοῦ καὶ θεομπαιξίας. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἱερατικὴ οἰκογένεια ἐπιθυμῶ νὰ ἐπαινέσω τούτῃ τὴν ὥρα. Οἱ πρεσβυτέρους καὶ τὰ παιδιὰ τῶν ἱερέων μας, σηκώνουν μαζί μὲ τοὺς ἱερεῖς τὸν βαρὺ σταυρὸ τοῦ χρέους πρὸς τὸ Θεὸ καὶ πρὸς τὴν κοινωνία. Οἱ ἱερεῖς μας εἶναι ἀξιοθαύμαστοι γιὰ τὶς καλὲς καὶ ἐπιτυχημένους οἰκογένειες ποὺ διαθέτουν, γιὰ τὰ παιδιὰ των ποὺ κατὰ κανόνα κατέχουν ὑψηλὰ καὶ ἐπί-

ζηλες θέσεις στην κοινωνία, για τὸ ἀξιομίμητο παράδειγμα ἀξιοπρέπειας ποὺ δίνουν στὸν κόσμο. Τοὺς συγχαίρω καὶ τοὺς προβάλλω στὴν κοινωνία μὲ ὑπερηφάνεια καὶ καύχηση ἐν Κυρίῳ.

Ὁ ὀρθόδοξος μοναχισμὸς μας ἀποτελεῖ τὶς προφυλακὲς τῆς πίστεως καὶ οἱ μοναχοὶ τοὺς φρυκτωροὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων, τοὺς ἄριστους τῆς παράδοσής μας. Τοὺς ἀπονέμω τὴν εὐλογία μου καὶ τοὺς καλῶ σὲ ἐγρήγορη προσευχῆς καὶ νήφεως. Γνωρίζω τὶς ἰδιαιτερότητες τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ τὶς προϋποθέσεις, κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες αὐτὸς ἀναπτύσσεται καὶ ἀνθεῖ. Μαὶ μὲ τὴν Ἱ. Σύνοδο θέλω νὰ εἶμαι ὁ ἐγγυητὴς τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἱερῶν Κανόνων στὸν τομέα αὐτόν. Ἡ Ἐκκλησία προσβλέπει μὲ ἐμπιστοσύνη πρὸς τοὺς μοναχοὺς καὶ τὶς μοναχές μας καὶ ἀναμένει τοὺς καρποὺς τῶν κόπων τους. Καὶ ὁ λαὸς μας ποὺ φθάνει στὶς αὐλὲς τοῦ Κυρίου ἀναπαύεται ψυχικὰ καθὼς τὰ μοναστήρια μας τοῦ προσφέρουν πνευματικὴ ἐνίσχυση, φιλοξενία, πρότυπο ζωῆς.

Ἡ μεγαλώνυμη πόλη τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας Ποιμένας καὶ Ἐπίσκοπος ἀνεδείχθη προσελκύει τώρα τὴν προσοχή μου. Σ' αὐτὴν ζοῦν ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ποὺ συνεχίζουν νὰ πλουτίζουν τὴν ἱστορία της καθὼς δραστηριοποιοῦνται καθημερινὰ σὲ κάθε γωνία τῆς ἀναπτύσσοντες τὸν πολιτισμὸ μας. Μὲ τὴ βαριὰ ἀρχαία της ἱστορία ἢ Ἀθήνα, φορέας ἑνὸς κόσμου ἀξιῶν μὲ πανανθρώπινη ἐμβέλεια, ὑπῆρξε καὶ ὡς πόλη καὶ ὡς πνεῦμα περιάκουστη, ἐνῶ ὁ Παρθενώνας της, ἔργο πίστεως τῶν «κατὰ πάντα δεισιδαιμονεστέρων» κατοίκων της, παραμένει ἀνὰ τοὺς αἰῶνας δεῖγμα τῆς πηγαίας εὐλάβειας τῶν προγό-

νων μας. Αὐτὸς ὁ Παρθενώνας, οἰκουμενικὸ σύμβολο πολιτισμοῦ τῆς πόλεώς μας, διετέλεσεν ἐπὶ 1000 χρόνια διασκευασμένος ναὸς τῆς Παναγίας τῆς Ἀθηνιώτισσας, ὅταν ἡ νέα πίστη διεδέχθη τὴν παλιὰ καὶ συνέχισε τὴ λατρεία τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μέσα στὸ κτίσμα τοῦ ὁποῦ σερβάστηκε τὴ δομὴ, καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελεῖ γιὰ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα σέβας παγκόσμιο καὶ μοναδικό. Σ' αὐτὴ τὴν πόλη ὑφώνονται σήμερα ἑκατοντάδες ναοὶ καὶ σεβάσματα, ὅπως τότε στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου, καὶ χιλιάδες ἄνθρωποι θρησκευόνται καὶ εὐλαβοῦνται τὸ Θεό, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι εἴτε προβληματίζονται περὶ τὴν πίστη, εἴτε τὴν ἀρνιοῦνται παντελῶς. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι γιὰ ὅλους, γιὰτὶ ἡ σωτηρία ποὺ προσφέρει ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔχει χαρακτῆρα καθολικὸ καὶ πανανθρώπινο. Αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία σᾶς ὑπόσχεταὶ διὰ στόματός μου ὅτι θὰ ἀγκαλιάσει τοὺς πάντες καὶ θὰ θελήσει νὰ φέρει πρὸς πάντες τὸ μήνυμα τῆς λύτρωσης. Δὲν ὑπάρχουν γιὰ μᾶς δικοὶ μας καὶ ξένοι. Ὅλα εἶναι παιδιὰ μας καὶ πρὸς ὅλους ἀπευθύνεται ὁ λόγος τῆς ἀγάπης μας καὶ ἡ ἔμπρακτὴ ἐφαρμογὴ του. Ἡ πόλη αὐτὴ, ἐξ αἰτίας τῆς πληθυσμιακῆς τῆς σύνθεσης, παρουσιάζει μιὰ ποικιλία ἀνθρώπων, γηγενῶν καὶ ξένων, ποὺ ἔχουν ἐγκατασταθῆ ἐδῶ γιὰ νὰ ἐργασθοῦν καὶ ἐπιβιώσουν. Οἱ ξένοι μεταξὺ αὐτῶν ἀποτελοῦν μιὰ ἰδιαίτερη ὁμάδα ἀνθρώπων, ποὺ, ὅμως, δὲν παύουν νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ. Κάποια πρόσφατα κρούσματα δυσμενῶν σὲ βάρους τῶν διακρίσεων δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδίδουν τὸ περιεχόμενο τῶν αἰσθημάτων ποὺ τρέφει αὐτὴ ἡ πόλη καὶ οἱ κάτοικοί της πρὸς τοὺς ξένους. Ἐκδηλώσεις ξενοφοβίας ἢ καὶ ῥατσι-

σμοῦ εἶναι ξένες καί πρὸς τὴν παράδοση καί πρὸς τὴν ἱστορία μας καί θὰ πρέπει ὅλοι νὰ βοηθήσουμε νὰ ἐξαλειφθοῦν, ὥστε νὰ μὴ διασύρεται ἡ χώρα μας καί νὰ μὴ καταρρακῶνεται ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ λαοῦ της. Χαιρετίζω τοὺς εἰς τὴν πόλιν αὐτὴ διαμένοντες ἐξοχώτατους διπλωματικούς ἐκπροσώπους τῶν χωρῶν ὄλων τῶν ἡπείρων. Ἡ Ἐκκλησία μας βλέπει στὰ πρόσωπά των τοὺς λαοὺς των, χριστιανικούς ἢ ἀλλόθρησκους, ἐπαινεῖ τις δημιουργικὲς των δραστηριότητες καί διαλέγεται πρὸς πάντες μὲ προοπτικὴ τὴν ἐνότητα τῶν χριστιανῶν καί τὴν εἰρηνικὴ συμβίωση μετὰ τῶν ἀλλοθρήσκων.

Τὰ μηνύματα τῶν καιρῶν ζητοῦν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καί σήμερα νὰ στηρίξει τὸ Γένος, ὅπως τὸ ἔπραξεν ἐπὶ αἰῶνες. Ἀπὸ σήμερα καί ἕως τὸ 2004 μ.Χ. ἡ χώρα μας θὰ γνωρίσει θεαματικὲς ἀλλαγές. Οἱ πόλεις καί τὰ χωριά, οἱ μεταφορὲς καί οἱ ἐπικοινωνίες, τὸ νόμισμα καί ἡ ἀνάπτυξη, ἡ ὑποδομὴ καί ἡ ἐκπαίδευση, οἱ νοσοτροπίες καί οἱ συμπεριφορὲς θὰ ἀλλάξουν ριζικά. Τὰ αὐτονόητα ὑποχωροῦν, δὲν ἰσχύουν πιά. Ὅμως τὸ ἔθνος πρέπει νὰ ζήσει. Μέσα στὸ συνεχῶς μεταβαλλόμενο τοῦτο κόσμον τὸ πρόβλημα τῆς ἱστορικῆς Διάρκειας τοῦ Ἑλληνισμοῦ προβάλλει ἀπειλητικὸ καί ἀγωνιώδες. Στὴν ἱστορικὴ του διαδρομὴ τὸ ἔθνος μας ἀπὸ νωρὶς συνταυτίσθηκε μὲ τὴν Ὁρθοδοξίαν καί ἔμεινε μέχρι σήμερα μ' αὐτὴν στενὰ συνυφασμένο. Ἡ ἔννοια τοῦ Γένους ἀναδύθηκε μέσα ἀπὸ τὴν ὑπόδουλη Πατρίδα, τὴν κοινὴ ὀρθόδοξον πίστην καί τὴν κοινὴ ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Καί σήμερα ἀκόμη ἔννοιες, ὅπως ὁμογενὲς καί ὁμογένεια, δὲν νοοῦνται ἔξω ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Εἶναι ἄραγε τυχαῖον τὸ ὅτι ἡ

γλώσσα τοῦ Εὐαγγελίου «ἔβαφε», κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κοραῆ, τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα! Καὶ ποὺς μπορεῖ νὰ πείσῃ τὸν ἀπλὸ Ἕλληνα ὅτι ἡ πίστις του στὸ Χριστὸ χωρίζεται ἀπὸ τὴν ταυτότητά του ὡς Ἕλληνας; Γνωρίζω ὅτι ἡ ταύτιση αὐτὴ Ἑλληνισμοῦ καὶ Ὁρθοδοξίας ἐνοχλεῖ μερικοὺς συνέλληνες, ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι ἔτσι παραβιάζονται συνταγματικὰ δικαιώματα τῆς θρησκευτικῆς μειονότητας στὴ χώρα μας. Θὰ πρέπει στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ δηλώσω κατηγορηματικὰ ὅτι ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία παντοῦ, ἀλλὰ καὶ στὴν Ἑλλάδα, οὐδέποτε παρήγαγε, ἐνίσχυσε ἢ ὑπέθαλψε διακρίσεις σὲ βάρους ἀλλοθρήσκων ἢ ἑτεροδόξων πολιτῶν. Ἀντίθετα, ὑπῆρξε στὸ παρελθὸν καὶ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερα ἐνίοτε νὰ εἶναι τὸ θύμα ἄσκησης σὲ βάρους τῆς προσηλυτισμοῦ ἀπὸ μέρους αἰρετικῶν καὶ παραθρησκευτικῶν κινήσεων, ποὺ δροῦν καταλυτικὰ γιὰ τὴν ἐνότητα τοῦ λαοῦ καὶ παραβιάζουν τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματά του. Ἡ ἱστορικὴ ὥστόσο ἀλήθεια μαρτυρεῖ ὅτι θεμελιώδης παράγων ἐνότητας τοῦ λαοῦ μας εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία. Ἡ Ὁρθοδοξία, νοουμένη ὄχι μόνον ὡς μέγεθος πνευματικὸ καὶ θεῖο γιὰ τὶς ψυχές, ἀλλὰ καὶ ὡς δημιουργὸς πολιτισμοῦ μὲ οἰκουμενικὲς διαστάσεις, ποὺ νοσηματοδοτεῖ τὴ ζωὴ καὶ ἀξιολογεῖ τοὺς διαχρονικοὺς στόχους τοῦ λαοῦ μας. Γιὰ τὴν Ἑλλάδα χθὲς καὶ σήμερα ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ὄρος ἐπιβίωσης καὶ κεντρικὸς ἄξονας πολιτισμικῆς καὶ κοινωνικῆς συνοχῆς. Αὐτὸ εἶναι μιὰ ἱστορικὴ πραγματικότητα, ποὺ ὁ λαὸς μας συνειδητὰ ἀποδέχεται. Ἡ Ἐκκλησία διέσωσε τὸ Γένος ὡς πνευματικὸτητα καὶ ὄχι ὡς ἰδεολογία. Αὐτὸ ἀναγνωρίζουν καὶ οἱ μὴ ὀρθόδοξοι ἄλλωστε.

Ἔτσι κάθε απόπειρα ἀποσύνδεσης Ὁρθοδοξίας καὶ Ἑλληνισμοῦ συνιστᾷ ἀπειλὴ γιὰ τὴν ἐνότητα τοῦ ἔθνους. Καὶ εἶναι καθήκον ὄλων μας νὰ ἐνισχύσουμε καὶ ὄχι νὰ χαλαρώσουμε τοὺς δεσμοὺς ποὺ μᾶς συνδέουν μὲ τὴν Ὁρθοδοξία, νὰ χρησιμοποιήσουμε τὸ κριτήριό τῆς αὐτοσυντήρησης γιὰ νὰ ἀξιολογήσουμε τὴν ἀνάγκη νὰ ἀναχαιτίσουμε, ὅσο εἶναι καιρὸς, τὴ σταδιακὴ ὑπονόμευση τῆς ἱστορικῆς μας αὐτοσυνειδησίας, ὑπερασπιζόμενοι κατὰ ἀλήθειαν ὄχι μόνον τὴν ἐκκλησιαστικὴν Ὁρθοδοξία, ἀλλὰ καὶ τὸ πολιτιστικὸ θεμέλιο τῆς ἐθνικῆς ἐνότητας καὶ ὁμοφυχίας. Θέματα ὅπως ἡ γλώσσα μας, ἡ διδασχὴ τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν στὰ σχολεῖα, ἡ καθοδήγηση τῆς νεολαίας μας, ἡ συγκρότηση τῆς παραδοσιακῆς μας οἰκογένειας, ἡ ἐξασφάλιση πρόσβασης τῶν νέων μας πρὸς τὰ ἰδεώδη τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν βασικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐπιβίωσή μας. Καὶ ὅπως εἶναι ἀδιανόητο νὰ τελειώνει ἓνα ἑλληνόπουλο τὴν ἐγκύκλια ἐκπαίδευσή του χωρὶς νὰ μαθαίνει ποιά μεταφυσικὴ γέννησε τὸν Παρθενῶνα καὶ τὴν ἀρχαία ἀθηναϊκὴ δημοκρατία, ἔτσι εἶναι τὸ ἴδιο ἀδιανόητο τὸ νὰ ἀγνοῖ ποιά θεολογία ὕψωσε τὴν Ἀγία-Σοφία καὶ γέννησε τὴν ποίηση, τὴ βυζαντινὴ εἰκόνα, τὴ λατρευτικὴ δραματογραφία τῆς ὀρθόδοξης λατρείας, ποὺ προκαλοῦν τὸν παγκόσμιο θαυμασμό. Εἶναι καιρὸς νὰ ἀντιληφθοῦμε ὅλοι πῶς ἡ Ὁρθοδοξία δὲν εἶναι ὑπόθεση μὲ τὴν ὁποία ἀσχολοῦνται μόνον οἱ θρησκευόμενοι Ἕλληνες, ποὺ δὲν εἶναι λίγοι, ἀλλὰ καὶ καθένας ποὺ ὁραματίζεται τὴ ζωὴ του ἀσφαλισμένη μέσα στὴν προστατευτικὴ ἀγκάλη της. «Γιὰ νὰ μὴ καταντήσουμε οἱ Ἕλληνες ὀλότελα ξεγυμνωμένοι

καὶ παρατρεχάμενοι τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλουνοῦ μέσα στὸ σημερινὸ ἀδυσώπητο κόσμος» (Ζήσιμος Λορεντζάτος, «Διόσκουροι»).

Οἱ τοποθετήσεις μας αὐτὲς προσλαμβάνουν ἐπίκαιρη σημασία ἂν συνδυασθοῦν μὲ τὴ θέση ποῦ ἡ χώρα μας ἔχει μέσα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσι. Ἡ Εὐρώπη, ὡς γνωστόν, καὶ κατὰ τὸ ὄνομα καὶ κατὰ τὸν πολιτισμὸ της εἶναι γέννημα κυρίως τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Στὴν Ἑλλάδα βρίσκεται ἡ καρδιὰ τῆς Εὐρώπης καὶ χωρὶς Ἑλλάδα δὲν νοεῖται Εὐρώπη. Ἡ πνευματικὴ κληρονομιά τοῦ Ἑλληνισμοῦ συνιστὰ πολύτιμο μαργαρίτη ὄχι μόνο γιὰ μᾶς ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν εὐρωπαϊκὸ κόσμος. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ καταλάβουμε καλὰ ὅλοι, γιὰ νὰ ἀποβάλουμε τὸ αἶσθημα μειονεξίας ποῦ συχνὰ μᾶς συνοδεύει ὅταν συναντοῦμε τοὺς εὐρωπαίους ἀδελφούς μας. Σήμερα ἡ Εὐρώπη ἀντιμετωπίζει ὀξὺ πνευματικὸ ὑπαρξιακὸ πρόβλημα μὲ ἐπιπτώσεις στὴν ἐνότητά της. Ἔχει γραφῆ ὅτι «ἡ Εὐρώπη ἀναζητᾷ τὴν ψυχὴ της». Οἱ εἰδήμονες ἀναγνωρίζουν ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ ἐπὶ πολὺ ἀκόμη χωρὶς ἐνιαῖο πνευματικὸ προσανατολισμὸ, χωρὶς κάποιον εἶδος κοινῆς κοσμοθεωρίας (Μητροπ. Περγᾶμου Ἰωάννη Ζηζιούλα, Μαρτυρία καὶ διακονία τῆς ὀρθόδοξης γυναίκας μέσα στὴν Ἑνωμένη Εὐρώπη, Ἀθῆναι 1994, σέλ. 6). Καὶ ἐδῶ ἀνακύπτει τὸ πρόβλημα τῆς παρουσίας τῆς Ὀρθόδοξης στὴν Ἑνωμένη Εὐρώπη. Εἴμαστε μέλη ἰσότημα τῆς Ε.Ε. καὶ κανεὶς ἐχέφρων διανοεῖται νὰ τὸ ἀμφισβητήση. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ μόνη εὐρωπαϊκὴ χώρα ποῦ εἶναι ἀμιγῶς ὀρθόδοξη. Παλιὲς ἱστορικὲς συγκυρίες, ἤδη ἀπὸ τὸν 11ον αἰῶνα διεχώρισαν -εἶναι ἀλήθεια- Ἀνατολὴ καὶ

Δύση σὲ πεδίο ἀντιπαράθεσης δύο κόσμων. Τί λοιπὸν πρέπει νὰ κάνουμε; Ὡς ἐνεργοὶ εὐρωπαῖοι πολῖτες ὀφείλουμε νὰ καταστήσουμε αἰσθητὴ τὴν παρουσία τῆς Ὁρθοδοξίας στὴ γηραιὰ ἡπειρὸ μας. Ἄλλωστε, ἱστορικὰ ἡ Εὐρώπη ὀφείλει στὴν Ὁρθοδοξία τὴν ἴδια τὴν ὑπόσταση καὶ ἐπιβίωσή της. Χωρὶς τὴ Ῥωμηοσύνη ἡ Εὐρώπη εἶναι ἀδιανόητη. Ὅμως στὴν Εὐρώπη σήμερα διαμορφώνεται τὸ νέο πλαίσιο ζωῆς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, τὸ νέο πλαίσιο ζωῆς τοῦ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς Ἑλλάδος Ἑλληνας.

Καὶ ἤδη μπροστὰ στὴν ἔσχατη ἀντοχὴ ποὺ δείχνει σήμερα ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς, ὁ ρόλος τῆς Ἑλλάδας ὡς ὀρθόδοξης χώρας καὶ τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας της μέσα στὴν Ε.Ε. εἶναι μιὰ οὐσιαστικὴ ἐλπίδα διαφυγῆς ἀπὸ τὰ ἀδιέξοδα στὰ ὁποῖα ἔχει ὀδηγηθῆ ἡ Εὐρώπη. Ἀκόμη καὶ ἡ ἐπιστήμη σήμερα δίδει νὰ κινεῖται πρὸς μιὰ διαφορετικὴ θεώρηση τοῦ κόσμου, ἐγκαταλείποντας τὴ μηχανιστικὴ, νοησιαρχικὴ καὶ ἀτομοκρατικὴ προσέγγιση τῶν φαινομένων. Εἶναι ἡ ὥρα τῆς Ὁρθοδοξίας! Καὶ καθὼς εἶναι βέβαιον ὅτι κυοφορεῖται ἓνας νέος πολιτισμὸς ποὺ θὰ κρίνῃ τὴν πορεία τῆς Εὐρώπης, ἡ εὐθύνη μας, ἑλληνικῆς Πολιτείας καὶ ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, γιὰ τὸ εὐρωπαϊκὸ γίνεσθαι εἶναι πελωρία. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ διαθέτῃ εὐρεία ἀντίληψη τοῦ διεθνοῦς περιγυροῦ, κατανόηση τῶν διαδικασιῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνοποίησης καὶ νὰ ἔχῃ θετικὴ συμβολὴ γιὰ τὴν ὑλοποίηση τῶν στόχων της. Ὡς Ἐκκλησία στηρίζουμε τὶς προσπάθειες τοῦ λαοῦ μας, τῆς κυβέρνησής του καὶ τῆς ἡγεσίας του γιὰ τὴν πλήρη ἔνταξη τῆς χώρας μας στὴν Ε.Ε. Ὅμως αὐτὸ δὲν σημαίνει ἀπάρνηση τῆς ταυτότητάς μας ἢ τῆς ἑλληνορθοδοξίας

μας. Ἡ ἔνωσή μας μὲ τὴν Εὐρώπη δὲν καταργεῖ τὴν πολυμορφία. Ἀντιθέτως, ἡ ἔμμομη καὶ προστασία τῆς πνευματικῆς ταυτότητας κάθε εὐρωπαϊκοῦ λαοῦ, ἀποτελεῖ τὸ κύριο γνώρισμα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ -ναί- μένουμε στὴν Εὐρώπη, ὄχι ὅμως ὡς φτωχοὶ συγγενεῖς ἢ μακρινοὶ Ἀνατολίτες, ξένοι πρὸς τὸ εὐρωπαϊκὸ πνεῦμα, ἀλλ' ὡς οἰκεῖοι μέσα στὸ μεγάλο εὐρωπαϊκὸ μας σπιτί.

Ὅταν ἀναστήματα διεθνoῦς κύρους ἀναγνωρίζουν τὴ διαφαινόμενη διάρκεια καὶ ἐπιβίωση τῆς Ὁρθοδοξίας στὸν ἐπόμενον αἰῶνα, πῶς εἶναι δυνατὸν ἐμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ ἀπαρνηθoμαστε τὴ διαχρονικὴ ζωοδότρα δύναμή μας; Κανένας εὐρωπαϊκὸς λαὸς δὲν δέχεται νὰ ἀπαρνηθῆ τὰ ἰδιαιτέρα στοιχεῖα ποὺ ὀριοθετοῦν τὴν πνευματικὴ καὶ πολιτισμικὴ του ταυτότητα. Γιατὶ τάχα πρέπει μόνο ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες νὰ ἀποτελέσουμε ἐξαιρεση, ὅταν μάλιστα κανεὶς δὲν μᾶς ἀναγκάζει νὰ τὸ πράξουμε; Οἱ συνθηκες γιὰ τὴν Ἐκκλησία μας ἔχουν πιά ὠριμάσει. Ἡ Ἐκκλησία μας πρέπει νὰ ἠγηθῆ τοῦ ἀγῶνα νὰ μείνουμε μέσα στὸ νέο αὐτὸ κόσμο Ἕλληνες. Οἱ Ἕλληνες δὲν εἴμαστε μικρὸς λαός, εἴμαστε ὀλιγάριθμος. Εἶναι εὐθύνη κυρίως τῆς Ἐκκλησίας νὰ καταστήσῃ αὐτὸ τὸ λαό, τὴν «μικρὰν ζύμη» τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία ὅλον τὸ φύραμα θὰ ζυμῶσει. Γι' αὐτὸ ἐκ τῶν πρώτων μελημάτων μας θὰ εἶναι ἡ παρουσία της στὴν καρδιὰ τῆς Εὐρώπης, στὶς Βρυξέλλες, καὶ ἡ ἀναβάθμιση τῶν σχετικῶν Ὑπηρεσιῶν στὸ κέντρο μας, ὥστε σύντομα νὰ εἴμαστε σὲ θέση νὰ γνωρίζουμε κάθετι ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει καὶ νὰ συμμετέχουμε, ὅσο αὐτὸ εἶναι ἐφικτό, ἔστω καὶ ἐμμέσως, στὶς ἀποφασιστικὲς διαδικασίες τῶν ὀργάνων τῆς Ἐνωσης. Μᾶς τριιάζει νὰ διεκδικήσου-

με, σὲ συνεργασία καὶ μὲ τὴν ἑλληνικὴ Κυβέρνηση, τὴν ἐνεργὸ συμμετοχὴ μας στὴ διαμόρφωση τῆς μετα-νεωτερικῆς ἐποχῆς, τοῦ νέου κόσμου ποὺ κυοφορεῖται ὡς πανανθρώπινο αἶτημα μέσα στὸ ἀνταγωνιστικὸ εὐρωπαϊκὸ περιβάλλον, μὲ τὴ συνείδηση, ὅτι μᾶς χρειάζονται στὴν Εὐρώπη καὶ ἐκτιμοῦν αὐτὸ ποὺ μπορούμε νὰ τοὺς προσφέρουμε, τὸ πνεῦμα τῆς ἐνότητας καὶ τῆς καταλλαγῆς. Ἡ Ἐκκλησία ἀνοίγει τὴν ἀγκαλιὰ της στὶς δρώσες δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ποὺ εἶναι ἡ εὐρύτερη πολιτικὴ ἡγεσία, ὁ κόσμος τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν, ὁ ἐπιχειρηματικὸς κόσμος, οἱ ἐργαζόμενοι, καὶ ζητᾷ τὴ βοήθειά των γιὰ τὴν ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς προσπάθειας.

Καὶ ἔρχομαι τώρα στὶς σχέσεις Κράτους καὶ Ἐκκλησίας. Ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία παντοῦ, καὶ στὴν Ἑλλάδα, οὐδέποτε διεξέδixησε τὸ ρόλο κράτους ἐν κράτει. Δὲν ὑπῆρξε ποτὲ Ἐκκλησία τοῦ νόμου, ἀλλὰ τῆς Ἀνάστασης. Δὲν ἔζησε ποτὲ ἀπὸ τὰ δικαιώματά της, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ θαύματά της. Καὶ τὰ δικά της ἐρείσματα εἶναι οἱ ἅγιοι της. Σ' αὐτὸ τὸν τόπο οἱ ἱστορικὲς συγκυρίες τὴν ἔδεσαν σφικτὰ μὲ τὸ λαὸ καὶ τὴ θεσμικὴ ἐκπροσώπησή του. Ἔτσι διαμορφώθηκε ἓνα σχῆμα σχέσεων της μὲ τὴν Πολιτεία, ποὺ ὁ λαὸς ὄχι μόνον ἐγκρίνει, ἀλλὰ καὶ χαίρεται νὰ βλέπει τοὺς δύο κορυφαίους θεσμοὺς τοῦ ἔθνους νὰ ἀλλησυμπληρώνονται καὶ νὰ συνεργάζονται γιὰ τὸ καλὸ τοῦ Τόπου. Ἡ Ἐκκλησία πάντοτε ἐπεδίωξε σχέσεις συνεργασίας, συναλληλίας, σὲ βάση ἰσοτιμίας μὲ τὴν ἑλληνικὴ Πολιτεία. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ Πολιτεία ἀπὸ τὴ μεριὰ της κατανοεῖ τὴν ἀνάγκη εἰρηνικῆς συμβίωσης μὲ τὴν Ἐκκλησία. Αὐτὸ ἀποδεικνύει ἄλλωστε καὶ ἡ ἀμετάθετη ἀπόφαση τόσο τῆς κυβέρ-

νησης, ὅσο καὶ τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολίτευσης νὰ μὴ θέ-
σουν κὰν θέμα ἀναθεώρησης τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Συντάγμα-
τος κατὰ τὴν προκείμενη σχετικὴ διαδικασία. Βέβαια
ὑπάρχουν κάποιοι πού μὲ χαρὰ θὰ ἔβλεπαν μιὰ σύγκρου-
ση μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, γιὰ νὰ ὀδηγήσουν
τὰ πράγματα ἐκεῖ πού θέλουν. Ἐμεῖς εἴμαστε ἀταλάντευτα
προσηλωμένοι στὸ ἰδεῶδες τῆς στενῆς συνεργασίας
Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, γιατί βλέπουμε ὅτι αὐτὸ συμ-
φέρει στὸ ἔθνος καὶ αὐτὸ θέλει ὁ λαὸς μας. Δὲν ἀντιδικοῦμε
ἐπομένως μὲ κανένα, δεόμεθα γιὰ σύνολη τὴν ἡγεσία τοῦ
ἔθνους, καὶ προσευχόμεστε νὰ εἶναι εὐλογημένοι οἱ
ἀγῶνες τῆς γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ Γένους.

Παραλλήλως ὅμως δὲν χαρίζουμε σὲ κανένα τὸ ἀκριβό
μας προνόμιο νὰ ἔχουμε ἄποψη ἐπὶ τῶν καιριοτέρων ζη-
τημάτων τοῦ τόπου καὶ νὰ τὴν ἐκθέτουμε ἐλεύθερα, ὅπως
τέτοιο δικαίωμα ἔχει σήμερα καὶ ὁ τελευταῖος πολίτης
αὐτοῦ τοῦ τόπου. Ἡ τέτοια παρέμβασή μας δὲν συνιστᾷ
ἀντιδικία οὔτε ἀμφισβήτηση. Παρεμβαίνουσα ἡ Ἐκκλη-
σία βοηθᾷ τὴν ἡγεσία, τίς δυνάμεις καὶ τὸ λαὸ στὴ συνει-
δητοποίηση τῶν πνευματικῶν διαστάσεων ὠρισμένων ἐπι-
λογῶν ἢ τάσεων. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ λόγος τῆς εἶναι μητρικός,
παραμυθητικός, συμβουλευτικός καὶ οὐδέποτε πολιτικός.
Ματαιοπονοῦν, ἐπομένως, ὅσοι ἐπιδιώκουν νὰ δημιουργή-
σουν τριβὲς μεταξὺ μας καὶ νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ αὐτές,
ναρκοθετώντας τὴ νέα πορεία μας, γιὰ εὐνόητους λόγους.
Ἡ Ἐκκλησία ἐνωμένη ἀντιμετωπίζει τίς προκλήσεις καὶ
ἀνταποκρίνεται στὶς ἀνάγκες τῶν καιρῶν. Συμφέρον ἔχου-
με ὅλοι νὰ συνεργασθοῦμε γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ καὶ γιὰ τὴν
προώθηση τῶν καλῶς νοουμένων συμφερόντων τοῦ τόπου

μας. Και είμαι βέβαιος ότι με αυτό συμφωνεί και η ελληνική Κυβέρνηση, που επιμελῶς ὄχι μόνο ἔχει ἀποφύγει, πρὸς τιμὴν της, κάθε παρέμβαση στὰ ἑσωτερικά τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ και συνεχίζει τὴν διαμορφωμένη ἤδη παράδοση τῆς προηγούμενης συνεννόησης με τὴν Ι. Σύνοδο, προκειμένης τῆς λήφειας οἰουδήποτε μέτρου πού ἀφορᾶ στὴν Ἐκκλησία.

Εἶναι μεγάλη ἀνάγκη γιὰ τὴν Ἐκκλησία, ἀφοῦ νοικουρεύει πρῶτα τὰ τοῦ οἴκου της, νὰ ἀποκαταστήσῃ ἀμέσως τὴν ἐπαφή της με τὴν κοινωνία, νὰ ἐνεργοποιήσῃ τίς πνευματικές της δυνάμεις, νὰ σκύψῃ ὡς Καλὸς Σαμαρεῖτης πρὸς τὸν «περιπεσόντα εἰς τοὺς ληστές» σύγχρονο ἄνθρωπο, νὰ τοῦ χάρισῃ τὴν εἰκόνα μιᾶς Ἐκκλησίας με φιλόνητο πρόσωπο Μάνας καὶ ὄχι μητριάς. Στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς πανστρατιᾶς ἀποβλέπουμε με ἐμπιστοσύνη στὴν ἀκαδημαϊκὴ Θεολογία, πού πλουτίζει πνευματικὰ τὸ λαό μας. Οἱ δύο Θεολογικές μας Σχολές καὶ οἱ πανεπιστημιακοὶ μας δάσκαλοι κατέχουν κεντρικὴ θέση στὴν καρδιά μας. Γνωρίζουμε ὅτι καμιὰ ἐνέργειά μας δὲν μπορεῖ νὰ εὐδοκιμήσῃ ἂν δὲν ἔχει θεολογικὸ ὑπόβαθρο καὶ πατερικὴ συναίνεση. Γι' αὐτὸ καὶ προσδοκοῦμε με ἐνδιαφέρον τὴ συμμετοχὴ καὶ τῶν Σχολῶν μας αὐτῶν στὴν ἀνανεωτικὴ μας προσπάθεια. Τὰ κοινωνικά μας ἐξ ἄλλου προβλήματα πολλαπλασιάζονται κάθε μέρα. Ἡ ἀνεργία κτυπάει τὴν πόρτα ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων καὶ μάλιστα νέων, ὁ ῥατσισμὸς καὶ ἡ ξενοφοβία ἀπειλοῦν με ἄλλοτριωσὴ τὴν παράδοσή μας, πολλοὶ νέοι μᾶς παραδίδονται βορᾶ στὴ χρησιμοθηρία καὶ στὸν καιροσκοπισμὸ. Χρειάζεται μιὰ τολμηρὴ προσέγγιση τῶν προβλημάτων τῶν νέων καὶ

μιὰ συνειδητὴ ἐπαφὴ μὲ τὸν κόσμο, χωρὶς νὰ διατρέξουμε τὸν κίνδυνο τῆς ἐκκοσμίκευσης ἢ τοῦ λαϊκισμοῦ. Μέσα στὰ πλαίσια αὐτὰ θὰ κινήθοῦμε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, πρὸς πέντε βασικοὺς ἄξονες.

α) Ἐσωτερικὴ ἀναδιοργάνωση πνευματικῆ, διοικητικῆ, ποιμαντικῆ, ἱεραποστολικῆ τῆς Ἐκκλησίας. Πρόκειται γιὰ μιὰ μεγάλη προσπάθεια ἀναβάθμισης τῆς θείας λατρείας, ἐνίσχυσης τῆς ἱεραποστολῆς, καθιέρωσης τῆς ἐπιμόρφωσης, ὑποστήριξης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαίδευσης, ἐξασφάλισης στελεχῶν, καλλιέργειας τῆς ἐπικοινωνίας μὲ χρῆση τῶν σύγχρονων μέσων τῆς ἠλεκτρονικῆς τεχνολογίας, υἱοθέτηση συστημάτων ἐγγυήσεων χρηστῆς διαχείρισης, καλλιέργειας τῶν ἐκκλησιαστικῶν Τεχνῶν, ἀναδιοργάνωσης τῆς ἐνορίας καὶ ἀναδιάρθρωσής της στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα.

β) Νεολαία καὶ προβλήματα της. Μὲ ῥωμαλεότητα καὶ τόλμη ὀφείλουμε νὰ καταπιασθοῦμε οὐσιαστικὰ μὲ τὰ προβλήματα τῆς Νεολαίας μας. Δείχνοντας ἀγάπη στὰ παιδιὰ μας, τὰ πλησιάζουμε μὲ ταπείνωση, «μὴ παροργίζοντές» τα, ἀλλὰ μιλώντας τους μὲ εὐλικρίνεια, μὲ πίστη, μὲ πειθῶ, μὲ ἐνάργεια, μὲ ἐπίγνωση. Τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς νεολαίας μας, τὰ ναρκωτικά, τὸ Αἶω, ὁ ἀλκοολισμὸς, ὁ παρασιτισμὸς, ἡ ἀνεργία, ἡ βία, τὸ ἔγκλημα, ἡ ἔλλειψη στοργῆς, ἡ ἀπουσία τῆς οἰκογενειακῆς θαλπωρῆς, ἡ ἀνάγκη γιὰ ψυχαγωγία, ὅλα αὐτὰ ἀπαιτοῦν προσευχὴ, προσοχὴ, συναντίληψη, ἀγάπη, ἐπιμονή. Καὶ πέραν τούτων ἡ ἐκπαίδευση τῶν ἐλληνοπαίδων. Ἡ Μητέρα Ἐκκλησία ἔχει τὰ μέσα, θεία καὶ ἀνθρώπινα, γιὰ νὰ ἐπιληφθῆ καὶ ἐπιτύχη.

γ) **Πατρίδα και Γένος.** Ἡ Ἐκκλησία αἰσθάνεται νὰ ἔχη ἀπὸ τὴν ἱστορία τὸ ρόλο νὰ συντρέχη τὸ ἔθνος. Χωρὶς νὰ ἀμφισβητῆ κανενὸς τὸ ἀνάλογο ἐνδιαφέρον δικαιούται, χάρις στὶς περγαμηνὲς ποὺ διαθέτει, νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ μέλλον αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, ποὺ εἶναι λαὸς τῆς. Ἡ γλώσσα, ἡ παιδεία, οἱ ἀληθινότητες πατρίδες, ἡ ἱστορία, ἡ οἰκογένεια, οἱ θεσμοί, τὸ δημογραφικὸ πρόβλημα, οἱ πολύτεκνες οἰκογένειες, τὰ ἰδανικά, οἱ ἀξίες, οἱ ξένοι ποὺ ζοῦν στὴν πατρίδα μας, οἱ πρόσφυγες, ἀποτελοῦν πεδίο δράσεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας ποὺ ὄχι μόνον ἀναλαμβάνει πρωτοβουλίες, ἀλλὰ καὶ συντρέχει ἀνάλογες προσπάθειες τοῦ κράτους ἢ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Ἡ προστασία τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἡ ἐξασφάλιση ἀειφορίας τῆς γῆς, ὥστε καὶ οἱ ἐπόμενες γενεὲς νὰ μποροῦν νὰ ἀπολαμβάνουν τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, εἶναι ἀπὸ τίς ἐκρηκτικὲς προτεραιότητες.

δ) **Κοινωνικὴ μέριμνα.** Εἶναι ὁ μεγάλος τομέας τῆς ἀγάπης, στὸν ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία ἤδη τώρα μεσουρανεῖ, μὲ ποιότητα προσφορᾶς, μὲ ἀνιδιοτέλεια, μὲ ἰδρύματα προστασίας ἀνθρώπων κάθε κατηγορίας, μὲ παροχὲς οἰκονομικὲς καὶ ἄλλες, μὲ ποιμαντικὴ μέριμνα γιὰ ἀναξιοπαθοῦντες, γιὰ τὴ στήριξη ἐνὸς συστήματος κοινωνικῆς δικαιοσύνης, γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἐργαζομένων, τῶν ἀτόμων μὲ εἰδικὲς ἀνάγκες, γιὰ τὴν ἐπέκταση τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐνοριακῶν ἰδρυμάτων, γιὰ τὴν προστασία τῶν κοινωνικὰ ἀποκλεισμένων.

ε) **Νεότερες ἐπιστημονικὲς κατακτήσεις.** Θέματα βιοηθικῆς, γενετικῆς τεχνολογίας, ἡ εὐθανασία, ἡ τεχνητὴ γοιμοποίηση, ἡ κλωνοποίηση, οἱ μεταμοσχεύσεις κ.λπ. εἶναι νέα θέματα μὲ ἠθικὲς παραμέτρους. Ἡ Ἐκκλησία

καλείται ἤδη νὰ διατυπώσῃ τὴν ἀποφῆ τῆς. Ὅλοι θέλουν νὰ τὴν ἀκούσουν. Πρέπει νὰ ἀνταποκριθοῦμε.

Σεβαστοὶ καὶ ἀγαπητοὶ μου,

Μὲ ὅσα σᾶς εἶπαμε, περιγράψαμε μὲ κάθε δυνατὴ συντομία τοὺς κύριους ἄξονες περὶ τοὺς ὁποίους θὰ θελήσουμε νὰ κινηθοῦμε, σὺν Θεῷ, κατὰ τὴν ἄσκηση τῶν Πρωθιεραρχικῶν μας καθηκόντων, μὲ τὴν συμπαράσταση τῶν ἀγίων ἀδελφῶν Ἀρχιερέων. Παρακαλοῦμε τοὺς ἀκροατὲς τῶν λόγων μας νὰ θελήσουν νὰ μᾶς συναγωνισθοῦν μὲ τις προσευχὲς τους καὶ μὲ τὴν παροχὴ τῆς εὐπρόσδεκτης συναντίληψής των. Ἀναγνωρίζουμε τὴν προσωπικὴ μας σμικρότητα ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος ἐκείνου ποῦ ὡς Ἐκκλησία ἐκπροσωποῦμε. Ὁ λαὸς μας δικαιοῦται νὰ ἐλπίζῃ. Φέρνουμε τὸ μήνυμα τῆς ἀνοιξῆς καὶ τῆς αὐτοπεποιθήσεως. Μποροῦμε νὰ ζήσουμε καὶ νὰ προκόψουμε. Μποροῦμε νὰ δώσουμε τὸ πνευματικὸ μας στίγμα. Δικαιούμεθα νὰ ἀτενίζουμε μὲ αἰσιοδοξία τὸ μέλλον. Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Ὁρθοδοξία ἀξίζουν καὶ μποροῦν τὸ καλύτερο. Κάτω ἀπὸ τὴν προστατευτικὴ ὀμπρέλα των ἃς κινήσουμε ὡς λαὸς γιὰ μιὰ νέα προσπάθεια καταξίωσης. Μακρυὰ μας τὰ συμπλέγματα μειονεξίας. Ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι Ἀνάσταση. Ἡ νεολαία μας ἀξίζει τὴν ἀγάπη καὶ τὴν προσοχὴ μας. Ἡ ἀνατολὴ τῆς νέας χιλιετίας, ἡ συμπλήρωση δηλ. 2000 χρόνων ἀπὸ τὴ Γέννηση τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποῦ εἶναι ἓνα ὀρόσημο στὴν ἱστορία τοῦ κόσμου, μᾶς βρίσκει ὅλους προσηλωμένους μὲ τὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ μέλλον. Ὁ ἑορτασμὸς τῆς ἐπετείου ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, θὰ πρέπει νὰ εἶναι λαμπρὸς καὶ ξεχωριστὸς γιὰ τὸ μήνυμα

πού κομίζει και πού μάς ἀφορᾷ ὅλους. Καθὼς δὲ πλησιάζει και τὸ ἔτος 2004 μὲ τὴν Ὀλυμπιάδα στὴν Ἀθήνα, θὰ ἐπιληφθοῦμε κι ἐμεῖς ὡς Ἐκκλησία γιὰ τὴν προβολὴ σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο τῆς πνευματικῆς κληρονομιάς μας και τῆς πανανθρώπινης πρότασης γιὰ ζωὴ, πού ὡς Ἑλληνορθόδοξοι ἐκπροσωποῦμε.

Τελειώνοντας, ἀπευθύνομαι εἰδικὰ στοὺς Νέους τῆς Πατρίδας μας και τοὺς λέγω. Παιδιά μου, χρυσὰ τῆς Ἑλλάδος παιδιά. Εἴσθε τὸ καμάρι τοῦ Γένους, ἡ δαφνοστεφανωμένη ἀπαντοχὴ μας. Ὅμως σᾶς πονέσαμε πολὺ μὲ τὴν ὑποκρισία μας και εὐτελίσαμε μέσα σας τὴν ἔννοια τοῦ χρέους. Σᾶς χρεώνουμε τίς παρεκτροπές σας, ἐνῶ εἴμαστε οἱ ἠθικοὶ αὐτουργοὶ των. Σᾶς στερήσαμε τὴν ἀγάπη, σᾶς ἀφήσαμε ἔρμαιους στὰ κύματα τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς Βαβυλώνας. Σᾶς ἀναγκάσαμε νὰ ζῆτε σ' ἓνα κόσμο ἀπάνθρωπο, ἀνηλεῆ και ἀνοικτίρμονο. Σᾶς ὑποδείξαμε νὰ ἀκολουθήσετε δρόμους, πού ἐμεῖς δὲν βαδίζαμε. Σᾶς ἀφαιρέσαμε τὴν πίστη και τὴν ἐλπίδα. Γκρεμίσαμε ἀπὸ μέσα σας κάθε ἰδανικό. Κι ὅμως λέμε ὅτι σᾶς ἀγαπᾶμε. Σεῖς, μὲ τὴν ὀξύνοιά σας καταλάβετε τὴν ἀσυνέπειά μας. Και μάς ἐγκαταλείφατε. Δὲν μάς ἐμπιστεύεσθε πιά, δὲν θέλετε νὰ ζήσετε στὸν κόσμο πού ἐμεῖς σᾶς ἐτοιμάσαμε. Και στραφήκατε στὴν ἀναζήτηση τῆς χίμαιρας μέσ' ἀπ' τὰ ναρκωτικά, στὴν ἐπιβεβαίωσή σας μέσ' ἀπὸ τὴ βία.

Παιδιά μου, σήμερα αὐτὸς πού σᾶς μιλᾷ, παίρνει ἐπάνω του τὴν εὐθύνη γιὰ τίς ἀπέναντί σας ἀμαρτίες ὅλης τῆς γενιᾶς του, και σᾶς ζητᾷ συγγνώμη. Θέλει ὅμως ταυτόχρονα νὰ σᾶς πῆ πὼς καμιὰ ἀμαρτία δική μας, καμιὰ ἀστοχία δική σας δὲν μπορεῖ νὰ σᾶς κλείση τὸ δρόμο πρὸς

τὴν καταξίωση. Τὰ ἀδιέξοδα πλήθουν. Τώρα ἡ ἀδυσώ-
πητη ἀνάγκη σᾶς καλεῖ σὲ ἀπόφαση. «Ὅταν ἀλύπητη
βαρεῖα ξεσπᾷ ἡ ἀνάγκη καὶ προστάξει, ἀνάξιος εἶναι
ὅποιος διστάζει» (Κ. Παλαμαῆς). Ὑπάρχει ἓνας χῶρος
ποὺ δὲν θὰ σᾶς προδώσει ποτέ. Εἶναι ὁ χῶρος τῆς
Ἐκκλησίας. Ἐλᾶτε σ' αὐτόν, ἐλᾶτε στὴν πίστη, ἐλᾶτε στὸ
Χριστό. Θὰ βρῆτε ὅ,τι ἔχετε χρόνια τώρα στερηθῆ. Καὶ
μαζὶ τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία, τὴν ἀληθινὴ δικαιοσύνη, τὴν
ἀληθινὴ ἀλήθεια. Ὁ Ἄναστας Χριστός, παιδιὰ μου, νὰ
εἶναι μαζί σας.

«Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγά-
πη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος, εἶη μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν».